

4

1972

SOIHTU

Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu • 36. vuosikerta

**Valtiomonopolistinen
kapitalismi
Suomessa**

**Korkeakoulukamppailun
peruskysymykset**

**SKP:n linja
ja SOL**

4 SOIHTU

1972 heinä-elokuu

Lukijalle	1
Valtiomonopolistinen kapitalismi Suomessa — ai- neistoa tutkimustyötä varten <i>Antti Kasvio</i> ..	3
Korkeakoulukamppailun peruskysymykset <i>Yrjö En- geström, Reijo Miettinen, Juhani Solantaus</i> ..	64
Likvidaattorit liikkeellä — mutta hyökkäykset ei- vät pysäytä SOL:n etenemistä! <i>Juhani Ruot- salo</i>	86
RAPORTTEJA, KOMMENTTEJA	
YLL ja lehtimieslakko <i>Ilpo Halonen</i>	120
KIRJOJA	
Vietnam-kirjallisuutta <i>Jorma Lindfors, Olli Linsiö</i>	125

Julkaisija

Sosialistinen Opiskelijaliitto

Toimituksen osoite

Soihtu

Porvoonkatu 3 A 40

00510 Helsinki 51

puhelin 738 553

Toimitus

Kari Tolkka (vastaava) (638 662)

Juhani Artto (toim.siht.)

(449 493)

Petteri Baer

Olli Perheentupa (663 481)

Johan Storgårds (638 662)

Paikallistoimittajat

Helsinki:

Solli Pietilä,

Hilhtomäentie 20 A 10,

00810 Helsinki 81

Hannu Raninen,

Karlistimentie 2 H 209,

00920 Helsinki 92

Espoo:

Juhani Artto,

Fredrikinkatu 64 A 11,

00100 Helsinki 10

Jyväskylä:

Lauri Perkki, Keskikatu 29,

40700 Jyväskylä

Turku:

Christer Karjalainen,

Ylioppilaskylä 12 B 15,

20500 Turku 50

Jouko Grönholm,

Talonmäenkatu 12 as. 2,

20810 Turku 81

Tampere:

Tuula Häll,

Näsilinnankatu 22 A 32,

33210 Tampere 21

Ville Hassi,

Hippoksenkatu 7 A 2,

33530 Tampere 53

Oulu:

Tapani Risku, Isokatu 16 B 16,

90100 Oulu 10

Joensuu:

Ilkka Alanen, Niskak. 29 as. 18,

80100 Joensuu 10

Kuopio:

Erkki Pouke,

Raviradantie 8 as. 42,

70100 Kuopio 10

Vaasa:

Heli Kärkkäinen

Talous, ilmoitukset

Olli Salin, SOL, Simonk. 8 A 5,

00100 Helsinki 10

puhelin 646 957

postisilrtotili 76269-4

Myynti- ja tilaushinnat

Irtonumerohinta 3 mk.

Vuosikertatilauk (6 numeroa)

kotimaahan 15 mk,

ulkomaille 20 mk.

Ilmoitushinnat

Koko sivu 500 mk, 1/2 sivua

300 mk, 1/4 sivua 200 mk.

Paino

Kirjapaino Sanan Tie

Takojankatu 2

33540 Tampere 54

Graafinen asu

Johan Storgårds

Lukijalle

Julkaistessamme *Antti Kasvion* kirjoittaman, Sosialistisen opintoneuvonta- ja tutkimuskeskuksen työryhmän jäsenyykseen perustuvan laajan artikkelin Suomen valtiomonopolistisesta kapitalismista, olemme lähteneet siitä, että on välttämätöntä pyrkiä pikaisesti paikkaamaan suomalaista yhteiskuntamuodostumaa kokonaisuutena käsittelevän tutkimuksen puutteen jättämää aukkoa. Maassamme vallitsevan poliittisen kriisin ratkaisemista kansan etujen mukaisella tavalla ei voida ajatella ilman valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin kokonaisanalyysia ja tähän perustuvaa demokraattista ohjelmaa, joka kykenee mobilisoimaan taakseen laajan monopolien vastaisen joukkoliikkeen.

Tässä toiminnassa Kasvion kirjoitus on tietenkin vasta esityötä. Sen tarkoituksena on ennen kaikkea osoittaa kansainväliseen marxilais-leniniläiseen tutkimukseen nojautuen edessämme olevan tutkimuskohteen luonne ja tuoda esiin alustavaa empiiristä aineistoa maamme olosuhteista. Työtä on jatkettava empiiristä aineistoa täydentämällä, Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin teoriaa kehittämällä ja demokraattisen, monopolienvastaisen liikkeen ohjelmaa täsmentämällä.

Valtiomonopolismin oloihin sopeutuvan Suomen korkeakoululaitoksen kriisissä on lähiaikoina kärjistymässä ennen muuta kolme kysymystä: kysymys hallinnonuudistuksesta, kysymys korkeakoulujen määrällisestä kehittämisestä ja kysymys tutkintojen rakenteesta. Näiden kysymysten ratkaiseminen on käynyt välttämättömäksi sekä monopolille että voimistuvalla demokraattiselle liikkeelle. Kamppailua käydään ratkaisujen luonteesta: joko monopolien otteen tiukkeneminen korkeakouluissa, tai joukkojen tarpeita vastaava uudistus, monopolien otteen heikentäminen ja demokraattisen liikkeen etenemisen uusiin asemiin. *Yrjö Engeströmin*, *Reijo Miettisen* ja *Juhani Solantauksen* kaksiosaisessa artikkelissa käsitellään syksyn korkeakoulukamppailun pääkysymyksiä.

Luokkataistelujen kärkevöitymisen kauteen ajoittunut SKP:n ylimääräinen edustajakokous helmikuussa 1970 oli käännekohta puolueen kehityksessä. Tässä kokouksessa määritelty eheytykslinja, jonka viime keväänä pidetty 16. edustajakokous vahvisti, loi edellytykset puolueen kommunistisen ydinjoukon lujittumiselle, millä muun muassa on ollut ratkaiseva merkitys nuoriso- ja opiskelijaliikkeen liittämässä työväenluokan ja sen etujoukon, SKP:n johtamaan rintamaan. Ylimääräinen ja 16. edustajakokous merkitsivät kriisiä "uudistuslinjalle": se on ollut pakotettu vetäytymään puolustusasemiin, joista käsin voimistuvaa marxilais-leniniläistä liikettä — tällä hetkellä erittäin näkyvästi muun muassa Sosialistista Opiskelijaliittoa — vastaan käydään kiivasta taistelua. Taktiikkana on pyrkimys romuttaa ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linja käytännössä — tämä on osoitettu *Juhani Ruotsalon* kirjoituksessa, joka on yksityiskohtainen selonteko SOL:oa kohtaan suunnatusta likvidaatiotyöstä. Tilanteen vakavuudesta huolimatta on kuitenkin tärkeää nähdä, että hajotustyötä tehdään heikenevistä asemista käsin: marxilais-leniniläisen liikkeen ja sen osana SOL:n etenemistä ja uusia voittoja ei voida estää.

SOIHTU

- 1/72 Sivistyneistön luokka-asema. Opiskelijaliike Suomessa. ASS ja Soihtu 30-luvulla. SKP:n 16. edustajakokous. Ym. 128 s., 3 mk
- 2/72 SOL:n korkeakoulupolitiikka. Valtiomonopolistinen kapitalismi. Suomen valtiontalous. Poliittinen suhdanne. Ym.
- 3/72 SOL — marxilais-leniniläinen joukkojärjestö. Rauhanomainen rinnakkainolo. Euroopan turvallisuus. Dimitrov ja kansanrintama. Ym. 96 s., 3 mk

Seuraavissa numeroissa mm: Anti-imperialistisen liikkeen kysymyksiä. Korkeakoulukamppailun peruskysymykset II. Chile — taistelu jatkuu. SDP. SNLT 50 vuotta. Vietnamin sodan merkitys imperialisminvastaisessa taistelussa. Ym.

SOIHDUN TILAAMINEN:

— Tämän vuoden numerot voi tilata mistä numerosta alkaen tahansa hintaan 2,50/numero. Ilmestyy 6 numeroa.

— Tilausmaksu vuoden 1973 kuudesta numerosta 15:—. Tilata voi myös 5/72 — 6/73 hintaan 20:—.

— Tilausmaksu ps-tilille 76269-4, osoite SOL, Simonkatu 8 A 5, 00100 Helsinki 10. Ps-korttiin tilaajan nimi, lähiosoite ja postitoimipaikka.

Valtiomonopolistinen kapitalismi Suomessa

— Aineistoa tutkimustyötä varten

Antti Kasvio

Valmistauduttaessa Suomen kommunistisen puolueen 16. edustajakokoukseen esitettiin useilta tahoilta aloitteita suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimuksen käynnistämiseksi. Tämä katsottiin välttämättömäksi oikean poliittisen strategian luomisen kannalta. Vastaavanlaisia näkemyksiä tuotiin esiin myös itse edustajakokouksessa pidetyissä puheenvuoroissa.

Useiden ulkomaisten veljespuolueiden piirissä on jo pitkään suoritettu kapitalismin nykyvaiheen erityispiirteitä koskevaa ja kiinteästi poliittiseen taisteluun koordinoitua tutkimustyötä. Uusia, laajoja teoksia on näiden tutkimusten perusteella ilmestynyt mm. Neuvostoliitossa¹ DDR:ssä² ja Ranskassa.³

Ranskan kommunistien suorittama valtiomonopolistisen kapitalismin analyysi on ollut osa poliittista kokonaisprosessia, jonka tuloksena on ollut myös Suomessa suurta mielenkiintoa herättävä RKP:n hegemonian vahvistuminen monopolienvastaisten voimien keskuudessa. Konkreettisen analyysin pohjalta RKP laati viime talvena miljoonapainoksena levitetyn demokraattisen hallitusohjelman⁴, jonka yleisten suuntaviivojen pohjalla Ranskan suurimmat vasemmistopuolueet Ranskan kommunistinen puolue ja Ranskan sosialistinen puolue saattoivat hyväksyä yhteisen, mittavan ja yksityiskohtia myöten hahmotellun hallitusohjelman parlamentin seuraavan toimikauden ajalle.

Suomessa valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimus

¹ Mm. Polititšeskaja ekonomija sovremennogo monopolistitseskogo kapitalisma I—II, Moskova 1971.

² Mm. Der Imperialismus der BRD, Berliini 1972.

³ Mm. Traite marxiste d'économie politique: le capitalisme monopoliste d'état I—II, Pariisi 1971.

⁴ Eturivin demokration, sosialistisen Ranskan puolesta. Demokraattisen kansanyhtenäisyshallituksen ohjelma. Ks. Sosialismin teoria ja käytäntö 8/1972.

on ollut rajoittuneempaa.⁵ Laajat ja kokonaisvaltaiset analyysit ovat vielä edessäpäin. Tämän artikkelin tarkoituksena on lähinnä jäsentää alustavasti Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin kokonaiskenttää, osoittaa ongelmia ja tärkeitä tutkimuskohteita.

1. Tutkimuskohde

Luettelemme seuraavassa lyhyesti ne ongelma-alueet, joihin olemme jäsentäneet aineiston käsittelyn tässä artikkelissa.

Ensimmäisenä tehtävänä on suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin *historiallisten juurien* kartoittaminen: on tutkittava, milloin ja missä tilanteissa on valtion taloudellisten tehtävien kenttä laajentunut, miten ovat valtion ja monopoliporvariston väliset kytkennät kehittyneet ja millaisia muutoksia valtion poliittis-ideologisessa koneistossa on tapahtunut. Tämän jälkeen on luotava *teoreettisella tasolla* analyysieja siitä, mitkä kehitystendenssit johtavat vanhasta monopolikapitalismista valtiomonopolistiseen kapitalismiin sekä miten siirtyminen valtiomonopolistiseen kapitalismiin muuttaa monopolikapitalismin lainalaisuuksien vaikutustapaa. On analysoitava talouden piirissä tapahtuneita keskittymis- ja yhteenkokoontumisprosesseja sekä finanssipääoman muodostumista; tämän pohjalla on selvitettävä monopolien ja valtiovallan yhteenkietoutumisen konkreettiset muodot sekä kartoitettava näin muodostunut *poliittis-taloudellinen valtarakenne*.

Olellaisen osan suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin tutkimusta muodostaa niiden konkreettisten toimenpiteiden selvittäminen, joiden kautta valtio osallistuu *monopolipääoman uusintamisen eri vaiheisiin* tukien pääoman kasautumista monopoleille. Erityisen kiinnostavia ovat ne uudet muodot, joissa *vaihtelevan pääoman osan l. työvoiman uusintaminen* tapahtuu.

Seuraavaksi on analysoitava niitä muutoksia, joita valtiomonopolistinen kapitalismi aiheuttaa yhteiskunnan

⁵ Tärkeimmät tähän mennessä ilmestyneet analyysit ovat seuraavat:

Yrjö Enne: Monopoliin valta Suomessa ja taistelu sitä vastaan, Kommunisti 1/1960.

Erkki Tuominen: Eräitä piirteitä valtiomonopolistisen kapitalismin kehityksestä Suomessa, teoksessa Yhteiskuntamme ongelmat ja marxilainen tutkimus, Tampere 1968.

Wolfgang Fritsch: Valtiontalouden ja valtiollisen sektorin merkityksestä Suomen taloudessa, Soihtu 2/1972.

luokkarakenteessa sekä niissä olosuhteissa, joissa talouden *ei-monopolistinen sektori* joutuu toimimaan. Tuotannon yhteiskunnallistumisen ja pääomien kansalliset rajat ylittävän keskittymisen sekä kansainvälistyvän taloudellisen sääntelyn aikakaudella tulee *yhdentyminen* erääksi analyysin tärkeimmistä kohteista.

Valtiomonopolistisessa kapitalismissa monopolien luokkapohjan kavetessa ja yhteiskunnan ristiriitojen kärjistyessä kytkeytyy *ideologinen luokkataistelu* yhä kiinteämmin taloudelliseen ja poliittiseen luokkataisteluun; samalla sen merkitys lisääntyy ideologisten sääntelykoneistojen voimakkaan kasvun myötä.

Valtiomonopolistinen kapitalismi aiheuttaa kokonaisuutena ottaen erittäin syvällisiä muutoksia kaikilla yhteiskuntaelämän alueilla. Tämän vuoksi kysymykset *luokkataistelun strategiasta ja taktikasta* voidaan ratkaista vain paneutumalla perusteellisesti valtiomonopolistisen kapitalismin aiheuttamiin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

2. Valtiomonopolistisen kapitalismin historialliset juuret

Tällä tutkimuksen lohkolla on kartoitettava suomalaisen yhteiskunnan taloushistoriaa käymällä läpi niiden uudistusten syntyvaiheet, joiden seurauksena valtio ja valtiontalous ovat tulleet yhä kiinteämmin monopolistisen sääntelyn välineiksi. Tällöin kiinnostavat valtion tuotantolaitosten perustamiset, valtiontalouden volyymin kasvu ja valtion taloudellisten organisaatioiden kehitys, valtion antama taloudellinen tuki monopoleille, aktiivisen suhdannepolitiikan kehittyminen sekä valtion suunnittelukoneistojen muodostuminen (erityisesti kriisivaiheissa). Näiden historiallisten tapahtumien analyysin yhteydessä on samalla kartoitettava, mikä on ollut se poliittinen suhdanne,⁶ jossa uudistukset on ajettu läpi ja kenen toimesta tämä on tapahtunut.

a) I maailmansotaa edeltävä aika

Valtio osallistui monin tavoin kapitalistisen tuotannon tukemiseen jo maamme teollisen tuotannon perustamiskvaiheessa viime vuosisadan puolivälissä. Valtiovalta mm. antoi yritysten perustamista varten korottomia lainoja⁷

⁶ Ks. Johan Storgårds: Poliittisesta suhdanteesta, Solhtu 2/1972.

⁷ Mm. skotlantilainen J. Finlayson sai tällaisen lainan puuvillatehtaan perustamiseksi Tampereelle.

sekä suoritti joukon tärkeitä kapitalistisen tuotannon kehittymistä edistäviä uudistuksia (elinkeinovapauden säättäminen, rahalaitoksen kehittäminen, liikenneyhteyksien parantaminen jne.). Jo 1800-luvun jälkipuoliskolla voidaan havaita merkittävää pääomien keskittymistä ja yhteenkokoontumista eri aloilla sekä suurten monopolien muodostumista. Monopolien välinen yhteistoiminta alkoi myös kehittyä tällä kaudella, ja eräillä tuotannon aloilla muodostuivat ensimmäiset kartellit (mm. tekstiiliteollisuudessa Villatehtailijain yhdistys sekä Puuvillatehtaitten yhtymä). Puunjalostuskapitalistit alkoivat yhteistoimintansa jo 1800-luvun puolella.⁸ Ulkomaisella pääomalla oli merkittävä osuus teollisuuden rahoituksessa, ja pankkitoiminnan piirissä alkoivat suurimmat finanssiryhmät jo hahmottua. Valtiontalous oli kuitenkin ensimmäiseen maailmansotaan asti mittasuhteiltaan melko vaatimaton; valtio sai tulonsa pääasiassa tullinkannosta, ja se käytti nämä tulot etupäässä byrokraattisen koneiston ylläpitoon ja liikenneyhteyksien kehittämiseen.⁹

b) I maailmansota

Ensimmäisen maailmansodan aikana suomalainen kapitalismi kehittyi pitkän askelen kohti valtiomonopolistista kapitalismia. Tähän vaikuttivat ennen kaikkea kaksi tekijää: toisaalta Venäjän harjoittama varustelu tuotti suomalaisille vientikapitalisteille mahtavia voittoja ja keskitti tuotantoa, toisaalta sotatila Euroopassa pakotti luomaan erilaisia taloudellisia sääntelykoneistoja.¹⁰ Vaikka nämä sääntelykoneistot purettiinkin vuoteen 1921 mennessä, oli niillä pysyvä merkitys valtion ja kapitalistien välisten yhteyksien kiinteysttjänä sekä kapitalistien keskinäisen yhteistoiminnan kehittäjänä.¹¹

⁸ Vuonna 1890 sahanomistaja G. Eklöf kirjoitti kirjeessään W. Rosenlewille: "Sahanomistajain olisi syytä kokoontua Helsinkiin harkitsemaan ja päättämään yhteisistä toimenpiteistä puutavaramarkkinain vakaannuttamiseksi ja nyt täysin demoralisoidun (-rappeutuneen) markkinatilanteen parantamiseksi."

⁹ Maailmansotaa edeltävän kauden taloudellista kehitystä käsittelevistä porvarillisten tutkijoiden teoksista kannattaa mainita lähinnä K. O. Alho: Suomen uuden aikaisen teollisuuden synty ja kehitys vv. 1860—1914, Helsinki 1949 sekä V. Annala: Suomen varhaiskapitalistinen teollisuus, Helsinki 1928.

¹⁰ Tärkeimpiä näistä olivat kauppakapitalistien muodostamat tuonti- ja vientiyhtymät, valkoisen armeijan sotavarustelua varten muodostettu Insinööriesikunta ja ns. Kauppa- ja teollisuuskomissio. Ks. lähemmin L. Harmaja: Maailmansodan vaikutus Suomen taloudelliseen kehitykseen, Helsinki 1940.

¹¹ Elintarvikesäännöstelyn vallitessa perustettiin maatalouskapitalistien keskusjärjestö MTK v. 1917.

c) 1918—1929

Luokkasodan jälkeinen aikakausi vuosien 1929—33 kapitalismin suureen kriisiin asti on ollut suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin kannalta tärkeä aika-kaus. Näinä vuosina eteni monopolisoituminen edelleen, ja tällöin perustettiin kapitalistien tärkeimmät yhteistoimintaelimet (Puunjalostusteollisuuden keskusliitto ja Metalliteollisuuden liitto 1918 sekä Teollisuusliitto 1921; STK oli perustettu jo 1909). Samaan aikaan vakiinnuttivat PYP ja KOP hegemoniansa pankkialalla ja kehittivät jossain määrin keskinäistä yhteistoimintaansa.¹² Suomen vienti sai yksipuolisen puunjalostusvaltaisen rakenteensa metalli- ja tekstiiliteollisuuskapitalistien boikotoidessa Neuvosto-Venäjän markkinoita, ja tämän tuloksena metalli- ja tekstiiliteollisuus muuttuivat kotimarkkinateollisuuksiksi. Vientikapitalistit muodostivat omat kartellinsa, mm. Suomen Selluloosayhdistyksen ja Suomen Paperitehtaitten yhdistyksen (1918).

Valtion taloudelliset tehtävät alkoivat luokkasodan jälkeen lisääntyä, ja tämä merkitsi pysyvien valtiomonopolististen rakenteiden vähittäistä muodostumista. 20-luvulla ei tosin vielä ollut kyse valtion harjoittamasta talouden aktiivisesta sääntelystä, mutta valtion-talouden osuus kansantuotteesta kasvoi ja samalla valtion-talouden rakenteessa tapahtui tiettyjä muutoksia. Sosiaali- ja koulutusmenot pysyivät pieninä, kun taas voimakkaasti lisääntynyt varustelu loi monopoleille uusia markkinoita.¹³ Tähän aikaan perustettiin joukko tärkeitä valtionyrityksiä, jotka toiminnallaan tukivat merkittävästi yksityistä sektoria. (Enso-Gutzeit, Outokumpu, Rikkihappo sekä eräitä sotatarvikkeita valmistavia tuotantolaitoksia). Valtion tuki teollisuudelle etenkin lainojen muodossa kohosi satoihin miljooniin 20-luvun aikana; tämän lisäksi valtio takasi ulkomaisia lainoja, joita PYP:n, KOP:n ja HOP:n omistama Teollisuus-Hypoteekkipankki välitti teollisuudelle.¹⁴

d) 1929—1939

Vuonna 1929 alkanut talouspula aloitti uuden vaiheen suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin kehityk-

¹² H. Pipping: Rahalaitokset 1919—1950, teoksessa Itsenäisen Suomen taloushistoriaa 1919—50, Porvoo 1967, ss. 155—157.

¹³ "Vuosina 1920—1930 muodostivat järjestys- ja turvallisuusmenot noin 40 % budjetin kokonaismenoista" (Erkki Tuominen: Eräitä piirteitä..., s. 29).

¹⁴ Ks. A. E. Tudeer: Valtion talous 1922—29, Helsinki 1931.

sessä. Jo ennen pulan puhkeamista oli äärioikeiston vaikutus talouspolitiikkaan alkanut entisestäänkin lisääntyä, mikä merkitsi sotavarustelun kiihdyttämistä, sosiaalimenojen rajoittamista ja valtion taloudellisesti melko passiivista roolia. Talouspula ei synnyttänyt Suomessa mitään keynesiläistä suhdannepolitiikkaa: pikemminkin oikeisto rahan arvon säilyttämiseen tähtäävällä taloudellista toimintaa hillitsevällä politiikallaan syvensi ja pitkitti pulaa — ja ennen kaikkea työväenluokan kustannuksella.¹⁵ Mutta talouspulan lähestyminen johti tärkeän — vaikkakin tilapäisen — talouspoliittisen elimen, ns. Taloudellisen neuvottelukunnan asettamiseen. Tähän neuvottelukuntaan oli koottu suomalaisen rahavallan tärkeimmät edustajat johtamaan maan talouspolitiikan kehittämistä.¹⁶ Vuosikymmenen vaihteen molemmin puolin neuvottelukunta teetti suuren määrän tärkeitä taloudellisia selvityksiä, kokosi tärkeimpien etujärjestöjen lausunnot ja jätti omat suunnitelmansa valtioneuvostolle 1929. Pian tämän jälkeen perustettiin monopoleille toinen vaikutuskanava valtioon, ns. Puolustus-taloudellinen neuvottelukunta, joka luokkasodan aikaisen insinööriesikunnan tavoin ennen kaikkea valvoi varusteluteollisuuden intressejä.

Kolmekymmenluvulla ei pulan jälkeen tapahtunut valtion taloudellisessa toiminnassa enää huomattavia muutoksia (lukuunottamatta Alkon ja Imatran Voiman perustamista 1932); 20-luvun kehitystendenssit taloudessa jatkuivat edelleen. Fasismin nousu Suomessa toi työväenliikkeeseen kohdistuvan avoimen terrorin lisäksi kuvaan myös eräitä uusia valtiomonopolistisen kapitalismin ilmentymiä, kuten poliittisen ja ideologisen sääntelyn jyrkentymisen. Eräänä esimerkkinä tuolta ajalta kannattaa mainita mainoskapitalisti Wiherjuuren valtioneuvostolle toimittama muistio valtionmainonnasta, jossa Goebbel-sin tyyliin esitettiin markkinoinnin hyväksikäyttöä kansakunnan yksimielisyyden pönkittämisessä presidentin johtaja-hahmon ympärille.¹⁷

¹⁵ Ks. Jaakko Kalela: *Krispolitik i Finland 1929—31*. Esitelmä historiallisessa yhdistyksessä 26. 4. 1972.

¹⁶ Taloudelliseen neuvottelukuntaan kuuluivat A. K. Cajander (metsähallitus), Risto Ryti (Suomen Pankki), J. v. Julin ja R. Walden (puunjalostusteollisuus), J. K. Paasikivi (KOP), V. M. J. Viljanen (Teollisuusliitto), H. Ramsay (SHOY), F. M. Pitkänniemi (Vallo), K. J. Ellilä (maataloushallitus), J. H. Vennola (ent. pääministeri), Väinö Tanner (Elanto), N. Mannio (sosiaalhallitus), E. Y. Pehkonen (maaherra), J. Leppälä ja E. M. Tarkkanen (MTK), J. W. Keto (KK) ja E. Huttunen (SAK).

¹⁷ Valtionmainonta, Helsinki.

e) *II maailmansota*

Toinen maailmansota synnytti ensimmäisen tavoin joukon tilapäisiä talouden sääntelymekanismeja, jotka yleensä muodostettiin valtiovallan aloitteesta mutta joissa päätösvalta oli kapitalistien omilla järjestöillä.¹⁸ Siinä suhteessa tilanne kuitenkin poikkesi ensimmäisestä maailmansodasta, että sotien välisenä aikana kapitalistien järjestöt ja yhteistoimintamuodot yleensä olivat kehittyneet voimakkaasti. Myös toisen maailmansodan aikainen säännöstely synnytti joukon uusia keskittymisilmiöitä: kaupan alalle perustettiin Kesko Oy v. 1941 ja tuonti-kauppaa hoitamaan perustettiin Teknillisen Tuonnin keskusliitto.¹⁹

Tärkeimmät säännöstelymekanismit keskittyivät vuonna 1939 perustetun Kansanhuoltoministeriön alaisuuteen; tämä ministeriö, jonka perustamisesta Taloudellinen puolustusneuvosto oli laatinut suunnitelmat jo ennen sodan syttymistä, kasvoi nopeasti siihen asti suurimmaksi ministeriöksi Suomessa.²⁰ Laajinta oli elintarvikkeiden, hintojen ja palkkojen sääntely. Tämän lisäksi tuontia ja vientiä säänteli Lisenssitoimikunta apunaan Ulkomaankaupan valtuuskunta.

Sodan jälkeen säännöstelymekanismit purettiin vähitellen noin kymmenen vuoden kuluessa. Mutta pysyväksi jäivät monopolien kiinteytyneet keskinäiset yhteydet ja myös monopolien henkilökontaktit valtionhallintoon.

Huomattava merkitys valtiomonopolistisen kapitalismin kehittymisen kannalta oli valtionalouden suhteellisen volyymin voimakkaalla laajenemisella. Kun valtionalouden osuus bruttokansantuotteesta oli ennen sotaa noin viidennes, kohosi tämä osuus maailmansodan aikana noin puoleen. Vaikka valtionalouden osuus kansantuotteesta supistuikin sodan jälkeen, se ei laskenut enää sotaa edeltäneelle tasolle. Sodan aikana otettiin käyttöön eräitä uusia valtion tulolähteitä, kuten liikevaihtovero ja joukko valmisteveroja.

f) *1944—1948*

Vuosina 1944—1948 oli valtion harjoittama taloudellinen sääntely vielä verraten aktiivista, ja sodanaikaisten

¹⁸ "Tämän kauden valtiomonopolistisille toimenpiteille oli luonteenomaista selvä hallinnollinen sävy. Itse asiassa säännöstelytalous merkitsi hallinnollisten pakkonormien systeemiä, jonka toteuttamista ja valvontaa taloudelliset järjestöt itse suorittivat" (Erkki Tuominen: Eräitä piirteitä... s. 30).

¹⁹ Ks. Tuominen, emt. s. 30.

²⁰ Ks. A. Lehtinen: *Sotatalous 1939—45*, teoksessa *Itsenäisen Suomen taloushistoriaa 1919—1950*, Porvoo 1967.

monopolien tehostunut pyrkimys valtion hyväksikäyttöön, joka tuohon aikaan sai ilmentymänsä kapitalistisessa kasvupolitiikassa. Ns. Saaren talousohjelmakomitean mietintöjen nojalla asetettiin v. 1960 ensi kerran talouspolitiikan yleistavoitteeksi taloudellinen kasvu, ja tämän politiikan suuntaviivoja vetämään koottiin valtiovallan, monopolien ja ay-liikkeen oikeistojohtajista Talousneuvosto, apunaan Talousneuvoston sihteeristö. Vuonna 1964 Talousneuvosto julkisti ensimmäisen lyhyen tähtäyksen talouspoliittisen ohjelmansa, sitä seurasivat uudet ohjelmat 1967 ja —70.²⁷ Oma vaikutuksensa tämän 'kasvupoliittisen' suuntauksen asemaan maassamme on ollut kehittyneiden kapitalististen maiden yhteistyöjärjestöllä OECD:llä, johon Suomi liittyi jäseneksi vuonna 1968, mutta jonka suosituksiin Suomessa alettiin perehtyä jo aikaisemmin.²⁸

Talousneuvoston kasvuohjelmissa tuotiin esiin voimakkaasti ja toistuvasti valtion toimenpiteiden tärkeyttä kapitalistisen kasvun edellytysten luojana. Tällöin korostettiin erityisesti koulutuksen ja tutkimuksen merkitystä monopolien kasvupyrkimysten instrumenttina. Vuosikymmenen puolivälin paikkeilla ryhdyttiinkin määrätietoisesti toimenpiteisiin näiden kahden sektorin entistä tehokkaammaksi mukauttamiseksi monopolien tarpeisiin (tieteellisten toimikuntien järjestelmän luominen, koulutus-rakennekomitean asettaminen jne.). Tämän lisäksi on valtiolta ryhtynyt toimenpiteisiin erityisesti työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja työvoimarakenteen mukauttamiseksi paremmin monopolien tarpeita vastaamaan sekä pääomien yhteenkokoontumisen helpottamiseksi (ns. toimialarationalisointi).²⁹

Valtiontalouden osuus bruttokansantuotteesta kasvoi vuosina 1960—69 31,5 %:sta 34,9 %:iin. Valtion tulorakenteessa verojen osuus on lisääntynyt, ja verotus on kohdistunut yhä painottuneemmin palkansaajiin. SKP:n talouspoliittisen osaston selvitysten mukaan maksoi keskimääräistä tuntiansiota saava teollisuustyöläinen I veroluokassa välittömiä veroja 17,8 % v. 1960, mutta jo 24,6 % v. 1970. Vastaavana ajanjaksona oli 25 suurimpiin kuuluvan teollisuusosakeyhtiön maksamien verojen osuus niiden liikevaihdosta alentunut 3,1 %:sta 1,0 %:iin.³⁰

²⁷ Kuusikymmenluvun talousohjelmista ks. P. Philipp, emt., erityisesti s. 102—103.

²⁸ Perustamissopimuksessa OECD:n tavoitteeksi asetettiin 1960 "korkeimman mahdollisen taloudellisen kasvun ja työllisyyden sekä kohoavan elintason saavuttaminen jäsenmaissa".

²⁹ Ks. mm. Talousneuvoston mietintö työvoimapolitiikasta (1971: B 8) ja komiteamietintö toimialarationalisoinnista (1971: B 60).

³⁰ Kansan Tietokirja 1972, Tampere 1971, s. 48—49.

Lukuunottamatta v. 1964 voimaan astunutta sairausvakuutuslakia ei valtion menoissa 1960-luvun alkupuoliskolla tapahtunut mitään olennaisia muutoksia työtätekevän väestön hyväksi. Vasemmiston ja keskustan yhteistyöhallitusten aikana sosiaalilainsäädäntöä kehitettiin jonkin verran (perhe-eläkelaki, työttömyysavustukset), joskin talouspolitiikan yleissuuntaus säilyi — jopa tehostuen — monopolien etuja palvelevana. Työväestön saamia sosiaalisia etuisuuksia mitätöitiin valtiovallan taholta tehokkaasti kulutuskysynnän rajoittamisen politiikalla, devalvaatiolla (1967) sekä hintojen ja verojen nousulla. Vastaavasti on monopolien valtiolta saama tuki voimakkaasti lisääntynyt. Uusista tukitoimista kannattaa tutkimuksen alalta mainita Sponsor Oy ja SITRA, lainoituksen alalta Kehitysaluerahasto ja ulkomaankaupan alalta valtion kustantaman kaupallisten sihteereiden verkoston täydellistäminen sekä valtion rahoitusosuuden huomattava lisääntyminen Suomen ulkomaankauppaliitossa.

1960-luvulla muodostettiin kaksi merkittävää valtion teollisuuslaitosta: Rautaruukki Oy v. 1961, petrokemian alalla toimiva Pekema Oy vuosikymmenen lopulla sulassa sovussa yksityisen pääoman kanssa. Tästä yhtiöstä omistavat valtion yhtiöt 50 % ja yksityiset yhtiöt yhtä paljon (Neste Oy:n osuus on tällä hetkellä 44 %).³¹ Nämä hyvin pääomavaltaisilla aloilla toimivat, teknisesti pitkälle kehittyneet yritykset osoittavat omalta osaltaan, että tieteellis-teknisen kehityksen nykyvaiheessa monopolit eivät halua riskeerata omia pääomiaan tällaisiin kansantaloudellisesti erittäin merkittäviin projekteihin. — Uusien yritysten perustamisen lisäksi valtio lisäsi jo olemassa olevien yritystensä osakepääomaa 1960-luvulla huomattavasti.

Kaiken kaikkiaan vuosikymmenen loppuun mennessä valtion yritysten osuus teollisuuden kokonaistuotannosta kohosi noin 18—19 %:iin, kun se oli ennen sotaa vain noin 10 %.³² Erityisen merkittävä on valtionyritysten osuus kaivannaisteollisuuden (80.1 %), öljynjalostuksen (90.9 %), metallien perusteollisuuden (69.5 %) ja kemian teollisuuden (39.1 %) tuotannosta.³³

Tulopolitiikka ja siihen liittyvät palkansaajien demokraattisten oikeuksien kaventamisyhtymykset (virkaehtolaki) ja ideologisen sääntelykoneiston tehostaminen ovat merkinneet entistä aktiivisempaa valtion välitöntä osallistumista kansantulon ensijakoon monopolien voit-

³¹ Valtion yhtiöt 1969, Helsinki 1971, s. 43.

³² Ks. Valtion yhtiöt 1969, s. 12 ja Erkki Tuominen, emt. s. 36.

³³ P. Philipp, emt. s. 98.

tojen hyväksi. Samalla tulopolitiikka on kytkenyt monopoliporvariston, valtiovallan ja ay-liikkeen oikeistojohdon yhä kiinteämpään yhteistoimintaan keskenään.

Valtiovallan harjoittama suhdannekehityksen sääntely on saanut 60-luvulla eräitä uusia piirteitä. Olemme jo todenneet, että suuren laman vallitessa vuodesta 1929 lähtien ei valtiolta Suomessa harjoittanut aktiivista, tietoista suhdannepolitiikkaa. Vielä viisikymmenluvulla suhdannepolitiikka oli varsin köyhää, se rajoittui lähinnä työttömyystöiden käyttämiseen lamakausien tasoittajana. Kuusikymmenluvulla sen sijaan koivistolainen talouspolitiikka on tuonut joukon uusia instrumentteja, kuten aktiivisen korko-, luotto- ja budjettipolitiikan sekä suhdannetalletukset ja investointirahaston aikaisempaa huomattavasti mittavamman käytön. Varsinkin viimeksimainitut ovat kuitenkin olleet luonteeltaan lähinnä verohelpotusten myöntämistä suurpääomalle, eikä harjoitettu talouspolitiikka ole kyennyt poistamaan kapitalistisen talouden jaksottaisuutta tai estämään kriisin eri ilmentymien kasautumista päällekkäisiksi, yhä vaikeammin hallittaviksi kokonaisprosesseiksi. Päinvastoin — v. 1971 saatiin kokea ilmiö, joka oli tapahtunut maamme taloudessa viimeksi v. 1958: teollisuustuotanto ei kasvanut vaan aleni edellisen vuoden tasoon verrattuna.

Suurpääoman ajama Suomen liittäminen osaksi EEC:n vapaakauppa-aluetta aloittaa uuden vaiheen suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin kehityksessä. Tähän vaiheeseen liittyy kiinteästi markkinoiden uudelleenjako kansainvälisten monopolien kesken, valtiomonopolistisen sääntelyn vähittäinen kansainvälistyminen, talouden valtiomonopolistisen ohjelmoinnin tehostuminen (Talousneuvoston kaavaileman 'rakennepolitiikan'³⁴ puitteissa), työtekevien riiston tehostaminen sekä taloudellisen, ideologisen ja poliittisen sääntelyn sulkeutuminen kokonaisvaltaiseksi kaikkien elämänalojen valtiomonopolistiseksi sääntelyksi. Mutta tähän vaiheeseen liittyy myös yhteiskunnan luokkaristiriitojen voimakas kärjistyminen, demokraattisten voimien keskinäinen lähentyminen ja työväenluokan merkityksen kasvu sekä monopoliporvariston sosiaalisen pohjan aikaisempaa voimakkaampi kaventuminen.

Jos pyrimme täsmentämään Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin historiallisen kehityksen ongelma-alueet, joita kunkin edellä hahmotetun ajanjakson tutkimuksessa on pyrittävä erityisesti selvittämään, niin

1) on kartoitettava tuotannossa tapahtuneet määrälliset ja laadulliset muutokset sekä tällä ajanjaksolla ta-

³⁴ Ks. A. Kasvio: Tehostetun riiston ohjelma, *Soihtu* 1/72, s. 97.

pahtunut pääomien keskittyminen ja yhteenkokoontuminen;

2) on tutkittava monopolien keskinäisten yhteistoimintamuotojen, institutionaalisten ja ei-institutionaalisten, kehittyminen sekä monopoliryhmittymien väliset ristiriitaisuudet;

3) on tutkittava luokka- ja poliittisten voimien keskinäiset suhteet tällä ajanjaksolla;

4) on kartoitettava monopolien ja valtion välisten kytkentöjen kehittyminen kaikessa moninaisuudessaan;

5) on eriteltävä valtion harjoittama taloudellinen sääntely: tämän sääntelyn tehtävät, sitä toteuttavat elimet sekä sääntelyn tuloksekkuus;

6) on eriteltävä valtion talous, valtion tulojen ja menojen rakenne; erityisesti on tällöin pyrittävä selvittämään valtion avoin ja peitetty rahallinen tuki monopolille;

7) on analysoitava valtion yritystoiminnan laajuus, sisältö ja osuus yhteiskunnan kokonaistuotannosta;

3. Eräitä valtiomonopolistisen kapitalismin teoriaan ja suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin erityispiirteisiin liittyviä kysymyksiä

a) valtiomonopolistisen kapitalismin teorian kehitys

Kommunistisen liikkeen keskuudessa saavutetut edistysaskeleet valtiomonopolistisen kapitalismin teorian piirissä heijastavat oivallisesti itse monopolikapitalismin konkreettisissa muodoissa tapahtunutta kehitystä.

Jo monopolien vallan alkukaudella näkivät Engels ja Lenin valtiomonopolistisen kapitalismin tuotannon pitkälle kehittyneen yhteiskunnallistumisen kapitalistisena muotona. *Anti-Dühring*issä Engels kirjoitti: "Trusteissa muuttuu vapaa kilpailu monopoliksi... Joko tahi, joko ilman trusteja tai trustien kanssa, täytyy kapitalistisen yhteiskunnan edustajan, valtion, lopulta ottaa haltuunsa tuotannon johto. Tämä valtion omaisuudeksi muuttumisen välttämättömyys koskee ensiksi suuria liikelaitoksia..."³⁵ Engels korosti tässä yhteydessä sitä, että monopolisoitumisen kautta tapahtuva yhteiskunnallistuminen ei kumoa kapitalistisia tuotantosuhteita, vaan tapahtuu niiden pohjalla. "Työläiset jäävät palkkatyöläisiksi,

³⁵ Friedrich Engels: *Anti-Dühring*, Lahti 1951, s. 279—280.

proletaareiksi. Pääomasuhde ei tule poistetuksi, päinvastoin se kärjistyy huippuunsa".³⁶

Luodessaan teorian imperialismista kapitalismin korkeimpana kehitysvaiheena Lenin osoitti valtiomonopolistisen kapitalismin imperialismiin kehityksen elimelliseksi osaksi. Hän luonnehti imperialismia "pankkipääoman aikakaudeksi, kapitalististen jättiläismonopolioiden aikakaudeksi, monopolistisen kapitalismin valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi muuttumisen aikakaudeksi".³⁷ Valtiomonopolistinen kapitalismi täydentää imperialismiin ristiriitaiset kehitystendenssit, ja siten se "on mitä täydellisintä sosialismin *aineellista* valmistelua, siihen johtava *eteinen*, historian portaikon se askelma, jonka ja sosialismiksi nimitetyn askelman välillä ei ole mitään väliaskelmia".³⁸

Ennen toista maailmansotaa ja vielä sen jälkeenkin käytiin kommunistien keskuudessa paljon keskustelua siitä, onko valtiomonopolistista kapitalismia pidettävä lähinnä monopolikapitalismiin ja imperialismiin liittyvänä yleisenä tendenssinä, joka voimistuu kriisivaiheissa ja heikkenee jälleen parempina aikoina. Tämän keskustelun perustana olivat tuon ajan kokemukset valtion taloudellisista toiminnoista: valtio puuttui talouselämään vain tilapäisesti, se ulotti vaikutuksensa ainoastaan määrättyille talouden aloille ja tämä vaikutus oli etupäässä hallinnollista luonteeltaan.³⁹

Toisen maailmansodan jälkeen talouden monopolisoitumiskehitys, jota sotatalous oli kiihdyttänyt, jatkui voimakkaana. Samalla useimmissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa valtion tuotantotoiminta laajeni nopeasti, luotiin erilaisia talouden sääntelykoneistoja, ryhdyttiin käyttämään yhä laajemmin valtion budjettia monopolien tuotantotoiminnan tukemiseen ja 'kylmän sodan' nimissä kiihdytetyn varustelun avulla luotiin monopolille uusia markkinoita. Tämä on merkinnyt talouden valtiomonopolististen rakenteiden täydellistymistä, imperialismiin nykyisen muodon erityispiirteiden selkeytymistä. Nämä muutokset on otettu huomioon myös kansainvälisen kommunistisen liikkeen uusissa analyysissä.

Viisikymmenluvun aikana useimmat valtiomonopolistisen kapitalismin teoreetikot katsoivat valtion taloudellisen roolin merkitsevän sitä, että monopoliporvaristo on alistanut valtiokoneiston kansantalouden johtamisen välikappaleeksi käyttäen hyväkseen ennen kaikkea valtion-

³⁶ Engels, emt. s. 280.

³⁷ V. I. Lenin: Teokset, s. 25. osa, s. 414.

³⁸ V. I. Lenin: Teokset, s. 25. osa, s. 363—364.

³⁹ Ks. Der Imperialismus der BRD, s. 94.

taloutta, valtion tuotantolaitoksia sekä valtiollista sääte-lyä omien voittojensa maksimoimiseen.⁴⁰ Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous Moskovassa 1960 kuitenkin totesi, että kysymys ei ole valtion pelkästä alistamisesta, vaan paljon syvällisem-mästä muutoksesta itse kapitalistisissa tuotantosuhteissa.

Vuoden 1960 neuvottelukokous määritteli valtiomono-polistisen kapitalismin seuraavalla tavalla: "Imperialis-min ristiriidat ovat jouduttaneet monopolistisen kapitalis-min kehittymistä valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi. Li-säätessään monopolilyhtymien valtaa kansakuntien elämäs-sä valtiomonopolistinen kapitalismi yhdistää monopolien voimat ja valtion voimat yhdeksi koneistoksi, jonka tar-koituksena on kapitalistisen järjestelmän pelastaminen, imperialistisen porvariston liikevoittojen mahdollisimman suuri lisääminen työväenluokan riiston ja laajojen väestö-kerrosten rosvoamisen avulla".⁴¹

Monopolien voiman ja valtion voiman yhdistymiseen yhdeksi koneistoksi, valtion ja monopolien yhteenkietou-tumiseen sisältyy valtiomonopolistisen kapitalismin olen-naisin piirre. Sosialistisen maailmanjärjestelmän kasvava vaikutus ja kapitalistisen talouden sisäisten ristiriitojen kärjistyminen ennen kaikkea tieteellis-teknisen kumouk-sen seurauksena ovat olleet tärkeimmät tekijät, jotka ovat aiheuttaneet siirtymän monopolikapitalismista val-tiomonopolistiseen kapitalismiin (näiden kahden tekijän vaikutuksesta ks. lähemmin ss. 18—20).

"Nykyajan imperialismissa, joka pyrkii mukautumaan kahden järjestelmän keskinäisen kamppailun olosuhteisiin ja tieteellis-teknisen vallankumouksen vaatimuksiin, on eräitä uusia piirteitä. Sen valtiomonopolistinen luonne voimistuu".⁴²

Kahden maailmanjärjestelmän välinen kilpailu ja tie-teellis-teknisen kumouksen nopea eteneminen ovat johta-neet erityisesti 1960-luvun aikana kaikissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa valtion harjoittaman taloudellisen sääntelyn ja ohjelmoinnin huomattavaan voimistumiseen sekä valtion yhä aktiivisempaan osallistumiseen mono-polipääoman uusintamisen kaikkiin vaiheisiin. Kommu-nististen ja työväenpuolueiden Moskovassa 1969 pidetty kansainvälinen neuvottelukokous toteaa tämän asiakir-jassaan seuraavalla tavalla:

⁴⁰ Ks. E. Hmelitskaja: Valtiomonopolistisen kapitalismin histo-riallinen paikka, *Solhu* 2/1972, s. 32.

⁴¹ Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvotte-lukokous, Moskova 1960.

⁴² Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvotte-lukokous, Moskova 1969.

"Entistä laajemmassa mitassa käytetään sellaisia keinoja kuin tuotannon ja pääomien monopolistisen keskitämisen kannustamista valtion tukitoimenpitein, kansantulon entistä suuremman osan siirtämistä niille valtion toimesta, armeijan tilausten sijoittamista monopoleille, teollisuuden kehittämis- ja tieteellisten tutkimusohjelmien rahoittamista valtion varoilla, valtakunnallisten talouskehityksen ennusteiden ja kehitysohjelmien laatimista, imperialistista integroitumisasiäkkää ja uusia pääomien maastaviennin muotoja".⁴³

b) Valtiomonopolistisen ja monopolikapitalismin välinen suhde

Valtiomonopolistisen kapitalismin olemuksen selvittämiseen liittyy kiinteästi valtiomonopolistisen kapitalismin ja monopolikapitalismin välisen suhteen selvittäminen. Tässä kysymyksessä on esitetty kahdenlaisia virheellisiä käsityksiä: toisaalta on pyritty kieltämään valtiomonopolistisen kapitalismin erityislaatu suhteessa monopolikapitalismiin, toisaalta ei ole riittävän selvästi nähty, että valtiomonopolistinen kapitalismi on edelleen monopolikapitalismia.

Perustaa sille, että katsotaan monopolikapitalismin ja valtiomonopolistisen kapitalismin palautuvan yhdeksi ja samaksi ilmiöksi, antaa se, että valtiomonopolististen rakenteiden muodostuminen alkoi jo monopolikapitalismin alkuvaiheissa, 1800-luvun lopulla. Jos kuitenkin pitäydytään ainoastaan tähän, kieltäydytään näkemästä sitä laadullista muutosta, joka tapahtuu kapitalistisissa tuotantosuhteissa, kun valtion puuttumisesta talouteen tulee monopolipääoman laajennetun uusintamisen ehdoton ja välttämätön edellytys.

Valtiomonopolistisen kapitalismin erityislaadun kieltävä asennoituminen saattaa johtaa vakaviin virheisiin luokkataistelun strategiassa hävittäessään teoriasta sen taloudellisen ja poliittisen luokkataistelun välisen yhteyden, joka todellisuudessa kiinteytyy valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa, ja estäessään näkemästä oikein valtion toiminnan uusien muotojen luonnetta. Saatetaan esimerkiksi kuvitella, että valtion toiminnat ovat ainoastaan monopolien toiminnan eräänlainen laajentuma, että monopolit kykenisivät ohjaamaan valtion toimintoja miten tahansa. Tämä estää näkemästä monopolienvastaisen

⁴³ Emt.

taistelun mahdollisuuksia valtiossa ja talouden demokraattisen ohjaamisen mahdollisuuksia.⁴⁴

Jos monopolikapitalismin ja valtiomonopolistisen kapitalismin erojen kieltäminen johtaa vasemmistorevisionismiin, niin niiden liian jyrkkä erottaminen toisistaan johtaa oikeistorevisionismiin ja sosialidemokratismiin. Lähtökohtana on tällöin se, ettei riittävän selvästi nähdä valtiomonopolistisen kapitalismin olevan enää monopolikapitalismia tai edes yleensä kapitalismia, vaan ollaan taipuvaisia uskomaan, että kaikki yhteiskunnallistuminen, kaikki taloudellisten toimintojen valtiollistaminen ylittäisi sinänsä monopolikapitalismin tuotantosuhteet ja olisi ristiriidassa näiden kanssa.⁴⁵

Kun tämän valtion luokkaluonteen kieltävän käsityksen perustalla lähdetään rakentamaan poliittista strategiaa, päädytään valtiollisen sektorin laajentamiseen täh-

⁴⁴ Tämän tapaista "teoriaa" valtiomonopolistisesta kapitalismista edellyttää seuraava maolaisten esittämä väite: "Kapitalismi on kehittynyt valtiomonopolistisen kapitalismin asteelle. Mikäli osa kapitalisteista asettuu "anti-monopolistiselle" tai neutraalille kannalle kysymykseen poliittisesta vallasta (so. liittyy monopolien vastaiseen rintamaan tai ei vastusta sitä — A.K.), niin monopolipääoma pystyy jo pelkän valtiovallan taloudellisen voiman avulla täysin tuhoamaan tällaiset kerrokset." ("Luokkataistelutilanteesta ja HMLSn toiminnasta", moniste, s. 2). Todellisuudessa kapitalismin kehittyminen valtiomonopolistiseksi antaa uusia mahdollisuuksia ei-monopolististen kapitalistien saamiselle monopoleja vastaan: valtion lisääntyvien taloudellisten vipusimien käyttäminen ei-monopolistisen sektorin toiminnan turvaamiseksi mm. monopolien mielivallalta. Tämä tietenkin edellyttää, että ollaan siirtymässä valtiomonopolistisesta kapitalismista monopolien vastaiseen demokratiaan, eli että monopolien vastainen liitto on saavuttanut asemia, joiden avulla voidaan valvoa ja ohjata valtion taloudellista toimintaa.

Tällainen prosessi on tietysti mahdoton yhteiskunnassa, jonka liikunnan lähde on kaikkiväkevä ja kaikkivoipa monopoliporvaristo, kuten maolaisten kapitalismiteorian mukaan asia näyttää olevan. Todellisuudessa se sen sijaan on mahdollinen. Sen osoittavat esim. Chilen kokemukset: Kansan yhtenäisyshallitus tekee pikku- ja keskikapitalisteja edustavien liittojen kanssa sopimuksia, jotka takaavat näiden kerrosten elinmahdollisuudet mm. valtion tilausten, lainojen jne. avulla ja siten myös ehkäisevät monopoliporvariston pyrkimyksiä saada niiltä poliittista tukea.

⁴⁵ Ele Alenius ei kirjassaan Sosialistiseen Suomeen käytä lainkaan termiä valtiomonopolistinen kapitalismi, sen sijaan hän puhuu yhdistelmä- tai sekataloudesta. "Yhdistelmätalous tarkoittaa sitä, että tuotantoelämässä on samanaikaisesti sekä kapitalistinen yksityinen sektori että julkinen ja osuustoiminnallinen sektori. Yhdistelmätalouden luonteen sanelee talousjärjestelmän kannalta katsottuna se, mikä mainituista sektoreista on pääasiassa valitseva ja mihin suuntaan niiden keskinäiset suhteelliset osuudet koko taloudesta kehittyvät". Siten "Suomen talous ei...ole puhtaasti yksityiskapitalistista taloutta, vaan tietystä määrin sekataloutta" (Sosialistiseen Suomeen, Helsinki 1969, s. 158 ja 151).

täävään poliittiseen linjaan, jonka odotetaan automaattisesti johtavan sosialismiin, ilman luokkataistelua ja ilman proletariaatin joukkovoimalla tapahtuvaa poliittista vallan haltuunottoa.⁴⁶

Molemmat edellä mainitut virheelliset käsitykset valtiomonopolistisen kapitalismin ja monopolikapitalismin suhteesta poikkeavat jyrkästi kansainvälisen kommunistisen liikkeen omaksumasta päälinjasta ja valtiomonopolistisen kapitalismin marxilais-leniniläisestä teoriasta.

Leniniläisen imperialismiteorian mukaan kapitalismin kehitys jakautuu kolmeen vaiheeseen; manufaktuurimaiseen tuotantoon perustuvaan varhaiskapitalismiin, teollisen vallankumouksen jälkeiseen kilpailukapitalismiin ja imperialistiseen vaiheeseen. Imperialismi muodostaa kapitalismin kehityksen korkeimman ja viimeisen vaiheen. Valtiomonopolistinen kapitalismi ei ole mikään kapitalismin kehityksen neljäs vaihe, vaan se on monopolikapitalismia, joka pyrkii mukautumaan kahden järjestelmän kilpailun ja tieteellis-teknisen kumouksen oloihin. Valtiomonopolistinen kapitalismi ei syrjäytä monopoleja sillä tavoin kuin monopolikapitalismi syrjäytti rajoittamattoman kilpailun: päinvastoin se kohottaa monopolisoitumisasteen uudelle, aikaisempaa korkeammalle tasolle. Neuvostoliittolaisten tutkijoiden usein käyttämä termi 'nykyajan monopolikapitalismi', on tässä suhteessa onnistunut. Mutta samalla kun nähdään valtiomonopolistisen kapitalismin yhteys monopolikapitalismiin, on myös muistettava niiden laadullisten muutosten syvällisyys, jotka valtiomonopolistinen kapitalismi aiheuttaa monopolikapitalismin tuotantosuhteissa: näihin on luettava ennen kaikkea valtiollisen sektorin laajeneminen, kapitalistiluokan sosiaalisen pohjan kapeneminen ja sen sisäinen polarisoituminen sekä tuotannon ja pääoman kansainvälistyminen. Ilman näiden laadullisten muutosten huomioonottamista ei ole mahdollista luoda oikeaa luokkataistelun strategiaa kapitalismin nykyisissä oloissa.

c) Valtion suhteellinen itsenäisyys

Oikean poliittisen strategian kannalta nousee valtiomonopolistisessa kapitalismissa keskeiseksi myös kysy-

⁴⁶ Ele Aleniuksen mukaan "Tällöin asteittainen siirtyminen kohti sosialismia ... merkitsee käytännössä mm. sitä, että yhteiskuntaa kehitettäessä tehdään talouselämän rakennetta muuttavia ratkaisuja niin, että kuljetaan yhä enemmän sosialistisia elementtejä, eli yhteiskunnan osuutta talouselämään lisääviä tekijöitä sisältävään yhdistelmätalouteen ja sen kautta varsinaiseen sosialistiseen yhteiskuntaan" (Sosialistiseen Suomeen, Helsinki 1969, s. 135).

mys valtion suhteellisesta itsenäisyydestä. Valtiomonopolistisen kapitalismin kehityksessä, valtion taloudellisten tehtävien lisääntyessä voidaan näet erottaa kaksi näennäisesti keskenään ristiriitaista tendenssiä, toisaalta valtion ja monopolien yhteenkietoutuminen, sekä toisaalta valtion suhteellisen itsenäisyyden kasvu.

Näiden kahden tendenssin ristiriitaisuus on kuitenkin ainoastaan näennäistä, itse asiassa ne ovat toistensa edellytyksiä ja täydentävät toisiaan. Näennäinen ristiriitaisuus johtuu siitä porvarillisen ideologian yhä uudelleen tuottamasta harhakäsityksestä, jonka mukaan valtio sinänsä edustaa jotakin antikapitalistista, että valtion ja yksityisomistuksen välillä vallitsisi (sovittamaton) ristiriita. Todellisuudessa valtio on kapitalistisen tuotantotavan koossa pitävä voima, ylärakenne johon yhteiskunnan ristiriidat projisoidaan ja jossa ne kuoletetaan. Valtio on ollut ja on porvariston luokkaherruuden tärkein instrumentti.

Se perusprosessi, joka kytkee valtion ja monopolien yhteenkietoutumisen sekä valtion suhteellisen itsenäisyyden kasvun toisiinsa, on valtion taloudellisten tehtävien lisääntyminen. Näiden tehtävien lisääntyminen valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa merkitsee sitä, että valtion taloudelliset koneistot laajenevat ja kytkeytyvät monopolipääoman uusintamisprosessin aineellisiksi osiksi, kapitalistisen kasautumisen välttämättömiksi elementeiksi. Nämä taloudelliset koneistot muodostuvat monopolipääoman uusintaprosessissa, ja jo syntyessään ne kytkeytyvät monenlaisin sitein monopoliporvariston kontrolliin. Valtion taloudellisten koneistojen lisääntyminen valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa on valtion ja monopolien yhteenkietoutumista.

Kun valtion taloudelliset tehtävät lisääntyvät, lisääntyy valtion taloudellinen ominaispaine kapitalistisen tuotannon järjestelmässä. Kasvava osa monopolien taloudellisesta toiminnasta siirtyy valtiollisen sektorin piiriin, ja monopolien harjoittama taloudellinen sääntely saa valtiollisen legitimitietin. Tämä näkyy ennen kaikkea valtion toiminnassa työväenluokkaa vastaan: tulopolitiikan avulla tapahtuvassa kansantulon ensijaon valtiollisessa sääntelyssä ja verotuksen avulla tapahtuvassa kansantulon uudelleenjaossa. Monopolien edustajat valtion virkakoneistossa voivat toimia riistoa tehostaessaan 'yhteiskunnan' edustajina, 'yhteiskunnan edun' nimissä. 'Yhteiskunnan' nimissä monopolit voivat myös entistä tehokkaammin puolustaa etujaan pienkapitalisteja vastaan.

Valtion taloudellisen ominaispainon kasvu, sen taloudellisen apparaatin laajeneminen muodostaa puitteen, jos-

sa valtion suhteellinen itsenäisyys lisääntyy. Valtion suhteellinen itsenäisyys ei ole kuitenkaan itsenäisyyttä suhteessa kapitalistiluokkaan, vaan itsenäisyyttä suhteessa yksittäisten kapitalistiryhmien voittopyrkimyksiin monopolipääoman yhteisten tai vallitsevien etujen puolesta.

Valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa tapahtuva yhteiskuntaluokkien voimasuhteiden muutos vaikuttaa myös porvarilliseen valtioon. Työväenluokan ja sen liittolaisten luokkapohjan laajeneminen ja järjestäytyneisyyden kasvu luo edellytyksiä niiden vaikutusvallan lisäämiseen valtion parlamentaarisissa koneistoissa monopolien vastatessa tähän pyrkimyksellä lisätä valtion taloudellisten koneistojen riippumattomuutta parlamentaarisesta kontrollista. Taistelu demokratiasta kärjistyy yhä useammilla valtion toimintalohkoilla, ja monopolit joutuvat aika ajoin myönnytyksiin eräillä lohkoilla pelastaakseen perusetunsa toisilla. Myöntyessään reformeihin monopolit pyrkivät samalla muokkaamaan ne itselleen mahdollisimman edullisiksi.

Luokkaristiriitojen kärjistyessä on mahdollista, että työväenluokka ja sen liittolaiset kykenevät valtaamaan itselleen tärkeitä asemia valtiossa. Tämä ei kuitenkaan merkitse sosialistista vallankumousta yhtä vähän kuin se merkitsee valtion irtaantumista luokkasidonnaisuudesta porvaristoon. Valtio säilyy edelleen porvariston luokkaherruuden välineenä, sen koneistot ovat edelleen kapitalistisen tuotantotavan koneistoja, mutta samalla luokkataistelu ulottuu itse tähän välineeseen, ja työväenluokka liittolaisineen kykenee tietystä määrin lamauttamaan sen toimintaa.⁴⁷

Valtion suhteellinen itsenäisyys tulee konkreettisimmin ja selvimmin esiin vallankumouksellisessa muutoksessa, siirtymässä porvariston luokkavallasta proletariaatin diktatuuriin. Jo Lenin näki valtiokoneiston aseman tässä muutoksessa eriytyneesti: hän näki, että valtiomonopolistisessa kapitalismissa valtiokoneiston paisuminen ja valtion välitön osallistuminen työtätekevien riistoon tuo yhä voimakkaammin esiin valtiokoneiston murskaamisen välttämättömyyden. Mutta samalla hän näki, että valtiomonopolistinen kapitalismi on sosialismin 'aineellista valmistelua', että valtiomonopolistinen kapitalismi tuottaa sellaisia taloudellisia koneistoja, jotka voidaan alistaa sosialistisen uusintamisen välikappaleeksi. Näitä koneistoja ei pidä murskata samalla kun murskataan valtion sotilaallis-byrokraattinen koneisto, joka on ja pysyy sidoksissa porvariston luokkaetuihin.⁴⁸

⁴⁷ Ks. Krasin: Lenin, vallankumous ja nykyaika, s. 141.

⁴⁸ Ks. emt., s. 142—143.

d) Suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin erityispiirteitä

Jos yritämme paikallistaa suomalaisen kapitalismin kehityksessä sen ajanjakson, jonka aikana tapahtuu siirtymä vanhasta monopolikapitalismista kypsään valtiomonopolistiseen kapitalismiin, on tämä siirtymä epäilemättä sijoitettava toisen maailmansodan jälkeiseen kauden, erityisesti 1960-lukuun. Tälle kaudelle sijoittuvat sellaiset perustavat muutokset kuin 1) kapitalistisen ja sosialistisen järjestelmän välisten voimasuhteiden olennainen muutos sosialismin hyväksi, 2) tieteellis-teknisen kumouksen eteneminen maamme tuotannossa, 3) valtion taloudellisten toimintojen lisääntyminen ja 4) julkisen sektorin suhteellisen osuuden lisääntyminen tuotannossa. Erityisesti 60-luvun aikana on myös havaittavissa valtion taloudellisten toimintojen luonteessa selvää muutosta kohti aktiivista kapitalistiseen uusintamisprosessiin osallistumista (kasvupolitiikka), valtion puuttumista kansantulon ensijakoon (tulopolitiikka) sekä valtiovallan ja monopolien välisten yhteyksien kiinteytymistä.

Historiallisten, luonnonvaroihin ja Suomen maantieteelliseen asemaan liittyvien tekijöiden kautta voidaan maamme valtiomonopolistisessa kapitalismissa ymmärtää eräitä erityispiirteitä. Luokkavoimien suhteet ovat johtaviin imperialistisiin maihin nähden monopoleillemme suhteellisen epäedulliset. Tämän tuloksia ovat Suomen rauhanomaista rinnakkainoloa noudattava kansainvälisepoliittinen linja, valtiontalouden suhteellisen demokraattinen profiili ja talouden verraten vähäinen militarisoitumisaste sekä poikkeuksellisen laaja taloudellinen yhteistyö Neuvostoliiton kanssa. Erityispiirteiksi on luettava myös yksipuolinen tuotannollinen rakenne, tuotannon kehittymättömyys verrattuna imperialismiin päävoimiin ja näistä johtuva asema imperialistisen järjestelmän työvoimaa luovuttavana alueena. Tuotannon yksipuolinen rakenne on jouduttanut koko talouselämän monopolisoitumista ja merkittävien finanssiryhmien supistumista KOP:n ja PYP:n ympärille kehittyneisiin finanssiryhmiin. Tämä ilmentää erityisen korkeata pääomien keskittymisastetta.⁴⁹

Kuva suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin olemuksesta on siis rakennettava toisaalta valtiomonopolistisen kapitalismin yleisen teorian, toisaalta suomalaisen

⁴⁹ Ks. P. Philipp: Zur Staatsmonopolistischen Wachstumsstrategie...; W. Fritsch: Valtiontalouden ja valtiollisen sektorin...; T. Koste: 20 perhettä, teoksessa Taloudellinen valta Suomessa, Helsinki 1969.

valtiomonopolistisen kapitalismin historiallisten juurien ja suomalaisen talouden erityispiirteiden konkreettisen analyysin perustalle. Ne ongelma-alueet, jotka tutkimuksen tällä lohkolla ovat keskeisimpiä, ovat täsmentäen seuraavat:

1) on tutustuttava perusteellisesti valtiomonopolistisen kapitalismin teoriaan ja valtiomonopolistisen kapitalismin yleisiin piirteisiin kansainvälisen kommunistisen liikkeen suorittaman tutkimustyön pohjalla;

2) on eriteltävä ja kritisoitava ne virheelliset käsitykset, joita maassamme on esitetty valtiomonopolistisesta kapitalismista;

3) on paikannettava suomalaisen valtiomonopolistisen kapitalismin historialliset rajat;

4) on selvitettävä suomalaisen valtiomonopolismin erityispiirteet ja niiden vaikutus valtiomonopolistisen kapitalismin ilmenemismuotoihin Suomessa.

Valtiomonopolistisen kapitalismin historiallisten juurien konkreettinen analyysi ja Suomen valtiomonopolismin erityispiirteiden teoreettinen erittely ovat käsitelleet valtiomonopolistista kapitalismia yhtenä elimellisenä kokonaisuutena. Analyysin seuraavana askeleena on valtiomonopolistisen kapitalismin lohkominen erillisiin osiin ja näiden osien yksityiskohtainen selvittely.

4. Poliittis-taloudellinen valtarakenne

Poliittisen ja taloudellisen vallan keskittymisen perustana on kapitalistisessa taloudessa tapahtuva tuotannon ja pääomien keskittyminen. Valtiomonopolistisen kapitalismin aikakaudella pakottaa tieteellis-teknisen kumouksen aikaansaama tuotannon nopea yhteiskunnallistuminen monopolipääoman jatkuvasti kohottamaan talouden monopolisoitumisastetta.

Suomessa tapahtui jo maailmansotien välisellä kaudella verraten voimakasta keskittymistä teollisuuden piirissä. Sodan jälkeisellä kaudella ja erityisesti kuusikymmenluvulla on suuryritysten kasvu ja pienyritysten eliminoituminen ollut myös nopeaa. Nykyisestä keskittymisen asteesta antavat jonkinlaisen kuvan seuraavat luvut: Vuonna 1967 sai 55 % yrityksistä alle 5 % yritysten tuloista, kun taas alle 1 % yrityksistä (195 kpl) sai noin puolet yritysten tuloista. Toisaalta vuonna 1967 omisti 119 teollisuusyhtiötä (1 % kaikista) 86 % teollisuusyhtiöiden osakepääomasta.⁵⁰

⁵⁰ Tulo- ja omaisuustilasto 1967, Helsinki 1971. Tilastollinen vuosikirja 1969, Helsinki 1970.

Korkein keskittymisaste on tärkeillä teollisuudenaloilla. Niinpä esimerkiksi puunjalostusteollisuuden piirissä toimi 25 maamme sadasta suuryhtiöstä (vuonna 1962); näiden 25 yrityksen hallussa oli 31 % Suomen koko teollisuuden pääomasta.⁵¹

Tärkeä osa talouden monopolisoitumista on yritysten liittäminen suuremmiksi yksiköiksi, fuusiointi. Kuusikymmenluvun aikana on Suomen teollisuudessa yritysten fuusioiden määrä lisääntynyt varsin voimakkaasti: vuosikymmenen lopulla (vuosina 1967—70) niitä suoritettiin jo keskimäärin yli neljäkymmentä vuodessa. Samalla kun fuusioiden määrä on lisääntynyt, on niiden luonne myös muuttunut. Kun ne aikaisemmin tapahtuivat miltei yksinomaan siten, että suuryritykset söivät pienempiä oman alansa yrityksiä, on nykyisin varsin yleisetkin yritykset liittyvät yhteen. Toisaalta fuusiot eivät rajoitu ainoastaan yhdelle toimialalle, vaan suuryhtiö saattaa hankkia omistukseensa hyvinkin erilaisilla aloilla toimivia yrityksiä ja muodostaa siten ns. konglomeraatin.

Pankit ja vakuutuslaitokset ovat omalla toiminnallaan edistäneet tehokkaasti tuotannon monopolisoitumista. Nämä luottolaitokset voivat suoranaisesti vaikuttaa osakesalkkujensa kautta yritysten liittymispäätöksiin; toisaalta ne voivat eväämällä luottoja pakottaa yrityksiä — erityisesti pienyrityksiä — mukautumaan finanssioligarkian suunnitelmiin. Myös valtiovalta on viime vuosina osallistunut aktiivisesti monopolisoitumiskehitykseen mm. laatimalla suunnitelmia toimialarationalisointia helpottavista lainsäädännöllisistä ja verotuksellisista uudistuksista. "Koivistolaisen talouspolitiikan" peruslinjana oleva kulutuskysynnän rajoittaminen on myös jouduttanut pienten ja keskisuurten yritysten joutumista taloudellisiin vaikeuksiin ja siten edistänyt monopolisoitumisprosessia.

Kapitalismin nykyiselle kehitysvaiheelle on tyypillistä, että tuotannon ja pääomien keskittyminen yhä useammin ylittää kansalliset rajat. Perinteisesti pääomien tuonti Suomeen on ollut muihin maihin verrattuna suhteellisen vähäistä (vaikkei suinkaan merkityksetöntä) osittain lainsäädännöllisten rajoitusten, osittain pääomien heikon tuottavuuden ansiosta. Kuusikymmenluvun 'kasvupolitiikan' yhtenä olennaisena osana on kuitenkin ollut ulkomaisen pääoman maahantuonnin lisääminen. Tässä onkin viime vuosina onnistuttu (vuosina 1967—1970 suoritettujen kansainvälisten toimialarationalisointien lu-

⁵¹ O. Savola: luentorunko Hyvinkään dem. nuorten imperialismiseminaarissa 1972.

ku kohosi 30—40:een vuodessa), ja erityisesti ruotsalaisen pääoman merkitys maamme talouselämässä on huomattavasti kasvanut. Samaan aikaan suomalaisten monopolien pääomaa on virrannut ulkomaille: kun julkisesti ilmoitetut suomalaisyritysten suorat sijoitukset v. 1960 olivat vain 6 milj.mk ja v. 1965 20 milj.mk, niin v. 1968 vastaavien sijoitusten määrä oli 102 milj.mk ja v. 1970 jo 219 milj.mk.⁵²

Tuotannon monopolisoituminen henkilöityy yhä suuremman taloudellisen vallan omaavassa monopoliporvaristossa ja sen huippukerroksessa, finanssioligarkiassa. On tunnettua, että Suomessa finanssioligarkia muodostaa erittäin kiinteän, noin kahdenkymmenen perheen piiriin rajoittuvan ryhmittymän, joka on keskittynyt kahden suurpankin, KOP:n ja PYP:n, ympärille. Näillä ryhmitymillä on ratkaiseva vaikutusvalta Suomen talouselämässä, sen kaikilla tärkeimmillä sektoreilla. Lisäksi maatalouden monopolit muodostavat OKO:n finanssiryhmän, joka on edellisiä huomattavasti pienempi.

Finanssioligarkian vaikutusvalta ei rajoitu vain yksityisen sektorin piiriin, vaan myös valtiokoneiston tuotuminen on suuresti riippuvainen monopoliyhtymien tarpeista. Asettamalla omia miehiään valtiokoneiston keskeisille paikoille, lahjomalla ja tukemalla suurpääoman eduille vihkiytyneitä poliittisia puolueita ja poliitikkoja, käyttämällä taloudellisia pakotteita demokraattisia voimia vastaan ja kiihdyttämällä ideologista tehtailuaan finanssioligarkia pystyy tosiasiallisesti esittämään johtavaa roolia valtiokoneiston kehittämisessä ja sen toimenpiteiden suunnittelussa.

Finanssioligarkian kannalta tärkeää osaa näyttelevät erilaiset monopolien, valtiokoneiston ja etujärjestöjen edustajilla miehitetyt neuvottelukunnat. Keskeisin näistä neuvostoista on nykyisin Talousneuvosto; tämän lisäksi on olemassa mm. Tiedeneuvosto, kauppa- ja teollisuusministeriön teollisuusneuvottelukunta, opetusministeriössä Teknisen ja kaupallisen opetuksen neuvottelukunta jne. Kaikessa monopolien taloudellisia etuja välittömästi tai välillisesti koskevassa komiteatyössä on monopoleilla omat edustajansa; lisäksi he toimivat kaikessa valmiste-lutyössä 'elinkeinoelämän asiantuntijoina'.

Valtion virkakoneistoon monopoleilla on kiinteät yhteydet, erityisesti niihin virkakoneiston osiin, joilla on monopolien taloudellisen toiminnan kannalta keskeinen merkitys. Kaiken kaikkiaan valtion taloudelliset koneistot ovat kasvaneet voimakkaasti valtion taloudellisten

⁵² Unitas 1/1969 s. 16 ja 1/1971, s. 15.

tehtävien lisääntymisen myötä, jolloin myös valtiokoneiston ja monopolien väliset kosketuspisteet ovat lisääntyneet. Erityisen tärkeitä ovat sellaiset elimet kuin Suomen Pankki, valtiovarainministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö, jotka kykenevät hyvin pitkälle ohjailemaan monopolien kannalta tärkeitä valtion taloudellisia toimintoja.

Monopolien 'etujärjestöt' muodostavat tärkeän painostuskanavan monopolien säädellessä valtion taloudellisia toimintoja. Tällöin tulevat kysymykseen sekä ns. 'työntantajajärjestöt', ennen kaikkea STK, että yleiset talouspoliittiset keskusjärjestöt, Puunjalostusteollisuuden keskusliitto ja Teollisuusliitto. Valtion piirissä tehdään tuskin ainuttakaan keskeistä taloudellista päätöstä kuuntelematta ensin näiden järjestöjen kantaa, ja porvarilliset puolueet turvautuvat usein näiden järjestöjen 'asiantuntumukseen' omien ohjelmiensa muotoiluissa.

Viime aikoina on monopolien ja valtion yhteenkietoutuminen edennyt voimakkaasti valtionhallinnon eri aloilla; jatkuvasti muodostuu lukuisia epävirallisia kytkentöjä, jotka eivät tule milloinkaan julkisuuteen samalla kuin virallisia koneistoja (mm. tulopoliittista neuvottelumekanismia) kehitetään määrätietoisesti. Tähän tendenssiin liittyy erottamattomasti päätöksenteon irtautuminen yhä etäämmälle demokraattisesta kontrollista, yhä useampien ratkaisujen tekeminen ilman että kansanvaltaiset elimet kykenisivät niihin käytännössä mitenkään olennaisesti vaikuttamaan.

Vaikka demokratian kaventuminen on valtiomonopolistisen kapitalismin objektiivinen tendenssi, kytkeytyy se monimutkaisella tavalla poliittisen taistelun käytäntöön. Maailman mitassa tapahtunut voimasuhteiden muutos pakottaa kapitalisteja verhoamaan demokratian kaventamistoimenpiteensä niitä kaunisteleviin lausuntoihin ja useasti myös toisaalla annettuihin myönnetyksiin. Tärkeä osa tässä prosessissa lankeaa reformismin ideologialle ja siihen pohjautuvalle sosialidemokraattiselle liikkeelle, koska se pystyy eri puolueista tehokkaimmin lykkäämään syvenevien ristiriitojen ratkaisua luopumatta monopolien etujen toteuttamisesta.

Viime vuosien poliittisen kriisin kärjistyminen on, paitsi kuvastanut valtiomonopolistisen kapitalismin kiertämätöntä kehityssuuntaa, antanut myös näytteitä siitä, miten elintärkeää suomalaiselle suurpääomalle on sosialidemokratian ja SDP:n asemien vahvistaminen, koska ilman työläisiltä joukkokannatusta saavaa SDP:tä ja sen tukea suurpääoman hyökkäyksen keskeisille tavoitteille — EEC-vapaakauppasopimuksen hyväksyminen ja tulo-

politiikan tehostaminen — olisi suurpääoman erittäin vaikea toteuttaa niitä.

Palkintona SDP:n osalle tulee suurpääomalta tukea puolueen pyrkiessä Ruotsin sos.dem.puolueen tyyppiseksi, "valtiota kantavaksi" puolueeksi. Tällä politiikalla on kuitenkin omat, selvästi näkyvät ristiriitansa: oikeistososialidemokraattisen johdon harjoittama monopolistinen politiikka tulee ennemmin tai myöhemmin irroittamaan sen kannattajapohjastaan, työväestöstä, eristämään oikeistolaisen ay-johdon joukoista ja murentamaan oikeistososialidemokraattien poliittisen kannatuksen.

Edellä on hahmoteltu lyhyesti eräitä valtiomonopolistisen kapitalismin poliittis-taloudelliseen valtarakenteeseen liittyviä näkökohtia. Tiivistäen keskeisimmät ongelmat tällä tutkimuksen lohkolla ovat seuraavat:

1) on selvitettävä pääoman keskittyneisyyden nykyinen aste sekä talouden eri alojen tärkeimmät taloudellisen vallan keskukset;

2) on kartoitettava monopoliporvariston huippukerros, finanssioligarkia, ja eriteltävä sen rakenne, keskinäiset kytkennät ja sen erityispiirteet;

3) on selvitettävä monopolien vaikutuskanavat valtio-koneistoon, tällöin on selvitettävä ennen kaikkea monopolien ja valtion yhteenkietoutumisen eri muodot;

4) on analysoitava poliittis-taloudellisen valtarakenteen nykyiset kehitystendenssit, ja tässä yhteydessä ennen kaikkea oikeistososialidemokratian asema.

5. Valtion osallistuminen pääoman uusintamiseen

Valtiomonopolistisen kapitalismin analyysin keskeisin taloudellinen problematiikka keskittyy siihen, millä tavoin valtio edistää kapitalistista kasautumista. Pääoma kasautuu monopoleille laajennetussa uusintamisessa, ja kapitalistisen talouden ristiriidoista johtuu, että tietyssä monopolistisen kapitalismin kehitysvaiheessa riittävän nopean kasautumisen edellytyksenä on valtion yhä aktiivisempi osallistuminen laajennetun uusintamisen kaikkiin vaiheisiin. Tämä osallistuminen tulee välttämättömäksi ennen kaikkea sosialistisen maailmanjärjestelmän ja tieteellis-teknisen kumouksen vaikutuksesta.

Pääoman laajennetussa uusintamisessa voidaan erottaa seuraavat vaiheet:

— rahapääoman muuttaminen tuotantopääomaksi, investoiminen;

- tuotantoprosessi, tuotantopääoman muuttuminen tavarapääomaksi;
- tuotteen jako eli tuotetun uuden arvon jakaminen työläisten ja kapitalistien kesken;
- tuotetun arvon realisointi eli tavarapääoman muuttaminen rahapääomaksi.

Toisen maailmansodan jälkeen on pääoman uusintaminen tapahtunut kehittyneissä kapitalistisissa maissa yhä intensiivisemmin, yhä kiihtyvällä nopeudella. Tähän ovat vaikuttaneet useat eri tekijät. Sosialistisen maailmanjärjestelmän taloudelliset saavutukset ovat tehneet nopeasta taloudellisesta kasvusta monopolille poliittisen välttämättömyyden⁵³; toisaalta työväenluokan lisääntyvä taisteluvälikäs omien elinehtojensa puolesta on pakottanut monopolit jatkuvasti lisäämään työn tuottavuutta yrityksissään, mikä on mahdollista ainoastaan tuotantokalustojen jatkuvan uusimisen kautta. Lisäksi monopolien välisen ankaran kilpailun oloissa muodostuu tieteellisteknisen kehityksen tahdissa pysyminen monopolien olemassaolon ehdoksi. Tieteellis-teknisen kumouksen oloissa⁵⁴ monopolien välinen kilpailu johtaa tuotantokaluston yhä nopeampaan moraaliseen kulumiseen, yhä nopeamman kasautumisen välttämättömyyteen.

Pelkät markkinavoimat eivät riitä ylläpitämään nykyisissä oloissa riittävän korkeaa investointien astetta, vaan se edellyttää valtiovallan lisääntyvää tukea. Tällä tuella on varsin moninaisia muotoja. *Ensimmäkin* suorittamalla tärkeitä perusinvestointeja energiatuotannon, maa- ja vesirakennuksen sekä raaka-ainetuotannon aloille valtio vapauttaa yksityisiä pääomia tuottavampien investointien piiriin. *Toiseksi* valtio osallistuu suoranaisesti rahoittajana eräisiin, erityisesti riskialttiisiin investointeihin (esim. tutkimusinvestointeihin; nämä rahat kanavoidaan mm. kauppa- ja teollisuusministeriön kautta). *Kolmanneksi* valtio on erittäin suuri teollisuuden lainanantaja. Vaikka valtio ei nykyisin harjoita itse suoranaista lainan-

⁵³ Mm. amerikkalainen kasvuteoreetikko E. D. Domar toteaa: "Nykyinen kilpnostus kasvuun ei ole tilapäistä: se kumpuaa nykyisestä kansainvälisestä konfliktista, joka tekee kasvusta eloonjäämisen ehdon... Normaalioloissa voidaan käydä keskustelua kasvun puolesta tai sitä vastaan, mutta kun meidän aikamme osassa maailmaa pyritään energisesti ja hyvin menestyksekkäästi voimakkaaseen kasvuun, voidaan toisessa osassa jättää tämä tavoite huomiotta ainoastaan mikäli suhtaudutaan välinpitämättömästi oman yhteiskuntajärjestelmän säilymiseen" (Essays in the Theory of Economic Growth, New York 1957, s. 8 ja 18).

⁵⁴ Ks. P. Philipp: Zu Problemen der Veränderung der finnischen Energiebasis als ein Ausdruck industrieller Strukturwandlungen in der wissenschaftlich-technischen Revolution, Nordeuropa 1971:4.

antaa teollisuudelle, se kanavoi suuria lainoja Suomen Pankin erilaisten erityisluottolaitosten (Teollistamisrahoisto, Kehitysaluerahoisto jne.), Postipankin ja Kansaneläkelaitoksen kautta⁵⁵. Vuonna 1970 Suomen Pankin, Postipankin, valtion ja kuntien sekä Kansaneläkelaitoksen myöntämät luotot teollisuudelle olivat yhteensä 3.015,5 milj. mk eli noin viidennes kaikista teollisuuden saamista luotoista.⁵⁶ *Neljänneksi* valtio hankkii suurimman osan Suomeen tulevista ulkomaisista lainoista. Vuonna 1969 Suomi nosti ulkomailta viisi obligaatiolainaa, joiden yhteisarvo oli 295 milj. mk. Kaksi kolmannesta tästä oli valtion, yksi kolmannes erään valtion luottolaitoksen ja erään kunnan ja vain 6 milj. mk yksityisen suuryhtiön hankkimia.⁵⁷ *Viidenneksi* valtio on erityisesti kuusikymmenluvulta lähtien asettanut yhdeksi tavoitteekseen ulkomaisen pääoman maahantuonnin edistämisen⁵⁸; tämä politiikka onkin johtanut maahamme suuntautuvien ulkomaisien (erityisesti ruotsalaisten) investointien nopeaan lisääntymiseen viime vuosina. *Kuudenneksi* valtio on edistänyt suurteollisuudessa tapahtuvaa kasautumista sallimalla investointien ylisuuria kuoletuksia, poistamalla yhtiöiden omaisuusveron vuonna 1968 ja vähentämällä yritysten tuloveroa 6 %:lla vuonna 1970. Näiden toimenpiteiden lisäksi on Talousneuvosto vaatinut osana 1970-luvun 'rakennepolitiikkaa' yhä lisää valtiotavallan toimenpiteitä yksityisen investointitoiminnan kannustamiseksi, mm. palkansaajien säästämisen lisäämistä ja säästöjen suuntaamista suoraan yritysten käyttöön, monopolien verotuksen keventämistä edelleen sekä valtion lainoituksen lisäämistä.⁵⁹ Myös Teollisuusliitto on esittänyt listan samansuuntaisia, mutta vielä paljon pidemmälle meneviä vaatimuksia.⁶⁰

Myös valtion osallistuminen kapitalistiseen tuotantoprosessiin saa jatkuvasti yhä moninaisempia muotoja. Erityisesti kuusikymmenluvun jälkipuoliskolla valtio on lisännyt erittäin voimakkaasti monopoleja palvelevaa tutkimustoimintaa, sekä perustaen soveltavaa tutkimusta.⁶⁰ Tämän lisäksi valtio on lisännyt voimakkaasti

⁵⁵ Suomen teollisuusliiton rahoituspoliittinen ohjelma s. 32.

⁵⁶ Emt. s. 30.

⁵⁷ W. Fritsch, emt. s. 40.

⁵⁸ Talousneuvoston mietintö rakenne- ja rahoituspolitiikasta Suomessa 1970-luvulla, Komiteamietintö 1971: A 19, s. 17—25.

⁵⁹ Suomen Teollisuusliiton rahoituspoliittinen ohjelma, Helsinki 1972.

⁶⁰ V. 1968 valtion tutkimuslaitokset, korkeakoulut ja yliopistot käyttivät 33,8 milj. mk. tekniseen tutkimukseen. Määrärahojen kasvuksi 1970-luvulla on ennakoitu 15 % vuodessa (KTM:n Teollisuusneuvottelukunnan teknologian jaoston tutkimuspoliittinen ohjelma, Helsinki 1971).

koulutusmenojaan suunnaten niitä entistä kiinteämmin monopolien välittömien työvoimapolitiittisten tarpeiden mukaan. Mutta valtio lainoittaa ja rahoittaa myös monopolien itsensä suorittamaa tutkimusta (tärkeimpiä rahoituskanavia ovat SITRA, Sponsor Oy sekä Kauppa- ja teollisuusministeriö)⁶¹ sekä ammattikoulutusta (tärkeimpänä rahoituskanavana ammattikasvatushallitus).⁶² Edelleen valtio on viime aikoina ottanut yhä suuremman vastuun teollisuuden ympäristönsuojelukustannuksista.⁶³ Huomattava merkitys monopolien tuotantokustannusten vähentäjänä on suuryrityksiä voimakkaasti suosivilla posti- ja rautatietariffeilla.

Tulopoliittisten sopimusten tekeminen vuodesta 1968 lähtien ja tulopoliittisen mekanismin vahvistaminen ovat keinoja, joilla valtiovalta osallistuu kansantulon ensijakoon monopolien hyväksi. Tulopoliitiikan olemus on siinä, että monopolit ja valtiovalta yhdistävät voimansa pitääkseen palkkatulojen nousun sellaisissa rajoissa, että monopolit kykenevät ylläpitämään riittävän korkeaa kasautumisastetta: tulopoliitiikan avulla ei siis viime kädessä pyritä säätelemään kaikkia tuloja, vaan ainoastaan palkkatuloja. Valtion keskeinen asema tulopoliitiikan toteuttamisessa merkitsee sitä, että valtiovalta osallistuu yhdessä monopolien kanssa työväenluokan riistoon, että valtiovalta asettuu palkkakysymyksessä työväenluokan perusetuja vastaan.

Valtio osallistuu kansantulon uudelleenjakoon ennen kaikkea verotuksen välityksellä. Kuusikymmenluvulla on yleisenä kehitystendenssinä ollut se, että 'verokohtaanon painopiste' on siirtynyt entistäkin raskaammin palkkatyötä tekevien kannettavaksi. Tämän kehityksen ennakoidaan myös jatkuvan 1970-luvulla.⁶⁴ Tähän on useitakin syitä. Ensinnäkin, kuten edellä mainittiin, on yritysten tuloveroa alennettu samalla kun on luotu jatkuvasti uusia keinoja todellisten voittojen peittämiseen poistojen, rahastoinnin, varausten ym. avulla. Toisaalta palkansaajien verorasitus on jatkuvasti lisääntynyt, eikä vähiten sen vuoksi, että jatkuvan inflaation yhteydessä progressio on kohottanut voimakkaasti vain nimellisesti kasvaneiden palkkatulojen verotusprosenttia. Tämän lisäksi välillisten verojen suhteellinen osuus on lisää-

⁶¹ Yksinomaan budjetin tunnuksen "teollisuutta edistävä tutkimustoiminta" alla valtion suoranainen rahoitus on kasvanut vuosina 1967—1971 keskimäärin 24 % vuodessa (Tieteen keskus- toimikunnan tiedepoliittinen ohjelma, Helsinki 1972, s. 22).

⁶² Oppisopimuslain säätäminen v. 1967 on merkinnyt tärkeää vaihetta tässä prosessissa.

⁶³ Talousneuvoston mietintö rakenne ja ... s. 81.

⁶⁴ Talousneuvoston mietintö rakenne ja ... s. 84.

tynyt, mikä kohdistaa veropainetta erityisesti pienituloisiin. Tähän on vaikuttanut myös kuntien lakisääteisten menojen lisääminen.

Sitä mukaa kun valtio nyhtää yhä suuremman osan tuloistaan työväestöltä, se suuntaa menojaan yhä voimakkaammin monopolien hyväksi. Tämä näkyy paitsi monopolien suoranaista tukea merkitsevien menoluokkien nopeana kasvuna myös monopolien intressien yhä tiukempana huomiointina muissa menoluokissa.

Kapitalismin ristiriitojen eräänä ilmenemismuotona valtiomonopolistisessa kapitalismissa tieteellis-teknisen kumouksen aikakaudella on yhä vaikeammaksi muodostuva ylituotantokriisi, jota sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostuminen ja imperialistien siihen soveltamat kaupapaasarrot ja -rajoitukset ovat kärjistäneet. Kapitalistit eivät enää kykene markkinoimaan tuotantoaan ilman valtiovallan tukea. Valtio osallistuu kapitalistien tavara-pääoman realisointiin mm. laajentamalla monopolien ulkomaisia markkinoita (Efta-sopimus vuonna 1961 ja EEC-neuvottelut tänä vuonna), tukemalla vientiä (vientituotoin, ylläpitämällä kaupallisten sihteerien verkostoa jne.) ja suojaamalla kotimaista tuotantoa ulkomaiselta kilpailulta. Valtion toiminta investointien edistämiseksi luo omalta osaltaan uusia markkinoita tuotantohyödykesektorille. Tärkein kuitenkin on valtion oma kulutus, joka on viime vuosien aikana paisunut erittäin voimakkaasti ja ohittanut selvästi yksityisen kulutuksen kasvunopeuden; vuonna 1967 julkisen kulutuksen osuus kansantalouden kokonaiskulutuksesta oli jo 23 %.⁶⁵ Lisäksi julkinen kulutus on luonteeltaan monopoleja voimakkaasti suosivaa, sillä valtio suorittaa hankintansa yleensä isoina erinä suurtuotantolaitoksilta.

Valtion lisääntynyt osuus uusintamisprosessin eri vaiheissa ei merkitse sitä, että kapitalistisen tuotannon perusolemus olisi muuttunut. Vaikka valtion taloudellinen merkitys on lisääntynyt ja vaikka valtion taloudellisesta toiminnasta on tullut kapitalistisen arvonlisäysprosessin välttämätön edellytys, tapahtuu tämä toiminta kapitalismin liikelakien mukaisesti. Kysymys on kustannusten 'sosialisoinnin' ja voittojen privatisoinnin politiikasta, valtion talouspolitiikan alistamisesta monopolien kasautumispyrkimyksiin. Valtion taloudellisten toimintojen lisääntyminen ei ole myöskään kyennyt poistamaan kapitalistiseen kasautumisprosessiin sisältyviä ristiriitoja, vaikka se onkin muuttanut niiden ilmenemismuotoa. Sel-

⁶⁵ Ks. J. Ristimäki: Valtiontaloutemme rakenne ja toiminta. Vammala 1970.

vänä osoituksena tästä on kapitalistisen talouden jaksottainen kehitys, jossa lamat seuraavat toisiaan aina muutaman vuoden väliajoin. Suomessakin ovat lamakaudet seuranneet toisiaan toisen maailmansodan jälkeen valtion taloudellisten toimintojen lisääntymisestä huolimatta noin viiden vuoden väliajoin— 1952, 1958, 1963, 1967 ja 1971. Näinä vuosina tuotannossa ei ole tapahtunut sanottavaa kasvua tai on esiintynyt jopa taantumista.

Nykyiset kapitalistisen talouden kriisit poikkeavat eräissä suhteissa huomattavasti ennen toista maailmansotaa vallinneesta kriisikehityksestä.⁶⁶ Erityisesti on todettava, että samanlaista erittäin syvää, koko kapitalistisen maailman käsittävää lamaa kuin oli vuonna 1929 ei ole toisen maailmansodan jälkeen esiintynyt. Tätä osoittaa sekin, että missään sodanjälkeisistä lamoista ei tuotanto ole kääntynyt voimakkaaseen laskuun. Tähän vaikuttaa ensiksi se, että valtion tuella on koko sodanjälkeisen ajan ylläpidetty verraten korkeaa investointiastetta. Toisaalta pysyvän pääoman kierto, joka on Marxin mukaan suhdannevaihteluiden perustana, ei tapahtu nykyisin samalla tavoin tasatahdissa kuin aikaisemmin, vaan eri aloilla investoinnit tapahtuvat osittain eri aikoina. Kolmanneksi kysyntävaihteluita hillitsee valtion kasvanut osuus kokonaiskysynnästä, sillä valtion kulutus ei vaihtelee yhtä jyrkästi kuin muu kysyntä. Neljänneksi suhdannevaihtelut eivät nykyisin tapahdu samanaikaisesti eri maissa, vaan ajalliset erot saattavat olla melko huomattavat; tämän vuoksi kapitalistit voivat selvittää laskeneesta kotimaisesta kysynnästä kohonneen ulkomaisen kysynnän turvin ja päinvastoin. Suomen osalta on vielä syytä muistaa melko laaja kauppa sosialististen maiden kanssa, joka on riippumaton kapitalistisen suhdannevaihteluista.

Vaikka kapitalismin kriisien syveneminen ei näy tuotantoluvuissa, se näkyy kriisien ilmenemismuotojen monimutkaistumisena ja kriisien heijastusvaikutusten lisääntymisenä. Nykyisin on varsin tavallista, että inflaatio, tuotannon hidas kasvu ja korkea työttömyys esiintyvät päällekkäin. Tämä tekee kriisien hallitsemisen porvarillisen talouspolitiikan perinteisin keinoin entistä vaikeammaksi. Toisaalta koko taloutta koskevien suhdannekriisien rinnalle kohoavat talouden rakenteelliset kriisit: erällä tuotannon aloilla taantuminen on jatkuvaa muiden alojen nousuista ja laskuista riippumatta. Meidän maassamme rakennekriisit ovat toisen maailmansodan

⁶⁶ Ks. Imperialismus der BRD, s. 284—301.

jälkeen kohdistuneet ennen kaikkea maatalouteen sekä EFTA-kaudella tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuuteen; EEC tulee puolestaan, mikäli vapaakauppasopimus solmitaan, edelleen syventämään talouden rakenteellista kriisiä paitsi näillä myös monilla muilla tuotannon aloilla.

Nämä ovat vain eräitä pääoman uusiutumiseen kapitalismin valtiomonopolistisessa vaiheessa liittyviä näkökohtia, joihin liittyy kiinteästi kysymys taloudellisista kriiseistä nykyisessä kapitalismissa. Yritämme jälleen tiivistää tutkimuksen keskeisiä ongelmia valtiomonopolistisen kapitalismin analyysin tällä lohkolla:

1) on tutkittava pääoman uusintamisessa ja sen edellytyksissä tapahtuneita muutoksia Suomessa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana; tällöin on erityisesti kiinnitettävä huomiota tuotannon rakenteellisiin muutoksiin ja uusintamisen yhteiskunnallisten edellytysten (tutkimus, koulutus) merkityksen kasvuun;

2) on analysoitava valtion tuki kapitalistien investointitoiminnalle: tämän tuen eri muodot, kanavat, joita myöten tuki ohjataan, sekä yritykset, joihin tuki kohdistuu;

3) on selvitettävä valtion osallistuminen kapitalistiseen tuotantoon;

4) on selvitettävä valtion osallistuminen tulonjakoon, sekä ensi- että uusijakoon;

5) on tutkittava valtion harjoittama markkinapolitiikka; tähän liittyen on kartoitettava valtion vientituki sekä kehitysapuun liittyvät markkinointipyrkimykset;

6) on eriteltävä valtion kulutus: sen osuus suhteessa yksityiseen kulutukseen, kulutuksen laatu sekä yritykset, joihin valtion tilaukset kohdistuvat. Valtion hankintakeskuksen asema on eriteltävä;

7) on analysoitava sodanjälkeiset suhdannevaihtelut ja valtion harjoittama suhdannepolitiikka;

8) on kartoitettava sodanjälkeisellä kaudella esiintyneet rakenteelliset kriisit.

6. Työvoiman uusintaminen valtiomonopolistisessa kapitalismissa

Kapitalistisessa uusintamisprosessissa tapahtuu tieteellisteknisen kehityksen seurauksena tärkeitä laadullisia muutoksia paitsi pysyvän pääoman (koneet, raaka-aineet jne.) myös vaihtelevan pääomanosan (työvoima) piirissä. Työvoiman uusintaminen, jonka tehtävänä on tuottaa kapitalistiseen talouteen jatkuvasti oikea määrä oikean

laatuista työvoimaa, on olennainen osa kapitalistista uusintamisprosessia.

Työvoiman uusintaminen tapahtuu kapitalistisessa taloudessa työpalkan välityksellä. Aikaisemmin riitti, että palkan avulla työläiset kykenivät ylläpitämään itsensä ja työkykynsä sekä jatkamaan sukuaan kapitalistien kulloisenkin työvoimatarpeen mukaan. Mutta valtiomonopolistisessa kapitalismissa tämä ei enää riitä. Tuotannossa etenevä tieteellis-tekninen kehitys asettaa yhä suuremmat vaatimukset työvoiman laadun suhteen: työntekijöiltä vaaditaan pidempää ja sisällöltään tarkoituksenmukaista koulutusta sekä hyvää terveyttä. Tämä merkitsee välttämättä myös sitä, että työvoiman uusintamiskustannukset kohoavat yli aikaisemman tason; paine ralkalaisen palkkatason kohottamiseksi lisääntyy.

Toisaalta kapitalistisen kasautumisen laajenevat tarpeet ja kapitalistisen tuotannon ristiriitojen kärjistyminen pakottavat kapitalisteja tehostamaan työläisten riis-toa: työn tuottavuuden verraten nopea kohoaminen luo tähän edellytykset.

Kuitenkin nämä kaksi tendenssiä, työvoiman uusintamiskustannusten kohoaminen ja kapitalistien pyrkimys riiston asteen kohottamiseen joutuvat valtiomonopolistisessa kapitalismissa ristiriitaan keskenään. Tässä tilanteessa monopolit pyrkivät jatkuvasti kehittämään uusia riiston strategioita samalla kun ne pyrkivät siirtämään työvoiman uusintamiskustannukset pois itseltään, työtätekevien maksettaviksi joko suoraan tai välillisesti valtion kautta.⁶⁷ Olemme jo edellä todenneet, miten monopolit ovat kyenneet siirtämään valtaosan koulutuskustannuksista valtion maksettaviksi, kun taas valtiovalta mm. opintososiaalisten kysymysten puutteellisen järjestelyn kautta siirtää koulutuskustannuksia palkansaajien maksettaviksi. Samanlainen tendenssi on havaittavissa myös työläisten terveydenhoitokustannusten jaossa.

Työttömien reserviarmeijan luominen on eräs keskeinen osa riistomekanismia myös valtiomonopolistisessa kapitalismissa. Tuotannon automatisoituessa syrjäytetään yhä useampia ammattitaidottomia tai ammattitaidoltaan vanhentuneita työntekijöitä tuotannosta; tämän lisäksi kapitalistisen tuotannon rakennekriisit sysäävät työnha-kuun kasvavan osuuden taantuvien alojen työntekijöistä. Suomessa maatalous luovutti muille aloille, työttömyys-kortistoihin ja ulkomaille siirtotyöläisiksi kuusikymmen-luvulla yli 200 000 työntekijää; tekstiiliteollisuudessa työ-

⁶⁷ Valtiomonopolistisesta riistosta, ks. *Le capitalisme monopoliste d'état* I, s. 254—373.

voima väheni samana aikana viidenneksellä. 1970-luvulla muodostaa naistyövoima maamme tärkeimmän työvoimareservin.⁶⁸

Työttömyyteen liittyy läheisesti siirtotyövoiman lisääntyvä käyttö: taantuvilta aloilta ja alueilta siirtyy työläisiä joukoittain monopolien hallitsemille aloille teollisuuskeskuksiin sekä kansallisissa että kansainvälisissä puitteissa. Siirtotyöläiset saavat ainoastaan suppean tehtäväkoulutuksen, joka vanhenee nopeasti, he jäävät useimmiten vaille sosiaalisia etuja, ja heidän palkkatasonsa ja työolosuhteensa ovat äärimmäisen heikot. Siirtotyöläiset ovat myös kaikkein suhdanneherkintä työvoimaa: laman tullessa heidät erotetaan ensimmäisinä. Tämä työväenluokan sorretuin osa on voimakkaasti kasvamassa EEC:n vahvistumisen myötä, ja Suomen liittämisen EEC:n vapaakauppa-alueeseen tulisi lisäämään voimakkaasti siirtotyövoimaa sekä Suomessa että Ruotsissa.

Työvoiman hinnan, työpalkan nousun ehkäiseminen, jopa sen alentaminen on valtiomonopolistisessa kapitalismissa monopolien tärkein riiston väline; tätä toteutetaan erilaisin uusin ratkaisuin, joista Suomessa on keskeisin tulopolitiittisen mekanismin laajentaminen ja lujittaminen. Kuten jo edellä mainitsimme, on tulopolitiikka monopolien väline, jota se käyttää valtiiovallan tuella turvatakseen pääoman riittävän kasautumisasteen. Viime vuosina harjoitettu tulopolitiikka onkin onnistunut tässä suhteessa erittäin hyvin; vuoden 1967 devalvaatiosta kesään 1970 mennessä oli palkansaajien osuus kansantulosta laskenut 65 %:sta 64 %:iin, vaikka heidän osuutensa työläisestä työvoimasta oli kohonnut tänä aikana 72 %:sta 76 %:iin.⁶⁹ Tulopolitiikka on mekanismi, jolla puututaan tulonjakoon työväestöä vastaan monopolien hyväksi. Mutta samalla tulopolitiikka on mekanismi, jolla pyritään rajoittamaan työläisten ammatillisia oikeuksia ja kaventamaan demokratiaa ammattiyhdistysliikkeessä.

Tulopolitiittisten kokonaisratkaisujen kautta työläisille tulleet lisäansiot on mitätöity hintojen, maksujen ja verojen korottamisilla. Nämä tekijät mitätöivät kasautumisaan nopeasti nimellispalkkojen korotukset silloin kun niitä ei ole tehokkaasti sidottu indeksiin; siksi ne ovat kiinteä osa valtiomonopolistista riistomekanismia. Eräs keino tehostaa riistoa alentamalla työläisten reaalisia tuloja on nimellistulojen käytön sitominen monopolien kannalta edullisiin tarkoituksiin, mm. pakkosäästäminen.

⁶⁸ Ks. Talousneuvoston mietintö työvoimapolitiikasta, s. 74—113.

⁶⁹ Molander—Aintila—Salonen: Vakautuksen vaikutus hinta- ja palkkatasoon, SITRA B:5, Helsinki 1970.

Työn intensivointi, työtahdin nopeuttaminen on kohonnut uudelle asteelle valtiomonopolistisessa kapitalismissa. Työntutkimuksen avulla kohotetaan normit inhimillisen suorituskyvyn ylärajoille, ja tämän jälkeen määritellään urakat siten, että työläiset saavat suurin piirtein samat palkat kuin ennen uusien normien asettamista. Eräs tapa intensivoida työtä on vuorotyön lisääntyvä käyttöönotto, joka on tuotantokaluston moraalisen kulumisen vuoksi kapitalisteille elintärkeää. Tällä hetkellä vuorotyö onkin voimakkaasti lisääntymässä useilla teollisuuden aloilla.⁷⁰

Työtahdin kiihdyttäminen ja vuorotyön lisääminen merkitsevät paitsi riiston tehostumista myös kasvavaa vaaraa työläisten terveydelle. Vuoden 1968 jälkeen, jolloin STK ja SAK solmivat ns. rationalisointisopimuksen, on työtapaturmien määrä kohonnut nopeasti; nykyisin niitä tapahtuu yli 200.000 vuodessa.

Valtiomonopolistisessa kapitalismissa kärjistyy kapitalismille ominainen epätasainen kehitys, jyrkät kehityserot eri alojen ja alueiden välillä. Näillä eroilla on myös vaikutuksensa riistoon: pienyrittäjät ja taantuvien alojen kapitalistit joutuvat jatkuvasti kamppailemaan vaikeissa olosuhteissa koko talouden toimiessa monopolien ehdoilla. Koska näillä yrityksillä ei ole edellytyksiä monopolihintojen saamiseen tuotteistaan, vaan pikemminkin monopolien alihankkijoina ne saavat alle tuotteensa arvon, niiden ainoana kilpailukeinona on työvoiman äärimmilleen kiristetty riisto, jota ei toteuteta ainoastaan alhaisin palkoin ja työtahtia tiivistämällä, vaan myös pidentämällä työaikoja ja säästämällä työläisten terveyden kustannuksella.

Työläisten riiston tehostaminen johtaa valtiomonopolistisen kapitalismin ristiriitojen kärjistymiseen. Toisaalta työläisten tuotantokyvyn ja reaalisen kulutuskyvyn välinen kuilu levenee jatkuvasti ja pahentaa ylituotantokriisiä; toisaalta työläisten työvoiman uusintamisvaatimukset ja niiden tyydyttämisen edellytykset joutuvat ristiriitaan keskenään. Erityisen selvästi tämä näkyy valtiomonopolistisen kapitalismin koulutuskriisissä, mutta yleensäkin se näkyy työväestön kollektiivisten tarpeiden lisääntymisenä ja niitä vastaavien tarpeentyydytysmahdollisuuksien puuttumisena.

Tiivistettynä tällä valtiomonopolistisen kapitalismin analyysin lohkolla ovat keskeisimmät selvitettävät kysymykset seuraavanlaisia:

⁷⁰ Mm. tekstiiliteollisuuden asemaa tutkinut komitea (Tekstiili- ja vaatetuskomitea, 1971:B 13) vaati naisten yötyön kieltävän lain kumoamista vuorotyön helpottamiseksi.

1) on tutkittava konkreettisesti, mitä muutoksia tieteellis-tekninen kumous aiheuttaa työvoiman laadussa ja sen uusintamisen edellytyksissä;

2) on tutkittava, miten työläisten riiston aste on kehittynyt ja miten se vaihtelee eri aloilla;

3) on tutkittava nykyisen työttömyyden rakenne, sekä piilo- että ilmyöttömyyden;

4) on tutkittava tulopolitiikan toteutukset ja sen kehittämissuunnitelmat;

5) on tutkittava työtahdissa, työntutkimusmenetelmissä sekä palkkausjärjestelmissä tapahtunut kehitys sekä eriteltävä näihin sisältyvä riiston tehostuminen.

7. Luokkarakenne valtiomonopolistisessa kapitalismissa

Kapitalismin kehittyminen valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi on aiheuttanut ja aiheuttaa tärkeitä muutoksia yhteiskunnan luokkarakenteessa. Työväenluokka laajenee ja sen yhteiskunnallinen merkitys lisääntyy samalla kun sen piiriin tulee jatkuvasti uusia yhteiskuntakerroksia ja sen sisäinen rakenne muuttuu. Porvariston rivit sen sijaan harvenevat samalla kun sen sisäiset vastakohtaisuudet kärjistyvät ja monopoliporvaristo eriytyy yhä selvemmin muista porvariston kerroksista. Keskikerrosten piirissä tapahtuu nopeaa laadullista muutosta, ennen kaikkea pienyritysten, talonpoikien ja käsityöläisten eliminoitumisena ja palkkatyötä tekevien keskiryhmien määrällisenä kasvuna. Samalla keskiryhmien piirissä tapahtuu voimakasta polarisoitumista: pieni osa keskiryhmistä lähenee porvaristoa ja sen ydinjoukkoa, monopoliporvaristoa, kun taas valtaosa lähenee työväenluokkaa.

Suomessa on koko sodanjälkeisen ajan työväenluokan osuus työtä tekevistä väestöstä lisääntynyt. Ensinnäkin palkkatyötä tekevien osuus työllisestä työvoimasta on kohonnut 61 %:sta vuonna 1958 76 %:iin vuonna 1970.⁷¹ Toiseksi palkkatyötä tekevien keskuudessa lisäarvoa tuottavien työntekijöiden lukumäärä on kasvanut teollisuuden työntekijöiden määrän lisääntyessä ja useiden palvelujen tullessa teollisiksi luonteeltaan.

Työväenluokan sisällä on tapahtunut eräitä tärkeitä laadullisia muutoksia, jotka liittyvät tieteellis-tekniseen kumoukseen. Kokonaisuutena ottaen tuotannon koneistuminen ja automatisoituminen vähentää ruumiillisen työn osuutta tuotannossa, kun taas henkisen työn osuus on

⁷¹ Ks. Molander, Aintila ja Salonen, emt.

lisääntynyt. Mutta kapitalistisen tuotannon perustana säilyy edelleenkin jyrkkä jako henkisen ja ruumiillisen työn välillä, joka ei kumoudu tieteellisteknisen kumouksen seurauksena. Henkisen työn osuuden lisääntyminen tuotannossa ilmenee valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa yhä jyrkkenevänä hierarkiana ruumiillisen ja henkisen, johto- ja suoritustason tehtävien välillä samalla kun henkistä työtä tekevien työntekijäryhmien (insinöörit, teknikot, suunnittelijat) suhteellinen lukumäärä lisääntyy. Tieteellisen työn osuus tuotannossa lisääntyy myös, ja tieteellinen työ tulee yhä kiinteämmin osaksi tuotantoprosessia.

Nämä laadulliset muutokset työprosessissa, jotka tieteellis-tekninen kumous aiheuttaa, kytkevät yhä uusia työntekijäryhmiä välittömästi aineellisen tuotannon piiriin. Kuten Marx sanoo, kokonaistyyöläisten piiri laajenee: "Tuote muuttuu yleensä yksityisen tuottajan välittömästä tuotteesta kokonaistyyöläisen yhteiskunnalliseksi tuotteeksi, so. yhdistetyn työkunnan tuotteeksi, jonka jäsenet ovat lähempänä tai kauempana työn esineen käsittelemisestä. Luonteeltaan yhteistoiminnallinen työprosessi laajentaa siis välttämättömästi tuottavan työn ja sen edustajan, tuottavan työläisen käsitettä. Tehdäkseen tuottavaa työtä ei ole enää tarpeen tarttua siihen omin käsin; riittää, että on kokonaistyyöläisen elimenä, tekee jonkin sen alatehtävistä".⁷²

Tuottavan työn piirin laajeneminen merkitsee myös työväenluokan rajojen laajenemista: työväenluokkaan ei ole luettava enää ainoastaan ruumiillisen työn tekijöitä, vaan myös kasvava joukko teknikoita, insinöörejä jne. Samalla tärkeimmäksi ryhmäksi työväenluokan sisällä on muuttumassa ammattikoulutetut työläiset. Suomessa tosin valtaosa työväenluokasta on vielä ilman ammattikoulutusta (vuoden 1960 väestönlaskennan mukaan neljä viidennestä tehdasteollisuuden ammatissa toimivasta väestöstä oli pelkän kansakoulun käyneitä), mutta työväenluokan kasvu kohdistuu miltei yksinomaan ammattikoulutettujen työläisten ryhmään (viisikymmenluvulla tehdasteollisuuden ammatissa toimivasta väestöstä kouluttamattomien määrä kasvoi vain 0.4 %, sen sijaan koulutettujen määrä kasvoi 44.8 %).⁷³ Ammattitaitoisten työläisten osuuden lisääntyessä on myös ns. teknisten toimihenkilöiden suhteellinen osuus kasvanut nopeasti.

Tärkeää muutosta työväenluokan rakenteessa merkitsee se, että pääomien keskittymisen ja yhteenkokoontu-

⁷² Pääoma I, s. 471—472.

⁷³ Ks. Timo Relander: Tehdasteollisuuden oppilaitoskoulutuspääoma Suomessa.

misen seurauksena suurin osa työläisistä työskentelee suuryritysten palveluksessa, suurissa työpaikoissa. Vuonna 1968 tuotannon bruttoarvon perusteella laskettuna kymmenesosa teollisuuden työpaikoista työllisti noin puolet kaikista teollisuuden työntekijöistä.⁷⁴ Työväenluokan keskittyminen suuriin yrityksiin luo objektiiviset edellytykset työläisten keskinäisten yhteyksien paranemiseen, järjestäytyneisyyden kasvuun, työtaisteluvoiman lisäämiseen ja luokkatietoisuuden kohoamiseen.

Vaikka työväenluokka kasvaa jatkuvasti valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa, ei tämä kasvu ole niin voimakasta kuin mikä tieteellis-teknisen kehityksen perustalla olisi mahdollista; nopeimmin kasvava ryhmä on kaikissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa palvelusektori. Tämä johtuu siitä, että jokainen uusi työpaikka, joka avautuu tuotannon piirissä, lisää yhteiskunnan kokonaistuotantoa lisäämättä kuitenkaan kulutuskysyntää vastaavasti, ja johtaa siten kapitalismin kroonisen ylituotantokriisin kärjistymiseen; toisaalta jokainen uusi työpaikka lisäarvon realisoinnin piirissä lisää kulutuskysyntää lisäämättä yhteiskunnan kokonaistuotetta; sitä paitsi markkinointikoneistojen paisuminen on eräs monopolistisen kilpailun välttämättömiä seurauksia.

Myös porvariston asemassa on tapahtunut valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä eräitä tärkeitä muutoksia, jotka ovat suoranainen seuraus tuotantovälineiden omistussuhteissa tapahtuneista muutoksista. Porvaristoon kuuluu nykyisin joukko asemaltaan hyvin poikkeavia kerroksia. Sen ydinjoukon muodostaa monopoliporvaristo, johon kuuluvat paitsi suurten pääomien omistajat myös kapitalististen suuryritysten managerikerros, suurkauppiaat ja suurmaanomistajat sekä valtiokoneiston ylin johto. Keskiporvaristoon kuuluu taas valtaosa kauppiaista, pien- ja keskisuuren teollisuuden harjoittajat sekä joukko menestyviä 'vapaan ammatin' harjoittajia, asianajajia, arkkitehtejä jne. Pikkuporvaristoon kuuluvat pikkukauppiaat, talonpojat ja käsityöläiset. Edelleen porvariluokan yhteyteen on luettava sen välittömät liittolaiset: ammattisotilaat, poliisikunta sekä monopoliporvariston suoranaudessa palveluksessa toimiva lukeneisto.

Kaiken kaikkiaan porvaristo muodostaa rakenteeltaan hyvin heterogeenisen luokan, jonka keskuudessa syntyy kapitalistisen kasautumisen prosessissa lukuisia etuvastakohtaisuuksia. Monopoliin häikäilemättömät pyrkimykset kilpailun eliminoiseen, oman markkinaosuuden laajentamiseen ja ylisuurten voittojen hankkimiseen syventävät pien- ja keskiporvariston etujen vastakohtaisuutta mono-

⁷⁴ Teollisuuden taskumuistio 1971, s. 15.

poliporvaristoon nähden. Tätä ristiriitaa ovat taantumukselliset piirit käyttäneet hyväkseen kanavoiden tyytymättömyyden demokraattisia voimia vastaan. SMP:n nousu on tästä esimerkki.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys johtaa siis välttämättä monopoliporvariston luokkapohjan kaventumiseen, mikä pakottaa monopoliporvariston etsimään uusia keinoja hegemoniansa säilyttämiseen. Suomen monopoliporvaristo on yhä määrätietoisemmin ryhtynyt yhdistämään voimavarojaan yli kansallisten rajojen, mm. osallistumalla monopolien kontrolloimiin kansainvälisiin järjestöihin, edistämällä pääomien keskittymistä kansainvälisissä puitteissa (mm. Teollisuusliitto kaavaili pari vuotta sitten 'pohjoismaisia' yhtiöitä)⁷⁵ sekä voimistamalla Suomen taloudellista riippuvuutta imperialismin päävoimista yhdentymispolitiikallaan. Toisaalta monopoliporvaristo on joutunut yhä enemmän turvautumaan sosiaalisen luovimisen taktiikkaan pyrkimällä sitomaan valtiokoneiston entistä tehokkaammin vallankäyttönsä välikappaleeksi. Tämä saa aikaan myös tiettyjä muutoksia monopoliporvariston koostumuksessa: sen välittömään yhteyteen tulee valtiokoneiston huippukerroksen edustajia, korkeimpia virkamiehiä ja eri puolueiden oikeistopoliitikoita.⁷⁶ Valtion huippukerroksen ja monopoliporvariston yhteenkietoutumisen edetessä ja valtion taloudellisten toimintojen lisääntyessä voidaan jopa puhua, kuten teoksessa *Le capitalisme monopoliste d'état* todetaan, monopoliporvariston ja valtion huippukerroksen muodostamasta 'kollektiivisesta rüistäjästä', joka asettuu politiikallaan kaikkia muita väestökerroksia vastaan.⁷⁷

Valtion ja monopolien yhteenkietoutuminen ei kuitenkaan kykene estämään monopoliporvariston luokkapohjan kaventumista ja sen eristymistä muista väestökerroksista. Tämän vuoksi monopolien ja valtion yhteenkietoutumiseen liittyy elimellisesti monopolien voimistuva pyrkimys demokratian kaventamiseen yhteiskuntaelämän eri aloilla sekä valtion sotilaallis-byrokraattisen koneiston vahvistamiseen. Tämä sekä monopolien ideologisen koneiston jatkuva paisuminen lisäävät porvariluokan välittömien liittolaisten lukua sotilaallis-byrokraattisessa koneistossa samalla kun pikku- ja keskiporvariston rivit harvenevat.

⁷⁵ Ks. 1970-luvun teollisuuspolitiikan suuntaviivat, Suomen Teollisuusliiton teollisuuspoliittinen ohjelma, Helsinki 1969. Hyvä analyysi tästä ohjelmasta on P. Philipin em. artikkelissa.

⁷⁶ Sosialidemokraattisen ent. oikeusministerin Pekka Paavolan valinta PYP:n hallituneuvostoon on mitä tyypillisin esimerkki tästä.

⁷⁷ *Le capitalisme monopoliste d'état* I, s. 224—226.

Keskiryhmien yhteiskunnallinen asema muuttuu myös valtiomonopolistisen kapitalismin aikakaudella voimakkaasti. Tärkein muutos on ehdottomasti palkkatyötä tekevien keskiryhmien lukumääräinen kasvu, joka on ollut toisen maailmansodan jälkeen kaikkia muita väestökeroksia nopeampi. Viisikymmenluvulla toimihenkilöiden luku kasvoi 307.000:sta 455.000:een; samana aikana heidän osuutensa koko ammatissa toimivasta väestöstä kohosi 15.5 %:sta 26.3 %:iin.⁷⁸

Toimihenkilökunnan voimakkaaseen kasvuun ovat johdaneet monet tekijät, joiden vaikutus on kumuloitunut. Kuten edellä olemme todenneet, monopolien harjoittama talouspolitiikka on pyrkinyt eliminoidaan pienyrityksiä tuotannosta, ja siinä se onkin onnistunut erinomaisesti. 1960-luvun aikana maatalouden piiristä vapautui kaikkiaan yli 200.000 työntekijää,⁷⁹ samana aikana käsityöläisten luku väheni yli kolmanneksella. Tämän lisäksi automaation ja koneistumisen seurauksena teollisuustuotannosta syrjäytetään jatkuvasti ammattitaidottomia ja myös ammattitaitoisia työntekijöitä, joiden on pakko yrittää hankkia elantonsa palvelusektorista.

Toisaalta valtiomonopolistiselle kapitalismille ominainen markkinointikoneistojen paisuminen on lisännyt voimakkaasti kaupallisissa tehtävissä toimivien palkkatyöntekijöiden määrää; erään ennusteen mukaan kaupallisissa tehtävissä toimivien luku kasvaisi vuosina 1960—1985 140.000:sta 207.000:een.⁸⁰ Vähintään yhtä voimakkaasti kasvaa valtion byrokraattinen koneisto valtion tehtäväkentän laajetessa ja valtion kulutuksen lisääntyessä; valtion palveluksessa toimivien lukumäärän on ennustettu kolminkertaistuvan vuosina 1960—85.⁸¹

Myös palkkatyötä tekevä lukeneisto on voimakkaassa kasvussa. Kapitalististen tuotantosuhteiden rajoittamana-kin tieteellis-tekninen kumous moninkertaistaa teknisen lukeneiston — insinöörien, teknikoiden — lukumäärän. Samalla rekrytoi markkinointikoneisto kasvavan määrän omia spesialistejaan, ekonomeja, markkinatutkijoita jne. Hallintotehtävät sekä julkisella että yksityisellä sektorilla työllistävät myös yhä enemmän lukeneistoon kuuluvia työntekijöitä. Suurimman osan lukeneistosta imee kuitenkin kasvavan merkityksen saava instituutio, koululaitos.

⁷⁸ Vuosien 1950 ja 1960 väestönlaskentojen perusteella. Tilastojen 'toimihenkilö'-kategoria on kuitenkin erittäin epäselvä. Ks. Elina Karvonen: Toimihenkilöiden luokka-asemasta ja sen mittaamiseen liittyvistä vaikeuksista, Sosiologia 6/1971.

⁷⁹ Pientalonpoikien asemaa käsitellään ss. 44—46.

⁸⁰ Koulutusrakennekomitean mietintö. Komiteamietintö 1969 A 13, Helsinki 1969.

⁸¹ Sama

Tämän lisäksi toimii eräitä lukeneiston ryhmiä terveydenhoidon, joukkotiedotuksen ym. erityistehtävien piirissä. Viime aikoina on voitu havaita selvästi myös sellainen kehitysilmiö, että yhä suurempi osa korkeatasoisen koulutuksen saaneista ns. vapaan ammatin harjoittajista (juristeista, arkkitehdeistä, lääkäreistä, jne.) siirtyy itsenäisistä yrittäjistä palkkatyöhön.⁸²

Samalla kun palkkatyötä tekevien keskiryhmien lukumäärä kasvaa ja vanhojen keskiryhmien osuus vähenee, tapahtuu keskiryhmiin kuuluvien henkilöiden työtehtävissä tärkeitä muutoksia. Teollisuuden teknisten toimihenkilöiden työssä vähenee työnjohtotehtävien osuus ja varsinaisten teknisten tehtävien osuus lisääntyy. Samalla näiden teknisten toimihenkilöiden mahdollisuudet itsenäiseen päätöksentekoon vähenevät, heidän työnsä tulee entistä ohjelmoidummaksi. Nämä muutokset lähentävät insinöörejä ja teknikoita työväenluokkaan, vaikka erot palkkauksessa ja muissa eduissa säilyvätkin. Kiertokulun piirissä työskentelevien työtehtävät lähenevät myös kontoriautomaation seurauksena luonteeltaan teollisia työtehtäviä samalla kun heidän palkkatasonsa laskee teollisuus-työläisten tasolle, jopa sen alle.⁸³

Monet eri tekijät lähentävät siis yksittäisiä keskiryhmiä työväenluokkaan. Mutta tärkein yhdistävä tekijä on se, että sekä työläiset että toimihenkilöt joutuvat tekemään palkkatyötä ja voivat siten joutua riiston kohteeksi. Toimihenkilöiden valtaosan palkkataso on riippuvainen yleisestä palkkatasosta, ja myös heidän palkkoihinsa vaikuttavat inflaatio, verotuksen kiristäminen jne. Keskiryhmät eivät kuitenkaan kokonaisuudessaan lähesty työväenluokkaa: toimihenkilöiden huippukerros liittyy yhä kiinteämmin osaksi monopoliporvaristoa, ja toisaalta monopolien palkattujen edusmiesten lukumäärä lisääntyy yhteiskunnan väkivaltakoneistojen ja monopolien propagandakoneistojen kasvun myötä.

Kokonaisuutena ottaen keskiryhmien piirissä tapahtuu jatkuvaa sisäisen rakenteen muutosta ja eräiden osien lähentymistä porvaristoon, toisten lähentymistä työväenluokkaan. Kun tämä tendenssi yhdistyy porvariston sisäisten vastakohtaisuuksien kärjistymiseen, työväenluokan kasvuun sekä kaikkien ei-monopolististen väestökerosten elinehtojen kaventumiseen kapitalistisen kasautumisen puristuksessa, on tämän yleisenä tuloksena monopoliporvariston ja sitä tukevan valtion huippukerroksen eristyminen väestön valtaenemmistöstä, luokkaristiriito-

⁸² Ks. Juhani Artto—Olli Perheentupa: Sivistyneistön historiallinen kehitys edistykseelliseksi voimaksi. Solhtu 1/72.

⁸³ Ks. Elina Karvonen, emt. s. 296—298.

jen kärjistyminen ja laajan monopolien vastaisen liiton objektiivisten edellytysten parantuminen.

Valtiomonopolistisen kapitalismin luokka-analyysin keskeiset ongelmat voidaan jäsentää edellisen perusteella seuraaviin:

1) on tutkittava työväenluokan rajoissa ja sen sisäisessä rakenteessa tapahtunut kehitys;

2) on tutkittava porvariston eri kerrosten asemassa tapahtunut kehitys sekä porvariston sisäisten ristiriitojen luonne;

3) on tutkittava keskiryhmien aseman kehitys ja eriteltävä keskiryhmissä tapahtuva polarisoitumiskehitys;

4) on tutkittava lukeneiston asemassa tapahtunut muutos, sen suhde työväenluokkaan sekä siihen kohdistuva riisto.

8. Talouden ei-monopolistinen sektori

Vaikka valtiomonopolistisessa kapitalismissa tapahtuu koko ajan tuotannon voimaperäistä keskittymistä, on maamme taloudessa silti huomattava määrä pieniä ja keskisuuria yrityksiä maatalouden, käsityön, teollisuuden, kaupan, liikenteen ja palvelusten piirissä.⁸⁴

Valtiomonopolistinen kapitalismi asettaa pienyrittäjät talouden eri aloilla aikaisempaan verrattuna uudenlaisten olosuhteiden eteen: yhä useammat pienyrittäjät ovat sidoksissa suuryrityksiin erilaisten alihankintajärjestelmien kautta, kauppiaat ovat joutuneet suurten tukkuliikkeiden ja myymäläketjujen puristuksiin, maatalouden pientuottajat taas ovat monopolien hallitsemien jalostusportaiden kahlitsemia. Tämän lisäksi valtion harjoittama hinta- ja palkkapolitiikka määräytyy monopolien ehdoilla, valtion myöntämät verohelpotukset ja rahoitustuki kohdistuvat yksipuolisesti suuryrityksiin. Nopeutuva tekninen kehitys talouden monopolistisella sektorilla heikentää jatkuvasti pientuottajien kilpailukykyä ja pakottaa niitä jatkuvasti kiristämään riistoa; luottolaitokset toimivat usein yhteistyössä monopolien kanssa eliminoidakseen pientuottajien kilpailun.

Ehdottomasti tärkein ei-monopolistinen sektori Suomen taloudessa on maatalous. Huolimatta työvoiman erittäin nopeasta vähenemisestä maatalouden piirissä sodan jälkeisenä aikana työllisti se vielä 1970 yli viidenneksen

⁸⁴ Ei-monopolistisen sektorin asemasta valtiomonopolistisessa kapitalismissa ks. Polititšeskaja ekonomija ... osa II, s. 237—287.

maan työvoimasta. Valtaosa Suomen maataloista on edelleen pientiloja, peltopinta-alaltaan alle 10 hehtaarin suuruusluokkaa, ja suurin osa maataloudessa työskentelevistä on itsenäisiä yrittäjiä. Myös maatalouden piirissä on kuitenkin tapahtunut monopolisoitumiskehitystä erilaisissa muodoissa. Ensinnäkin on muodostunut hyvin voimakkaita jalostus- ja välitysmonopoleja, jotka nyhtävät itselleen mahtavia voittoja pienviljelijöiden saadessa tuotantokustannuksensa hädin tuskin peitetyksi. Tämän lisäksi on tapahtunut tuotannon 'vertikaalista integroitumista' toisin sanoen muodollisesti pienomistuksen puitteissa tapahtuva maataloustuotanto alistetaan monopolien kontrolliin esimerkiksi sopimusviljelyjärjestelmän avulla. Edelleen on tapahtunut tuotannon 'horisontaalista integraatiota', erityisesti jäsenkuntansa kontrollista irronneiden osuustoiminnallisten yritysten välityksellä. Nämä kaikki monopolisoitumisprosessit ovat tehneet pienyrittäjät tosiasiallisesti täysin riippuvaisiksi maatalouden suuryrityksistä, vaikka he muodollisesti omistavatkin omat tilansa. Jatkuvasti tapahtuu myös kaikkein yksinkertaisinta monopolisoitumiskehitystä: pienviljelijät joutuvat luopumaan tiloistaan liiallisen velkaantumisen tai heikon kannattavuuden vuoksi, jolloin ne liitetään polkuhintaan suurviljelmiin.

Valtion harjoittama maatalouspolitiikka on edistänyt tehokkaasti maatalouden monopolisoitumiskehitystä. Maatalouden tukipalkkiojärjestelmä on ollut rakenteeltaan sellainen, että se on suosinut suurviljelmiä; valtion toiminta liikatuotannon rajoittamiseksi ei ole kohdistunut suurviljelijöiden harjoittamaan teolliseen maanviljelyyn, vaan käyttöön otetut pellonvarausjärjestelmät, teurastuspalkkiot ja luopumiskorvaukset ovat kaikki tähänneet maatalouden pientuottajien eliminoimiseen. Erittäin raskas isku maaseudun pienviljelijöitä kohtaan oli vuonna 1968 toteutettu maatalouden verouudistus, joka johti pientilojen verorasituksen hyppäykselliseen nousuun samalla kun suurtilat saivat entistä paremmat edellytykset verotuksen kiertämiseen.⁸⁵

⁸⁵ "Maatalouden tuloverouudistus... merkitsi kehitysalueiden maatalousväestölle erittäin huomattavaa veronkorotusta. Verojen nousu kohdistui erityisen voimakkaasti pieniin karjatalousvaltaisiin tiloihin, joilla koneellistaminen on ollut vähäistä ja joilla säännölliset rahatulot yleensä ovat niukat. ...se on mm. johtanut siihen, että pienillä tiloilla hankitaan traktoreita ja muita koneita, koska naapurilavun tuleminen verotuksen piiriin on aiheuttanut naapurien välistä kitkaa ja kustannusten nousua vieraitten koneitten käyttämiselle" (Ilkka Alanen, Kirsti Suolinna, Tapani Valkonen: Taustatietoja kehitysalueiden maaseutuväestön oloja ja asenteita käsittelevään sosiologiseen tutkimuk-

Metsätalous muodostaa olennaisen osan pienviljelijöiden toimeentuloa, sillä pelkäästä viljelystä saatavat tulot eivät riitä useinkaan peittämään edes vähimmäiselinkustannuksia. Viime aikoina tämä toimeentulolähde on kuitenkin kaventunut olennaisesti, toisaalta sen vuoksi, että puunjalostusyhtiöt eivät enää suostu ottamaan vanhenevia ja terveydeltään heikkoja pienviljelijöitä metsätöihin, toisaalta siksi, että varsinkin kehitysalueilla metsäyhtiöt pyrkivät yhteistoiminnassa pankkien kanssa hankkimaan metsätilat itselleen.

Rakennekriisi, joka on kohdannut maaseudun pientuotantoa koko sotien jälkeisen ajan, on tehnyt maataloudesta tuottavuudeltaan heikon ja työvoimaa runsaasti luovuttavan tuotannon alan. Maatalouskriisin syvyyttä kuvaa se, että vaikka vuonna 1970 maa- ja metsätalouden osuus maan koko työvoimasta oli yli viidennes, sen osuus bruttokansantuotteesta oli vain 14 %.⁸⁶ Maatalouden tulevaisuutta kuvaa taas se, että puolet maataloudessa työskentelevistä oli vuonna 1970 yli neljäkymmentäviisivuotiaita, siis keskimääräistä huomattavasti vanhempia työntekijöitä.⁸⁷

Myös teollisuuden ja käsityön pientuotanto on supistunut koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Olemme jo maininneet eräitä keskeisiä syitä tähän: pientuottajat ovat sidoksissa monopoleihin alihankintasopimusten kautta, hinta- ja palkkapolitiikka määräytyy monopolien ehdoilla, valtion verohelpotukset ja rahoitustuki suosivat suuryrityksiä, tekninen kehitys heikentää pientuottajien kilpailuasemaa. Kapitalistisen kasautumisprosessin luonteeseen kuuluu lisäksi monopolien ja pientuottajien välisen kuilun jatkuva jyrkkeneminen. Kun monopolit saavat tuotteensa markkinoiduksi yli niiden arvon (monopolihinnat), on kasautuminen talouden monopolistisella sektorilla myös nopeampaa, tuotantokoneistot uusitaan lyhyemmässä ajassa ja tekninen kehitys etenee nopeammin kuin ei-monopolistisella sektorilla. Pientuottajat joutuvat sen sijaan myymään tuotteensa useimmiten alle niiden yhteiskunnallisen arvon, kasautuminen on hidasta (ellei jopa negatiivista), ja tuotantokalusto jää teknisestä kehityksestä jälkeen. Tämä johtaa ennemmin tai myöhemmin vääjäämättä pientuottajien eliminointumiseen tuotannosta.

seen. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 165. 1971, s. 122). Maatalouden tuloverolain tarkistamistöimikunnan suorittamien laskelmien mukaan vuosina 1967—1968 alle 10 ha tilojen veroäyrien määrä kasvoi 38.9 %, kun taas yli 10 ha tilojen veroäyrien määrä aleni 1.6 % (ks. emt. s. 25).

⁸⁶ Teollisuuden taskumuistio, s. 4—5.

⁸⁷ Talousneuvoston mietintö työvoimapolitiikasta, s. 56.

Kaupan, liikenteen ja palvelusten piirissä on viime vuosiin asti tapahtunut yrittäjien lukumäärässä jossain määrin kasvua. Tämä lisääntyminen on kuitenkin tapahtunut lähinnä palvelu- ja jakeluverkoston sodan jälkeisen nopean kasvun turvin; nyt kehitystä hallitsee luodun verkoston voimakas keskittyminen. Kaupan alalla on monopolisoituminen tapahtunut suurten osuusliikkeiden, myymäläketjujen ja tukkuliikkeiden välityksellä; omalta osaltaan tätä monopolisoitumista on vauhdittanut vähittäiskaupan rakenteen muuttuminen. Palveluiden piirissä monopolisoitumiseen on vaikuttanut erityisesti siirtyminen luonteeltaan teollisiin palveluyksikköihin (esimerkiksi suurspesulat), jotka ovat tuotantokustannuksiltaan ylivomaisia pieniin palveluyksikköihin verrattuna.

Kaiken kaikkiaan talouden ei-monopolistinen sektori on supistumassa melko voimakkaasti, ja valtion talouspolitiikka edistää tehokkaasti tätä kehitystä. Valtiovallan ja monopolien pientuotantoa kohtaan harjoittaman sääli-mättömän politiikan vuoksi pientuottajien ja monopolien väliset etuvastakohdat kärjistyvät; valtion osuus pienyrittäjien elinehtojen kaventamisessa paljastaa kehityksen poliittisen luonteen. Objektiiviset edellytykset pienyrittäjien monopolien vastaisen taistelun kehittymiselle ovat olemassa. Toistaiseksi kuitenkin pienyrittäjien tietoisuus omasta asemastaan on heikko; sen todistaa jo heidän järjestöllinen tilanteensa. Maatalouden pientuottajat ovat sidoksissa monopolistista maatalouspolitiikkaa ajavaan MTK:hon, ja teollisuuden pienten ja keskisuurten yrittäjien järjestö Teollisuudenharjoittajain liitto on pelkkä varjo STKn ja Teollisuusliiton rinnalla. Tilanne kaupan ja palveluiden piirissä ei ole paljoakaan valoisampi.

Keskeisimpinä tutkimuksen kohteina valtiomonopolistisen talouden ei-monopolistisen sektorin analyysissä jäsentyvät seuraavat:

- 1) maatalouden pientuottajien asema; on tutkittava maataloudessa tapahtuvat monopolisoitumisprosessit, valtion harjoittama maatalouspolitiikka sekä maatalouden verotus;

- 2) on tutkittava teollisuuden ei-monopolistisen sektorin laajuus, sen sijoittuminen eri aloille sekä sen teknisen kehityksen aste; lisäksi on tutkittava monopolien toiminta pientuottajia vastaan sekä valtion harjoittama politiikka; myös ei-monopolistisen sektorin työläisiin kohdistuva riisto on tutkittava;

- 3) on selvitetävä pienyrittäjien asema kaupan, liikenteen ja palvelusten piirissä sekä näissä tapahtunut monopolisoitumiskehitys eri muotoineen;

4) on kartoitettava pienyrittäjien järjestöllinen rakenne sekä monopolien ja pienyrittäjien välille puhjenneet ristiriitaisuudet.

9. Yhdentyminen valtiomonopolistisessa kapitalismissa

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä kohoaa kysymys kansainvälisistä taloudellisista suhteista yhä voimakkaammin esiin eräänä tärkeimmistä taloudellisiin prosesseihin vaikuttavista tekijöistä. Siirtyminen monopolikapitalismista valtiomonopolistiseen kapitalismiin on muuttanut perustavalla tavalla imperialististen valtojen keskinäisiä taloudellisia suhteita: kun aikaisemmin imperialististen valtojen välillä vallitsi sääntelemätön, keskinäiseen sodankäyntiin asti johtava kilpailu markkinoista, on toisen maailmansodan jälkeen tapahtunut sosialistisen järjestelmän voimistuminen, kapitalististen maiden työväen- ja demokraattisen liikkeen sekä kansallisen vapautusliikkeen nousu pakottanut puolustusasemiin joutuneet imperialistivallat järjestämään suhteensa uudelle pohjalle. Imperialististen valtojen omavaraisuuspyrkimysten tilalle on tullut valtiomonopolistisen sääntelyn lisääntyvä kansainvälistyminen, ja monopolien välinen kilpailu on saanut uusia muotoja. Imperialististen valtojen väliset ristiriidat eivät ole tämän kehityksen seurauksena lakanneet, vaan päinvastoin syventyneet, mutta niiden ilmenemismuodot ovat muuttuneet. Kansainvälinen kapitalistinen yhdentyminen on yksi tämän muutoskehityksen tärkeimmistä ilmentymistä.

Yhdentymisen perustana on tuotannon kansalliset rajat ylittävä yhteiskunnallistuminen, johon liittyy kansainvälisen kaupan lisääntyminen, kansainvälinen työnjako jne. Mutta siihen johtaa myös monopolien pyrkimys markkinoidensa laajentamiseen ja korkeampien monopolivoittojen hankkimiseen sekä monopolien pyrkimys valtiomonopolistisen sääntelyn kansainvälistämiseen, pyrkimys monopolien voimavarojen yhdistämiseen riiston tehostamiseksi, monopolienvastaisen liikkeen torjumiseksi ja sosialistisen maailmanjärjestelmän vastustamiseksi. Kapitalistisessa yhdentymisessä saa konkreettiset muotonsa aggressiivisen monopoliporvariston sosialismin- ja erityisesti Neuvostoliiton vastaisuus, kehitysmaiden vastaisuus ja imperialististen valtojen kollektiivinen neokolonialismi. Kapitalistisen yhdentymisen yleisinä seurauksina ovat monopolien kesken tapahtuva markkinoiden uudelleenjako, talouden ei-monopolistisen sektorin joutuminen vaikeaan kriisiin, työväenluokan riiston voimistu-

minen ja monopoliporvariston poliittisen vallan kasvu; mutta yhdentymisen seurauksena on myös kapitalistisen järjestelmän ristiriitojen syveneminen, niiden puhkeaminen uusissa muodoissa yhä kärjekkäämpinä.⁸⁸

Suomessa on monopoliporvariston pyrkimys mahdollisimman pitkälle menevään yhdentymiseen EEC:n kanssa johdonmukainen seuraus sen koko sodanjälkeisen ajan noudattamasta yleisestä poliittisesta linjasta. Hävitty sota fasistisen Saksan rinnalla painoi suomalaisen monopoliporvariston tilapäisen heikkouden tilaan, jossa se ei kyennyt estämään demokraattisten voimien nousua eikä laajojen kaupallisten suhteiden solmimista Neuvostoliiton kanssa. USA:n imperialismin tuella (vaikkaan ei Marshall-avun, niin dollariluottojen ja antikommunistisen propagandan turvin) monopoliporvaristo saattoi kuitenkin vähitellen vahvistaa asemiaan, minkä jälkeen se on johdonmukaisesti pyrkinyt lähentämään Suomea imperialistisiin valtoihin sekä taloudellisesti että poliittisesti ja heikentämään Suomen ja sosialististen maiden kanssakäymistä.

Eräänä osana monopoliporvariston strategiaa on ollut koko sodanjälkeisen ajan jatkunut penseä suhtautuminen taloudelliseen kanssakäymiseen Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa, mikä onkin johtanut näiden maiden osuuden jatkuvaan laskuun maamme ulkomaankaupassa.⁸⁹ Tämän rinnalla monopolit ovat pyrkineet kiinteyttämään taloudellisia ja poliittisia yhteyksiä kapitalistisiin maihin. Ensimmäisenä askelena tässä pyrkimyksessä oli länsikaupan liberalisointi vuonna 1957. Pian tämän jälkeen tapahtui koko kuusikymmenluvun taloudelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttanut yhdentymisratkaisu, Suomen liittäminen EFTAn vapaa-kauppa-alueeseen. EFTA-ratkaisuun liittyen aloitettiin monopolien painostuksesta valtion taholta aktiivinen kapitalistinen kasvupolitiikka, joka johti valtion taloudellisten tehtävien nopeaan laajenemiseen ja valtion monopoleille suuntaaman tuen moninkertaistumiseen. EFTA-kaudella kohosi talouden monopolisoitumisaste merkittävästi, eräät tuotannon alat joutuivat vaikean rakenteellisen kriisin kouriin ja kehitysalueongelmat kärjistyivät. Samaan aikaan ulkomaankaupassa maksutase muodostui pysyväksi ongelmaksi, inflaatiokehitys nopeutui ja ulkomaisen pääoman virta maahan leveni. Kuusikymmenlu-

⁸⁸ Ks. P. Baer: Kapitalistisen integraation "välttämättömyys", Soihdu 3/71, ss. 5—9.

⁸⁹ SEV:n osuus maamme ulkomaankaupasta oli 1950-luvun lopulla noin neljännes, nykyisin vain noin kuudennes.

vun jälkipuoliskolla kehitys johti lopulta tehostettuun valtiomonopolistiseen sääntelyyn, tulopolitiikkaan.

EFTA-ratkaisuun ja sen käynnistämään "kasvupoliitiikkaan" liittyy kiinteästi Suomen osallistuminen aluksi tarkkailijana ja vuodesta 1969 täysjäsenenä kehittyneiden kapitalististen maiden taloudelliseen yhteisjärjestykseen, OECDhen, jolla on ollut erityisen voimakas vaikutus valtiomonopolistisen sääntelyn ulottamiseen koulutuksen ja tutkimuksen piiriin.

Pohjoismaat ovat olleet eräässä vaiheessa eurooppalaisen yhdentymiskehityksen edelläkävijöitä, toteaa Teollisuusliitto teollisuuspoliittisessa ohjelmassaan vuonna 1969.⁹⁰ Suomi liittyi jo vuonna 1956 jäseneksi kolme vuotta aikaisemmin perustettuun Pohjoismaiden Neuvostoon, jossa yhteisten sopimusten ja lainsäädännön yhtenäistämisen avulla on päästy melko pitkälle menevään yhdentymiseen. EFTAn muodostuminen toteutti vapaakaupan pohjoismaiden kesken ja 1960-luvun jälkipuoliskolla ryhdyttiin valmistelemaan Pohjolan talousliittoa, NORDEKia. Sen avulla olisi pyritty luomaan yhteinen talouspolitiikka, laajennettu vapaakauppa maataloustuotteisiin ja vapaa pääomien liikunta pohjoismaissa. Säännöstöä suunniteltaessa pyrittiin mahdollisimman suureen yhdenmukaisuuteen EECn kanssa ja monopolien pyrkimyksenä oli käyttää sitä eräänlaisena siltana EEChen.⁹¹

Kun NORDEK-pyrkimys romahti, oli suomalaisten monopolien edessä uusien EEChen johtavien teiden etsintä. Tällä hetkellä EEC-sopimuksen allekirjoittamista perustellaan nykyisten vapaakauppasuhteiden säilyttämisellä, kun Englanti ja eräät muut EFTA-maat ovat liittymässä EECn jäsenyyteen ja Ruotsi on allekirjoittanut EECn kanssa solmittavan vapaakauppasopimuksen.

EEC on perustamisestaan lähtien ollut poliittinen ja taloudellinen liitto, joka suuntautuu Neuvostoliittoa ja muita sosialistisia maita vastaan; sen taustalla on USAn pyrkimys vahvistaa liittolaisiaan ja tiivistää näiden rivejä NATOn sotilasmahdin lujittamiseksi. Samalla EECn taustalla on eurooppalaisten monopolien pyrkimys markkinoiden uudelleenjakamiseen ja niiden aseman vahvistamiseen ulkopuolista kilpailua vastaan. EEC on rakentanut tullimuurin ulkopuolisia maita vastaan, ja se on myös luonut erityisiä diskriminaatiosäännöksiä sosialistisia maita vastaan.⁹²

Viime vuosina EEC on pyrkinyt yhä aktiivisemmin solmimaan yhteyksiä myös EECn ulkopuolisiin maihin:

⁹⁰ 1970-luvun teollisuuspolitiikan suuntaviivat.

⁹¹ Ks. Erkki Tuomioja: Suomi ja EEC, Helsinki 1971, ss. 113—118.

⁹² Tiedonantaja 27.7. 1972.

se on ryhtynyt neuvottelemaan eräiden puolueettomien maiden kanssa vapaakauppasopimuksesta, ja lisäksi se on ryhtynyt harjoittamaan yli omien jäsenmaiden ulottuvaa mm. tutkimuspoliittista yhteistyötä. Tämän politiikan päämääränä on toisaalta mahdollisimman laajan rintaman muodostaminen sosialistisia maita vastaan, toisaalta EEC:n monopolien markkinoiden laajentaminen ja puolueettomien maiden taloudellinen sitominen EEChen.

Suomalaisten monopolien pyrkimyksenä on sekä taloudellisten että poliittisten siteiden lujittaminen EEChen toisaalta monopolien omien markkinoiden laajentamiseksi, toisaalta monopoliporvariston vallan vahvistamiseksi Suomessa demokraattista ja monopolienvastaista rintamaa vastaan. Samalla monopoliporvariston pyrkimys suuntautuu maamme ulkopoliittista peruslinjaa, Neuvostoliiton kanssa harjoitettavaa rauhanomaista yhteistyötä vastaan.

Paitsi että EEC-yhteistyö vaarantaa Suomen ulkopoliittisen aseman se myös rajoittaa Suomen kansallista itsemääräämisoikeutta. "Kilpailuehtojen tasoittamisen" nimissä Suomessa harjoitettava talous- ja sisäpolitiikka joutuu yhä riippuvaisemmaksi EEC:n harjoittamasta politiikasta.⁹³ Taloudellisesti EEC-yhteistyö merkitsee ulkomaisen pääoman lisääntyvää maahantuontia, taloudellista rakennekriisiä, työttömyyden lisääntymistä, kehitysalueongelmien kärjistymistä ja työvoiman nykyistä runsaampaa maastamuuttoa. Mutta EEC-yhteistyö merkitsee myös maksutaseongelmien kärjistymistä, syveneviä kriisejä ja kiristyvää riistoa; Suomen ja sosialististen maiden välisen kaupan osuus tulisi supistumaan entisestäänkin.⁹⁴

Mikäli monopoliporvaristo onnistuu sitomaan Suomen vapaakauppasopimuksella EEChen, merkitsee se demokraattisten voimien kannalta tappiota, sillä se tulisi vahvistamaan oleellisesti jo muodostunutta valtiomonopolistista sääntelykoneistoa ja luomaan yhä uusia. Mutta samalla se tulisi synnyttämään kapitalististen talouden ristiriidat uusissa muodoissa entistä syvempinä, ja siten luomaan edellytykset yhä laajemman monopolien vastaisen liiton muodostamiselle.

Valtiomonopolistisen yhdentymisen analyysissa ovat tärkeimpiä kohteita seuraavat:

1) on selvitettävä EFTA:n vaikutukset Suomen talouden rakennemuutoksiin ja valtiomonopolististen rakenteiden vahvistumiseen kuusikymmenluvulla;

⁹³ Ks. esimerkiksi Helsingin Sanomien talousosaston pääkirjoitusta 7.5. 1972.

⁹⁴ Ks. Soihdu 3/71

2) on selvittettävä OECD:n vaikutus Suomessa harjoitettuun valtiomonopolistiseen sääntelyyn;

3) on analysoitava taloudellinen yhteistyö pohjoismaiden kesken;

4) on selvittettävä yksityiskohtaisesti suomalaisten monopolien EEC-strategian tausta ja EEC-yhteistyön vaikutukset talouspolitiikkaan Suomessa;

5) on selvittettävä Suomen ja SEV:n välisten suhteiden kehitys ja niiden vaikutus maamme talouteen.

10. Ideologinen sääntely valtiomonopolistisessa kapitalismissa

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyessä ideologisen luokkataistelun merkitys kasvaa. Siitä muodostuu yhä tärkeämpi tekijä imperialismiin sosialistista maailmanjärjestelmää vastaan ja oman säilymisensä puolesta käymässä taisteluissa oloissa, joissa voimasuhteet viisikymmenluvun lopulta lähtien ovat kääntyneet imperialismille lopullisesti tappiollisiksi. Tähän on seuraavia syitä:

Ensimmäkin sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittuminen on tehnyt suuressa määrin käyttökelvottomiksi pyrkimykset sen lyömiseen pelkin taloudellisin, poliittisin ja sotilaallisin painostuskeinoin. Imperialismin on pakko kehittää suoran rintamahyökkäyksen sijasta yhä uusia menetelmiä sosialistisen maailmanjärjestelmän sisäiseksi heikentämiseksi ja hajottamiseksi. Tämä edellyttää pääasiassa juuri uusia joustavia ideologisia menetelmiä kylmän sodan politiikkaan liittyvän suoraviivaisen ja primitiivisen antikommunismin rinnalle ja sijaan. Revisionismin merkitys imperialismiin ideologisena työkaluna kasvaa.

Toiseksi sosialismin rakennustyön edistyessä käy yhä ilmeisemmäksi ja vaikeammin salattavaksi, että on olemassa kapitalismia kaikin tavoin parempi ja kehittyneempi yhteiskuntamuodostuma. Imperialismille käy elintärkeäksi asettaa tämä yhteiskuntamuodostuma kyseenalaiseksi ja se edellyttää vanhan antikommunismin rinnalle yhä kehittyneempiä ja intellektuaalisesti tehokkaampia ideologisia menetelmiä.

Kolmanneksi imperialismi on objektiivisesti yhä enemmän pakotettu taloudelliseen yhteistyöhön sosialismin kanssa. Myös tämä kaventaa imperialismiin aggressiopolitiikan ja avoimen antikommunistisen ideologian edelly-

tyksiä ja pakottaa imperialismiin turvautumaan entistä enemmän ja entistä hienostuneempiin ideologisen taistelun muotoihin.

Neljänneksi — edellisten 'ulkoisten' tekijöiden lisäksi — valtiomonopolistisen kapitalismin kärjistyvä kriisi pakottaa sen jatkuvasti kehittämään uusia ideologioita, jotka pystyisivät hämärtämään ihmisten tarpeiden, etujen ja oikeuksien sekä kapitalismin yltyvän epähumanisisuuden ja epädemokraattisuuden välillä kasvavan ristiriidan.

Viidenneksi erilaisten kapitalismia arvostelevien ideologioiden ja ennen kaikkea marxismi-leninismien vaikutuksen kasvu pakottaa valtiomonopolistisen kapitalismin yhä tehokkaampaan ideologiseen itsepuolustukseen.

Kuudenneksi valtiomonopolistisen kapitalismin suunnittelu- ja sääntelytarpeen kasvu pakottaa kehittämään voimakkaasti porvarillisia ennakoimis- ja prognosoimismenetelmiä (futurologia), kytkemään yhteiskuntatieteen entistä tiiviimmin imperialismiin säilyttämisen välineeksi ja tehostamaan kaikin tavoin joukkojen ideologista kontrolloitavuutta.

Tämä kehitys merkitsee sitä, että valtiomonopolistinen kapitalismi ei voi enää siinä määrin kuin aikaisemmin luottaa porvarillisen ideologian spontaaniin muodostumiseen, vaikutukseen ja lujittumiseen joukkojen keskuudessa. Päinvastoin imperialistinen ideologia on syvässä kriisissä. Imperialismi on yhä enemmän pakotettu suunnitelmallisempaan ja ohjatumpaan joukkojen ideologiseen vaikuttamiseen, jossa julkisen vallan harjoittamalla ideologisella sääntelyllä on yhä keskeisempi asema. Voidaan puhua tietynlaisen henkisen manipuloinnin järjestelmän muodostumisesta valtiomonopolistisessa kapitalismissa. Tähän kehitykseen liittyy mm. seuraavia tendenssejä:

*Monopolisoitumisprosessi kustannustoiminnassa ja lehdistössä.*⁹⁵ Tämä kehitys on varmistanut muutamalle konsernille hallitsevan aseman imperialismiin ideologisen ja kulttuurituotannon pääaloilla. Kirjakustannustoiminnassa on Suomessa tapahtunut voimakasta keskittymistä: kaksi suurinta yhtiötä, WSOY ja Otava hallitsevat alaa melko suvereenisti. Niiden liikevaihto on 70 % koko alan liikevaihdosta. Näillä yhtiöillä on myös huomattava vaikutusvaltaa aikakauslehdistössä: ne omistavat yhdessä Yhtyneet Kuvalehdet, yhden aikakauslehdistön suurimmista yhtiöistä.

Lehtialalla tulee erityisen selvästi näkyviin suurpää-

⁹⁵ Ks. Hannu Vuorio: Kuka kustantaa kulttuurin; teoksessa Ismo Porna (toim.): Kulttuuri työväenluokan aseena, Tampere 1971.

oman välitön ote. Suurimmat lehdet ovat 20 perheen edustajien hallinnassa. Sanoma Oy:n Erkon lisäksi mm. Uuden Suomen johtoeleimissä ovat vaikuttaneet Paavo Honkajuuri, Ahlströmin perilliset, vakuutusyhtiö Pohjolan pääjohtaja Tauno Angervo jne.; Kivekkäällä on läheiset yhteydet Aamulehteen.

Lehtialan suurin yritys on Erkon omistama Sanoma Oy, jonka vuosivaihto v. 1969 oli 104 miljoonaa markkaa; tämä vastaa noin kolmannelle maamme sanomalehtiyritysten liikevaihdosta.

Aikakauslehdistöä hallitsee Sanoma Oy:n lisäksi kolme yhtiötä: U. Lahtisen konserni Lehtimiehet (Hymy jne.), Otavan ja WSOY:n Yhtyneet Kuvalehdet ja Lyytikäisen A-lehdet.

Lehdistön ja kustannustoiminnan monopolisoituminen on entisestään kaventanut demokraattisen julkaisutoiminnan taloudellisesta kantokykyistä liikkuma-alaa. Sanomalehtien levikistä porvarillisten osuus on n. 90 %. Viime vuosina erityisesti kaupallisen aikakauslehdistön osuus ja volyymi on lisääntynyt voimakkaasti. Monopolisoitumista on jouduttu mm. valtiovalan postitariffeja koskevilla päätöksillä.

Tämä on luonut suotuisia edellytyksiä porvarillisen massakulttuurin ja imperialistisen ideologian voimakkaalle leviämislle joukkojen keskuuteen — kehitys, jonka vastatendenssinä on viime vuosina tapahtunut demokraattisen ja vallankumouksellisen lehdistön ja kustannustoiminnan tietty voimistuminen, mikä liittyy olennaisesti työväenluokan ja sen liittolaisten keskuudessa tapahtuneeseen ideologiseen kehitykseen ja taisteluvalmiuden kasvuun.

Kehitys yleisradiossa. Samalla kun radiosta ja televisiosta on muodostunut yhä keskeisempi joukkotiedotusväline, ovat monopolit pyrkineet sitomaan niitä määrätietoisesti vaikutusvaltaansa. Huomattava osa televisio-toimintaa on alunperin kytketty taloudellisesti monopolien kontrolliin,⁹⁶ mutta erityisesti viime aikoina taantumusvoimat ovat aktiivisesti pyrkineet tukahduttamaan radion ja tv:n ohjelmistossa esiintyneitä demokraattisia tendenssejä ja kytkemään ne entistä johdonmukaisemmin osaksi valtiomonopolistista sääntelykoneistoa.⁹⁷

⁹⁶ Mainos-TV:n osakeomistus on erittäin keskittynyttä. Kaksi yritystä sisäryhtymänsä kontrolli miltei 20 % sen osakkeista. Ks. Seppo Liljeström: Mainonnan omistussuhteet. Sosiologia 3/1972.

⁹⁷ Kaiken kaikkiaan joukkotiedotuksen — radion, television, lehdistön, mainonnan, äänilevyjen, elokuvan jne. — osuus bruttokansantuotteesta on arvioitu 2,8 %:ksi v. 1970. Ks. K. Nordenstreng: Tajuntateollisuuden talous. Sosiologia 3/1972.

Valtio ja monopolien kulttuuritoiminta. Kulttuuri-politiikka ei jää valtiomonopolistisessa kapitalismissa monopolien suorittaman ideologisen hyökkäyksen ulottumattomiin. Kulttuurilaitosten toiminta on kauttaaltaan sidoksissa erilaisiin säätiöihin,⁹⁸ kannatusyhdistyksiin ja lautakuntiin, joissa porvariston edustajilla on ratkaiseva vaikutusvalta. Vaikka yhä suurempi osa kulttuuritoiminnasta nojautuu julkiseen rahoitukseen, ei tämä ole merkinnyt kansanvallan lisääntymistä tämän rahoituksen käytössä.

Niin kauan kuin kulttuurilaitokset toimivat monopolien ehdoilla, siis niin kauan kuin ne säilyvät muuttumattomina tai muuttuvat vaarattomalla tavalla, on niillä näennäistä liikkumavaraa. Mutta luokkataistelun kärjistyminen pakottaa kulttuurityöntekijät määrittelemään asemansa uudelleen; he voivat löytää toiminnalleen mielekkään pohjan ainoastaan väestön valtaenemmistön etuja puolustavasta, monopolien valtaa vastustavasta rintamasta. Tämä kehitys johtaa monopolien käynnistämään hyökkäykseen demokraattisia kulttuurityöntekijöitä vastaan, sensuurin ja diskriminaation voimistumiseen. Ehkä selvimmin tämä on näkynyt teatteritoiminnan piirissä.

Koulutus ja tiede. Tieteellisteknisen kumouksen oloissa koululaitoksesta on muodostunut yhä keskeisempi ideologisen sääntelyn instituutio. Kuusikymmenluvun kapitalistinen "kasvupolitiikka" on merkinnyt sitä, että koulutus pyritään sitomaan entistä kiinteämmin työvoiman kapitalistiseen uusintamiseen. Tällä hetkellä on selvästi havaittavissa valtiomonopolistisen koulutuspolitiikan strategiset päälinjat, joiden luomisessa etenkin OECD on ollut antamassa aktiivista tukeaan. Koulutuksen suunnittelua ja hallintoa pyritään voimakkaasti tehostamaan ja kytkemään se kiinteästi valtiomonopolistisen rakennepolitiikan osaksi. Opetussisältöä pyritään "modernisoimaan", yhteiskuntaopetusta uudistetaan tavoitteena aktiivisten mutta "pelisääntöjä noudattavien" kansalaisten tuottaminen, koulutuksen valikointimekanismeja kehitetään peitetämpään muotoon ja koulun sisäistä organisaatiota muutetaan joustavammaksi. Samalla monopolien valtaa pyritään vahvistamaan koulutuspoliittisessa päätöksenteossa, kasvava osa ammattikoulutuksesta siirretään monopolien kontrolliin ja opetusmateriaalin tuotanto säilytetään yksityisten kustannusyhtiöiden monopolina.

⁹⁸ Margaretha Starck on suorittanut taidetta tukevien säätiöiden asemaa koskevan tutkimuksen.

Imperialismin ideologian hienostuneimman välineen, porvarillisen yhteiskuntatieteen kehityksessä heijastuu sen merkityksen kasvu valtiomonopolistisessa mekanismissa: toisaalta se kytkeytyy yhä tiiviimmin erilaisten yhteiskunnan osa-alueilla kapitalismin ristiriitojen kärjistymisen myötä ilmenevien "ongelmien" selvittelyyn; toisaalta sen piirissä tuotetaan teorioita, joiden on sekä pystyttävä ottamaan uskottavasti kantaa kärjistyviin ristiriitoihin että torjumaan niiden tieteellinen, marxilais-leniniläinen selitys ja ratkaisu. Porvarillisen ideologian perääntymisasemia kuvaa mitä selvemmin se, että uusissa yhteiskuntateorioissa joudutaan yhä enemmän ottamaan huomioon Marxin olemassaolo, josta aiemmin itsepintaisesti on pyritty vaikenemaan. Tämä tapahtuu siten, että Marxilta hyväksytään se mikä hänen teoriassaan on "tieteellistä", ts. helpoiten sopeutettavissa porvarilliseen tieteen- ja maailmankuvaan ja hylätään "epätieteellisenä" se mikä tekee marxismista vallankumouksellisen tieteen. Tällainen menettely muodostaa tulevaisuudessa yhä tärkeämmän osan siinä prosessissa, jossa porvarillisen tieteen ja porvarillisen ammattikäsitteiden kriisin tiedostavien opiskelijoiden ja tutkijoiden siirtymistä kohti marxismi-leninismiiä pyritään ehkäisemään.

Tiedepoliitikassa valtion ja monopolien tehostuva sääntely kanavoi tutkimusta pois sellaisista kohteista, jotka saattavat paljastaa monopolille epäedullista tietoa. Tiedonvälitysjärjestelmät pyritään rakentamaan siten, että ne palvelevat tehokkaimmalla mahdollisella tavalla monopolien pyrkimyksiä.

Kirkko ja uskonnolliset yhteisöt ovat viime vuosina menettäneet jossain määrin asemaansa ideologisena vaikuttajana, mutta silti niillä on edelleen paljon vaikutusvaltaa. Kouluissa harjoitetaan pakollista uskonnonopetusta, uskonnollisilla yhteisöillä on laaja kustannustoiminta ja ne kykenevät mobilisoimaan irrationaaliseen kommunisminvastaisuuteen pohjautuvia poliittisia liikkeitä sekä vanhempien väestökerrosten että nuorison piirissä (Jeesus-liike).

Poliittiset puolueet muodostavat valtiomonopolistisessa kapitalismissa keskeisen ideologisen sääntelyn apparatuurin. Kapitalismin kriisin syventyessä on oikeistolaisen ja reformististen puolueiden pakko etsiä jatkuvasti uusia keinoja järjestelmän perusolemuksen hämärtämiseksi ja mahdollisimman laajojen väestöryhmien vetämiseksi pois demokraattisten voimien rintamasta. Tärkeää osaa tässä kehityksessä esittävät näiden puolueiden uudistuvat yhteiskuntakonseptiot: kokoomus tarjoaa iskulauseen toisensa jälkeen kansankapitalismista sosiaaliseen valinta-

talouteen, keskusta kehittää regionalistisia ja desentralistisia oppejaan, sosialidemokraatit puolustavat teoriaa 'sekataloudesta' ja 'demokraattisesta sosialismista'. Omien tunnustensa levittämiseksi nämä puolueet pyrkivät kaikin tavoin tehostamaan propagandatoimintaansa, käyttäen omia mutta yhä enemmän myös monopolien kontrolloimia tiedotusvälineitä.

Valtion ja monopolien tiedotustoiminta on ideologisen luokkataistelun kärjistyessä moninkertaistunut, ja sen sisältö on politisoitunut voimakkaasti. Tärkeä osuus on yritysten sisäisellä tiedotustoiminnalla, jonka lisäämiseen on pakottanut kuusikymmenluvun lopulla tapahtunut työläisten työtaisteluväliuuden selvä kohoaminen. Yritysten ulospäin suuntautuva tiedotus välittyy ennen kaikkea elinkeinoelämän julkaisujen kautta. Erityisesti elinkeinoelämän julkaisujen sisällön politisoituminen on parin viimeisen vuoden aikana ollut erittäin selväpiirteistä.

Valtion osuus ideologisessa luokkataistelussa on tehostuneen valtiomonopolistisen sääntelyn kaudella lisääntynyt ratkaisevalla tavalla. Tämä kehitys on looginen seuraus valtion taloudellisissa tehtävissä tapahtuneesta muutoksesta: valtion muuttumisesta passiivisesta, 'järjestelmää säilyttävästä' voimasta monopolistisen riiston aktiiviseksi välikappaleeksi. Valtion roolin muuttuminen kääntää työläisten taistelun elinehdoistaan yhä useammin valtiovaltaa vastaan ja politisoi sen, mikä pakottaa valtion yhdessä monopolien kanssa tiivistämään ideologista rintavarustustaan.

Kun ensimmäistä tulopoliittista kokonaisratkaisua tehtiin vuonna 1967, suunniteltiin hallituksessa markkinatutkimuksen teettämistä ratkaisun julkistamisen parhaan ajankohdan ja tavan määrittämiseksi.¹⁰⁰ Tästä lähtien valtiovalan taholta on käynnistetty useita toimenpiteitä valtion tiedotustoiminnan tehostamiseksi: on asetettu komiteoita, nimitetty tiedotussihteereitä jne. Erityisesti tulopoliittisten ratkaisujen, mutta myös EEC-neuvottelujen yhteydessä ovat tiedotusmekanismit kehittyneet paljon.

Monopoleilla on voimakas ote valtion tiedotustoiminnan lisääntymiseen. Yksityisellä STT:llä on vanhastaan ollut etuoikeus valtiovalan päätösten julkistamiseen, ja valtionhallinnon eri elinten tiedotustoiminnan käytännön järjestely on yksityisten mainostoimistojen hoidossa. Tämä merkitsee mahtavaa tulonlähdettä yksityisille mainostoimistoille, varsinkin mikäli yhä useammin "koko

¹⁰⁰ Ks. Talouselämä 11/1972.

kansalle ja eri ryhmille tiedotetaan päätökset kohdistetulla mainonnalla", kuten Talouselämä-lehti eräässä numerossaan ehdotti sosialidemokraattiselle pääministerille.¹⁰¹

Valtion lisääntynyt osuus ideologisessa luokkataistelussa ei rajoitu ainoastaan sen omaan tiedotustoimintaan, vaan se pyrkii myös ohjaamaan aktiivisemmin kaikkea tiedotustoimintaa; tästä on osoituksena valtiovallan lisääntynyt mielenkiinto 'informaatiopolitiikkaan', jonka tarkoituksena on yhteiskunnan tiedotusvirtojen ohjauksen avulla tapahtuva ristiriitojen sääntely.

Valtiomonopolistisen kapitalismin ideologisen luokkataistelun muotojen analyysissä kiteytyvät keskeisimmiksi tutkimuksen kohteiksi seuraavat:

- 1) on jäsennettävä kehittyneen kapitalismin ideologisten vaikutusmekanismien kokonaiskenttä;
- 2) on tutkittava monopolien vaikutusvalta ja vaikutusmuodot kaikissa tärkeimmissä ideologisissa instituutioissa;
- 3) on analysoitava muuttuvan imperialistisen ideologian sisältöä ja vaikutusta eri väestöryhmien tietoisuuteen;
- 4) on tutkittava valtion harjoittama ideologinen sääntely ja valtiollisten sääntelymekanismien kehittyminen.

11. Luokkataistelun strategia ja taktiikka valtiomonopolistisessa kapitalismissa

Suomen kehitys kohti valtiomonopolistista kapitalismia, valtiomonopolistisen kapitalismin piirteiden muuttuminen vallitseviksi koko yhteiskunnassamme on tapahtunut rinnan monien ankarien — avointen ja peitettyjen — luokkayhteentojen kanssa. Tuotantovoimien kasvu ja kansan toimeentulossa tapahtuneet yksittäiset parannukset eivät ole poistaneet niitä sovittamattomia ristiriitoja, jotka ovat näiden yhteenottojen perustana. Päinvastoin, maamme valtiomonopolistisen kapitalismin kehityspiirteiden analyysi osoittaa, että vastakohtaisuudet ovat kärjistymässä.

Suomessa ovat taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kriisin merkit avoimesti näkyvissä: työttömyys ei laske alle 2—4 %:n, pientuottajien pakkoluovutus jatkuu, työtaturmat lisääntyvät, reaaliansioiden kasvutoiveet mitätöityvät hintojen ja verojen korotuksiin, maksutase on kroonisesti epätasapainossa jne. Poliittisessa elämässä

¹⁰¹ Emt., s. 36.

syvenevä kriisi on merkinnyt alinomaista hallitusten vaihtumista ja pitkäkestoisia hallituspuolia. Kriisin uhrien tyytymättömyyttä hyväkseen käyttäen ja viime vuosina vahvistuneelta taloudelliselta jalustaltaan ponnistaen suurpääoma pyrkii kiihdyttämään oikeistolaista ja ääri-oikeistolaista liikettä hankkiakseen siten entistä lujemmat asemat politiikan voimakentässä.

Viime vuosina suurpääoma ja oikeisto on koonnut voimansa suurhyökkäykseen työväenluokkaa ja sen liittolaisia vastaan. Tärkeä rintamalohko, jolle monopolien hyökkäys tällä hetkellä suuntautuu, on ulkomaankauppapolitiikka. Ajamalla Suomea taloudellisesti ja poliittisesti mahdollisimman kiinteään yhteyteen EEC:n kanssa, alistamalla työläiset yhä kurjempiin tulopoliittisiin kokonaisratkaisuihin ja valtaamalla itselleen yhä suurempia etuja valtiontalouden piirissä monopoliporvaristo pyrkii ohjaamaan kassoihinsa kasvavat voitot samalla kun sen valta-asema yhteiskunnassamme saa entistä voimakkaamman kansainvälisen tuen.

Tällä poliitikalla voi olla ainoastaan nykyisten ristiriitojen jyrkkyyttä lisäävä vaikutus: maksukykyisen kysynnän heikkeneminen suhteessa työtätekevän väestön tuotantokykyyn, työttömyyden ja siirtolaisuuden lisääntyminen, alueellinen kurjistuminen ja kansan demokraattisten oikeuksien kaventuminen entisestäänkin jatkuisivat kiihtyvällä vauhdilla samalla kun maamme ajautuisi vaikeaan ulkopoliittiseen kriisiin.

Viime vuosien voimakkaat lakkotaistelut tulopoliitikkaa vastaan, lisääntyneet tyytymättömyyden ilmaukset talonpoikien ja pienyrittäjien keskuudessa sekä työläis- ja opiskelevan nuorison aktivoituminen demokraattiseen kamppailuun suurpääomaa ja oikeistoa vastaan ovat osoituksena monopolienvastaisten mielialojen kypsymisestä laajojen väestökerrosten piirissä. Valtiomonopolistisen kapitalismin ristiriitojen puristuksessa käy näiden väestökerrosten keskuudessa imperialismiin kyvyttömyys ratkaista elämän peruskysymyksiä päivä päivältä selvemmäksi. Voimistuva sosialistinen maailmanjärjestelmä ja sen piirissä tapahtuva kehitys jouduttavat imperialismiin näköalattomuuden paljastumista.

Tämä kehitys on pakottanut suurpääoman tiivistämään valtiomonopolistista herruus- ja sääntelykoneistoaan yhä totaalisemmaksi. Viime aikoina olemme saaneet uusia näyttöjä mm. Perämeren satamalakkojen yhteydessä siitä, miten työväenluokkaa vastaan on suuntautumassa yhä tehokkaampi valtiovallan, suurpääoman ja ay-liikkeen oikeistojohdon yhteistyö. Viime kevään kamppailut osoittivat mm., miten epädemokraattisia virkaehtolakeja

pyritään käyttämään työtätekevien perusoikeuksia vastaan. Suurpääoman ideologiset vaikutusmekanismit ovat saaneet uusia muotoja EEC-kysymyksen ja 'rakennepolitiikan' käsittelyssä.

Se vaikea tilanne, johon maamme yhteiskuntakehitys on tällä hetkellä joutunut, on seurausta monopolien poliittisen aloitteellisuuden lisääntymisestä. Keskustan ja sosialidemokraattisen puolueen oikeistojohdon opportunistisen ja lyhytnäköisen politiikan sekä osittain myös eräiden kommunistien joissakin politiikan keskeisissä kysymyksissä osoittaman horjunnan vuoksi ei maamme politiikassa ole päästy edistyksellisiin, väestön valta-enemmistöä palveleviin ratkaisuihin, vaan monopolit ovat päässeet käynnistämään nykyisen offensiivinsa.

Joukkojen taisteluvalmiuden lisääntyminen ja monopolien vastaisen tietoisuuden voimakas kohoaminen ovat merkinä siitä, että kommunistien on mahdollista ja välttämätöntä ottaa aloite taistelussa suurpääomaa vastaan ja koota kaikki voimavarat hyökkäykseen maamme politiikan suunnan täydelliseksi muuttamiseksi. Tulevan yhteiskuntakehityksen kannalta polttavimpien kysymysten kypsyminen ratkaisuunsa lähiaikoina osoittaa, että oikea aika hyökkäyksen käynnistämiseen on juuri nyt.

Kansainvälisen kommunistisen liikkeen kokemukset osoittavat päälinjaa myös Suomessa käytävälle luokkataistelulle. Moskovassa 1969 pidetyn kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisen neuvottelukokouksen pääasiakirjassa todetaan, että "monopolien ja imperialismin vastaisessa yhteistoiminnassa muodostuvat suotuisat edellytykset kaikkien demokraattisten virtausten kokoamiseksi yhteen sellaiseen poliittiseen liittoutumaan, joka pystyy ratkaisevalla tavalla rajoittamaan monopolien osuutta maan talouselämässä ja tekemään lopun suurpääoman vallasta sekä toimeenpanemaan niin perustavia poliittisia ja taloudellisia uudistuksia, että ne turvaavat mahdollisimman suotuisat edellytykset taistelulle sosialismin puolesta. Tämän demokraattisen liittoutuman perusvoima on työväenluokka. Mainittujen tavoitteiden saavuttamista on omiaan edistämään ensi sijassa eri muodoissa tapahtuva työväenluokan ja laajojen kansankerrosten joukkotoiminta. Kaikkia parlamentaarisen toiminnan mahdollisuuksia käyttäessään kommunistit painottavat kuitenkin, että ratkaisevaa taistelussa demokratian ja sosialismin puolesta on työväenluokan ja kaikkien työtätekevien joukkoliikkeen kehittäminen".¹⁰²

102 Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous, Moskova kesäkuu 1969, Oulu 1969. s. 24.

Suomen kommunistinen puolue on omaksunut politiikkansa keskeiseksi tavoitteeksi laajan monopolienvastaisen liittoutuman rakentamisen ja sen johtamisen demokraatian ja sosialismin puolesta käytävässä taistelussa. SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen hyväksymässä poliittisessa asiakirjassa todetaan: "Suomen kommunistisen puolueen päälinjana on demokraattisen rintaman rakentaminen taistelussa monopoleja ja poliittista taantumusta vastaan työtätekevien demokraattisten oikeuksien laajentamiseksi, rauhan lujittamiseksi ja sosialismin edellytysten luomiseksi. Päälinjan toteuttaminen edellyttää työväenluokan, monopolien vastaisen taistelun perusvoiman, toimintayhtenäisyyden rakentamista ja sen ja muiden työtätekevien väestökerrosten laajaa ja voimakasta joukkoliikettä yhteisten taloudellisten, poliittisten ja sosiaalisten vaatimusten puolesta. Sitä tukee myös yhteistyö kaupunkien ja maaseudun työtätekeviä edustavien puolueiden ja joukkojärjestöjen kesken".¹⁰³

Tärkeä askel monopolienvastaisen liittoutuman luomisessa on laajan, yhteiskunnan demokraattisen uudistamisen tavoitteet asettavan *ohjelman* luominen. Tämän ohjelman laatiminen edellyttää välttämättä puolueen teoreettisen työn syventämistä ja Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin perusteellista konkreettista tutkimusta. Kuusikymmenluvulta lähtien ovat tätä työtä kuitenkin vakavasti haitanneet puolueen sisällä esiintyneet voimakkaat aatteelliset ja poliittiset erimielisyydet, jotka ovat johtaneet järjestöllisesti epänormaalin tilan syntymiseen.

Ainoa keino näiden erimielisyyksien voittamiseen on aatteellisen keskustelun voimistaminen, määrätietoinen pyrkimys puolueen teoreettisen työn kehittämiseen, marxismi-leninismiin pohjalla tapahtuva puolueen piirissä esitettyjen revisionististen näkemysten päättäväinen torjuminen ja siten puolueen yhteiskunta-analyysin tieteellisyys ja luokkakantaisuuden edistäminen. Myönteisinä ilmiöinä onkin todettava teoreettisen keskustelun aktivoituminen erinäisiin keskeisiin aatteellis-poliittisiin erimielisyyksiin liittyvissä kysymyksissä, kuten suhtautumisessa proletariaariseen internationalismiin eräiden kansainvälisten tapahtumien yhteydessä sekä kysymyksessä demokraattisen ja sosialistisen vallankumouksen keskinäisyhteyksistä. On myöskin muistettava se laaja teoreettinen keskustelu, jota on käyty mm. SOL:n ja SDNL:n periaateohjelmien laatimisen yhteydessä. On selvää, että tämä työ kaventaa niiden voimien liikkuma-alaa, jotka toistel-

¹⁰³ Suomen kommunistisen puolueen ylimääräisen edustajakokouksen poliittinen asiakirja, s. 20.

len sanoissa uskollisuutta marxismi-leninismille toimivat käytännössä sen edellyttämien johtopäätösten vastaisesti.

Tärkeää edistysaskelta marxismin-leninisin pohjalle rakentuvan yksimielisyyden luomisessa merkitsevät SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen hyväksymä poliittinen asiakirja sekä SKP:n 16. edustajakokouksen hyväksymät ohjelmalliset lausumat ja asiakirjat,¹⁰⁴ jotka määrittävät puolueen jäsenistön yksimielisen kannatuksen saavan poliittisen tavoitteenasettelun ja samalla toimivat monopolienvastaisen liittoutuman rakentamisen ohjelmallisina perusasiakirjoina.

Niiden soveltamista kommunistisen puolueen työssä laajan monopolienvastaisen liittoutuman rakentamiseksi on tarmokas osallistuminen työtätekevien erilaisten joukkojärjestöjen työhön ja työtätekevien etujen johdonmukainen puolustaminen niissä. Kommunistit näkevät, että puolueen joukkomittaisen luottamuksen laajentamiseksi on välttämätöntä toimia joukkojen jokapäiväisten elinkysymysten parissa ja siten torjua joukkojen ongelmilla keinottelevien kapitalistien käskyläisten vaikutus. Kuitenkin SKP:n sisällä kehittyneet eriävät näkemykset aatteellisissa ja poliittisissa kysymyksissä ovat vaikuttaneet myös puolueen joukkotyötä lamauttavasti.

Keskinäisten ristiriitojen joukkotyölle aiheuttamien haittojen torjumiseksi ja sisäisen eheytyksen edistämiseksi SKP:n ylimääräinen edustajakokous hyväksyi järjestöpoliittisen asiakirjan. Se ja sen periaatteellisten suuntaviivojen mukaisesti rakennettu SKP:n 16. edustajakokouksen vastaava asiakirja muodostavat yhdessä SKP:n sääntöjen kanssa normiston puolueen jäsenistön toiminnalle puolueessa ja joukkojärjestöissä. Samalla kun nämä asiakirjat myötävaikuttavat ratkaisevasti koko valankumouksellisen liikkeen yhtenäistymiseen ne toimivat myös monopolienvastaisen liikkeen kehittämisen keskeisinä organisatorisina oppaina.

On kuitenkin muistettava, että edellä mainitut SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen asiakirjat eivät sinänsä vielä muodosta maamme politiikan välittömään suunnanmuutokseen tähtääviä joukkomitassa leviäviä monopolienvastaisen liittoutuman poliittisia ja organisatorisia ohjelmia, pikemminkin ne ovat tämän ajankohdan välttämättä edellyttämiä kommunistien kannanilmaisuja ja eheytymisprosessin jouduttajia. Siksi onkin todettava, että taistelu valtiomonopolistista kapitalismia vastaan ei

¹⁰⁴ Poliittinen asiakirja, hyväksytty ylimääräisessä edustajakokouksessa 14.2.70; Suomen kommunistisen puolueen lähiajan tavoitteet. Poliittinen asiakirja, hyväksytty SKP:n 16. edustajakokouksessa 2.4.1972.

ole tällä hetkellä vielä sillä tasolla, jota valtiomonopolistisen kapitalismin ristiriitojen kärjistyminen ja joukkojen taisteluvalmiuden kohoaminen edellyttäisivät.

Puolueen organisatorista ja ohjelmallista työtä monopolienvastaisen liittoutuman rakentamiseksi on kaikin tavoin pyrittävä edistämään; tässä työssä valtiomonopolistisen kapitalismin konkreettisella analyysillä on keskeinen asema.

1) *Monopolienvastaisen liittoutuman organisoimiseksi* on täsmennettävä yhteiskunnan luokkarakenteen analyysia. Erityisesti on tutkittava työväenluokan ja sen liittolaisten aseman kehittymistä Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin nykyisten kehitystendenssien valossa sekä näiden elinolosuhteissa, ammatillisessa järjestäytymisessä ja poliittisessa tietoisuudessa tapahtuvia muutoksia. Järjestöllisten yhteistyöpyrkimysten edistämiseksi on suoritettava analyysia eri puolueiden asemassa ja politiikassa tapahtuneesta kehityksestä. Erityisen tärkeäksi kohoaa kysymys sosialidemokratismien ja SDP:n roolista Suomessa. Myös kysymys SKP:n asemasta, SKP:n itsenäisyydestä monopolienvastaisessa liittoutumassa edellyttää mm. SKDL:n piirissä ilmenevien kehitystendenssien huolellista tutkimista. Nopeasti edenneet ammatillisen järjestäytymisen tekijät, merkitys ja mahdollisuudet sekä SAK:n rooli on selvitettävä.

2) *Monopolienvastaisen taisteluohjelman luomiseksi* on analysoitava monopolien pyrkimyksiä riiston tehostamiseksi ja demokratian kaventamiseksi kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla. Nämä analyysit luovat pohjaa kommunistien työlle oikeiden, väestön todellisia tarpeita vastaavien tunnusten muodostamiseksi eri demokraattisten joukkojärjestöjen toiminnassa. Nykyisessä poliittisessa tilanteessa tällaisten ohjelmien laatiminen on välttämätöntä; monopolienvastaisen liittoutuman muodostaminen on pitkälti riippuvainen siitä, miten konkreettisia, miten totuudenmukaisia ja miten hyvin väestön valtaenemistön tarpeita ja pyrkimyksiä vastaavia rintaman ohjelmalliset tavoitteet ovat.

3) *Monopolienvastaisen taistelun strategian kehittämiseksi* on myös suoritettava tutkimustyötä. Erityisen tärkeää on suorittaa perusteellinen analyysi SKP:n osallistumisesta hallitukseen vuosina 1966—1971. Tämän lisäksi on tutkittava kansainvälisiin kokemuksiin tukeutuen niitä erilaisia pyrkimyksiä, joihin monopolit turvautuvat monopolienvastaisen liittoutuman hajottamiseksi, sen voimien sitomiseksi ja sen uudistustyön sabottoimiseksi sekä monopolien vastaisten voimien ratkaisuja kamppailuprosessin etenemisessä.

Korkeakoulukamppailun peruskysymykset I

Yrjö Engeström, Reijo Miettinen, Juhani Solantaus

Korkeakoulupolitiikan kehitys

Suomessa sodan jälkeen harjoitettu korkeakoulupolitiikka voidaan alustavasti jakaa seuraaviin jaksoihin:

1. Sotaa seuraava aika vuoteen 1965 saakka oli opiskelijamäärien nopean kasvun, ylioppilastulvan ja suurten ikäluokkien kautta. Vuonna 1950 korkeakouluopiskelijoita oli n. 15 000, vuonna 1965 heitä oli n. 41 000. Samalla nämä vuodet olivat voimakkaan teollistumisen ja tie-teellis-teknisen kehityksen aikaa. Korkeakoululaitos kirjaimellisesti paisui yli äyräidensä ja samalla siltä alettiin vaatia valtiomonopolistiseen uusintamiseen kytkettyä opetusta ja tutkimusta sekä entistä suurempaa tehokkuutta. Perinteisen autonomisen yliopistolaitoksen professorikunta yritti vastata näihin haasteisiin, se yritti puolustaa itseään ja akatemiaansa viimeiseen asti — turhaan. Akatemian itsepuolustuksen joutsenlaulu oli v. 1963 asetettu Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitea (Suomalaisen komitea), jonka tehtäväksi määriteltiin ”tutkia yliopistojen ja korkeakoulujen koulutuskapasiteetin lisäämistä” sekä ”tehdä esitys siitä, miten yliopistojen ja korkeakoulujen kehittämistä tarkoittavan suunnittelutyön jatkuva hoitaminen olisi vastaisuudessa järjestettävä”.¹ Komitea ei kyennyt esittämään mitään kokonaisvaltaista ratkaisua tilanteeseen.

2. Seuraavana vaiheena on pidettävä valtiovallan ja eräiden korkeakoulumiesten yritystä siirtyä valtiomonopolistiseen korkeakoulusuunnitteluun. Tasavallan presidentti asetti v. 1965 erityisen työryhmän laatimaan nopeasti ratkaisumalli korkeakoululaitoksen määrällislaadulliseen kriisiin. Tämä ns. Ketosen työryhmä loi pohjan v. 1966 säädetylle korkeakoulujen kehittämislaille, jonka

¹ Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitean mietintö I, Komiteamietintö 1965: B 22, Helsinki 1965, luovutuskirjelmä, s. 1—2. Kuvaavaa tälle komitealle on sen toteamus: ”Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitea toteaa, että se on asetettu puoli vuosikymmentä liian myöhään.” (s. 2).

avulla määrättiin puitteet opiskelijamäärien kasvulle 15 vuodeksi eteenpäin, samoin normit korkeakouluopetuksen aineellisten resurssien lisäämiselle. Kehittämislakiin liittyvän asetuksen antamisen yhteydessä valtioneuvosto saneli pöytäkirjaansa tunnetut "että-lauseet" korkeakoululaitoksen kehittämisestä.² Tämä teknokraattisen korkeakoulusuunnittelun ensimmäinen aalto nojautui kuitenkin teknisesti tyhjän varaan. Se perustui sormituntumalle ja kehittyneempien kapitalististen maiden esimerkin mekaaniselle kopioinnille. Kuitenkaan kommunistinen puolue ja kansandemokraattinen liike eivät kyenneet erittelemään teknokraattisen korkeakoulusuunnittelun lähtökoh-tia — ei nähty tämän suunnittelun kiinteää kytkeytymistä valtiomonopolististen sääntelymekanismien yleiseen kehitykseen.

Vielä vuoden 1967 lopussa Suomalaisen komitea, nyt kehittämislaitos ja "että-lauseista" oppia ottaneena, sai viimeisenä työnään valmiiksi runkoluonnoksen opintojen sisäistä uudistamista koskevaksi IV osamietinnökseen. Luonnoksessa esitettiin siirtymistä kiinteisiin aikanormeihin sidottuun suorituspisteopiskeluun kaikilla aloilla, ns. vapaiden tiedekuntien opintojen voimakasta kurssimais-tamista sekä tutkija- ja ammattikoulutuksen eriyttämistä kolmen vuoden perusopintojakson jälkeen.³ SYL suhtau-

² Nämä "että-lauseet" osoittavat, että hallitus koki korkeakoulu-jen kriisinomaisen tilan polttavaksi ongelmaksi. Lauseita on kalkkiaa kuusi: ensimmäisessä korostetaan korkeakoulujen sisäisen hallinnon tehostamista ja demokratisoimista; toisessa opiskeluaajan lyhentämistä, keskeyttämisen vähentämistä, tutkin-tovaatimusten jatkuvaa tarkistamista ja opetuksen tehostamista; kolmannessa suorituspistejärjestelmän tarpeellisuutta; neljännes-sä opetusmetodien tehostamista; viidennessä korkeakoulujen ympäri-vuotista käyttöä; kuudennessa yleensä sitä, "että yliopistot ja korkeakoulut muissakin suhteissa kiinnittävät huomiota uusiin ja uusiutuviin tehtäviin ja vaatimuksiin, joiden täyttä-mistä yhteiskunta niiltä aiheellisesti odottaa". Nämä lauseet osoittavat, mistä on kysymys teknokraattisessa suunnittelussa: kriisin välttämät ilmenemismuodot (tehottomuus, keskeyttämi-nen jne.) halutaan poistaa kohdistamatta vähäisintäkään ana-lyysia niiden syihin. Tässä valossa on hyvin ymmärrettävää, että kriisi-ilmiöt eivät "että-lauseiden" kirjaamisen jälkeen ole poistuneet, vaan kärjistyneet.

³ Suorituspisteellä tarkoitetaan yleensä 40 tunnin täysitoimista opiskelua. Suorituspisteet määritellään tavallisesti laskemalla, miten paljon aikaa opiskelijat keskimäärin käyttävät opinto-suorituksiin ja mitoittamalla sitten opiskelu tältä pohjalta 40 työtunnin jaksoihin. Suorituspistejärjestelmään liitetään usein aikanormit (määrätty määrä pisteitä kerättävä määrättyssä ajassa). Tällöin järjestelmä muodostuu työtahdin kiristämiskel-noksi. Suorituspiste ei sano mitään suoritusten laadusta ja sisäl-löstä, ei myöskään annetun opetuksen tasosta. 40 tuntia perus-kurssin kuuntelua voi periaatteessa tuoda samat pisteet kuin 40 tuntia luovaa tutkimusta. Näin siirtyy huomio pois tärkeimmästä,

tui näihin Ruotsin UKAS-suunnitelmaa jäljitteleviin pyrkimyksiin myönteisesti, samoin korkeakouluneuvosto, joka kehitti esityksistä oman mietintönsä.⁴ Mutta vuosi 1968 hautasi ainakin väliaikaisesti nämä teknokraattisen korkeakoulusuunnittelun alkioit.

3. Vuosi 1968 merkitsee opiskelijaliikkeen läpimurtoa kaikkialla kapitalistisissa maissa. Suomessa vallattiin Vanha yliopistotalo ja esitettiin utooppisia ajatuksia koko korkeakoululaitoksen täydellisestä mullistamisesta. Kaikessa poliittisessa kypsymättömyydessään tämä liikehdintä avasi tien demokraattisen opiskelijaliikkeen kehitykselle. Ehkä konkreettisin tunnus tämän liikehdinnän korkeakoulupoliittisten vaatimusten joukossa oli korkeakoulujen hallinnon demokratisoiminen.

4. Vuonna 1969 korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistaminen nousi korkeakoulupoliittisen keskustelun hallitsevaksi kysymykseksi. Korkeakoulujen sisäisen hallinnon kehittämiskomitea (Nummisen komitea) jätti mietintönsä 18. 6. 1969 vajaan vuoden istuttuaan. Pohjaksi sisäisen hallinnon uudistamiselle komitea esitti yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Hallitus vei lain eduskuntaan Lex Virolaisena; oikeisto puhui lain nurin. Etenkin Tampereella ja Helsingissä opiskelijat toteuttivat merkittäviä joukkotoimenpiteitä hallinnonuudistuksen puolesta. Ideologisesti ja järjestöllisesti vielä kypsytön kommunistinen ja kansandemokraattinen opiskelijaliike johti joukkoesiintymisiä ja lakkoja. Ylioppilaskuntien ja SYL:n kyvyttömyys paljastui entistä selvemmin.

Hallinnonuudistuksen kaatuminen merkitsi tietynlaista käännekohtaa koko korkeakoulupolitiikassa: Korkeakoulupolitiikka oli peruuttamattomasti muuttunut luokkataistelun avoimeksi näyttämöksi opiskelijaliikkeen synnyn ja hallinnonuudistuskamppailun myötä.

5. Vaalien jälkeen reformistiset voimat pitivät korkeakoulupolitiikkaa syystä huonona keinona ääntenkalastuksessa. Liberaali Itälä yritti opetusministerinä omaa vesitettyä hallinnonuudistusesitystään, mutta Karjalaisen

opiskelun tavoitteista ja todellisista oppimistuloksista. Järkiperäinen mitoitus perustuisi oppimistavoitteiden selkeään, hierarkiseen määrittelyyn. Jos todelliset oppimistulokset olisivat opintojen etenemisen kriteerinä, ei suoritus pisteitä tarvittaisi: opintoihin käytettyä aikaa tulisi varioida siten, että kukin opiskelija saavuttaa oppimistavoitteet. Erikseen on asetettava vaatimuksia annetun opetuksen ja ohjauksen laadun ja resurssien suhteen.

⁴ Korkeakouluneuvoston mietintö I, Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien tutkintojärjestelmän uudistaminen, Komiteamietintö 1968: B 73, Helsinki 1968. Tämä mietintö on eräiltä olennaisilta osiltaan (mm. alkanormit) lievempi ja yleisempi kuin Korkeakoululaitoksen suunnittelukomitean runko-luonnos.

johtama hallitus ei päästänyt sitä ministerivaliokuntaa pitemmälle. Sosialidemokraatit raivasivat pikkuhiljaa tietään kepun ohi korkeakoulupolitiikan johtoon. Erinäiset korkeakoululaitoksen toiminnassa ja hallinnossa ilmenevät uudet kriisi-ilmiöt (esimerkiksi korkeakouluneuvoston toimintakyvyttömyys ja sen edistyksellisten jäsenten ero⁵) pakottivat eri etupiirit vähitellen tajuaamaan, että korkeakoulupolitiikan entistä olennaisesti kokonaisvaltaisempi ja pitkäjännitteisempi, muuhun yhteiskuntapolitiikkaan kytketty ohjelmointi on välttämätöntä.

Kommunistiset ja kansandemokraattiset opiskelijat kehittivät ratkaisevalla tavalla järjestöjään ja tietoisuuttaan. Etenkin vuoden 1971 lopulta lähtien ryhdyttiin entistä tavoitteellisemmin luomaan edellytyksiä vakiintuneelle, selkeästi antimonopolistiselle opiskelijoiden joukkoliikkeelle.

6. Korkeakoulupolitiikassa on tällä hetkellä jäsenymässä entistä selkeämpi rintamajako. Kokonaisvaltaisen korkeakoulupolitiikan harjoittamiseksi on vain kaksi vaihtoehtoa: monopolien ehdoilla toteutettava korkeakoulupolitiikka ja demokraattinen, monopolien vastainen korkeakoulupolitiikka. Korkeakoululaitoksen entisten kriisi-ilmiöiden ratkaisutarpeen rinnalle nousee uusia vaatimuksia. EEC-vapaakauppasopimus edellyttää olennaisia koulutus- ja tiedepoliittisia muutoksia.⁶ Kamppailu rahasta, pääomavirtojen suuntaamisesta kiristyy monopolien pyrkinessä rahoittamaan tuotannon rakennemuutosta työtätekevän väestön kustannuksella.⁷ Valtiomonopolististen suunnittelumekanismien kehittymiseen liittyy Suomessaakin pyrkimys koulutussuunnittelun alistamiseen mekaanisesti monopolien ennustetulle työvoimatarpeelle.⁸

⁵ Korkeakouluneuvosto, josta edistyksellisten jäsenten ns. E-ryhmä käveli ulos tammikuussa 1971, oli muodostunut kaikkein taantumuksellisimman professorivallan linnakkeeksi: "verrattuna eduskunnan ja hallituksen harjoittamaan korkeakoulupolitiikkaan neuvoston politiikka on erittäin vanhoillista". (E-ryhmän muistio, s. 10). Toki ei hallituksen ja eduskunnan politiikkakaan ollut mitään demokraattista, antimonopolistista. Professoritaantumuksen vastustaminen yhdisti tässä kysymyksessä reformistit ja johdonmukaiset demokraatit.

⁶ Näiden osalta katso Antti Kasvio: Tehostetun riiston ohjelma. Solhtu 1/1972; Yrjö Engeström: SOL:n lähiajan tehtävät taistelussa demokraattisen korkeakoulupolitiikan puolesta, Solhtu. 2/1972; Antti Kasvio: EEC:n koulutuspolitiikka, Suomen Teini-ilto:n julkaisu, Helsinki 1972.

⁷ Vrt. esimerkiksi Suomen Teollisuusliitto: Rahoituspoliittinen ohjelma, Helsinki 1972. Ohjelmassa vaaditaan mm. yritysten tuloveron alentamista, poisto-oikeuksien voimakasta lisäämistä, arvonsäveroä jne.

⁸ Vuonna 1969 ilmestyi Koulutusrakennekomitean mietintö, jossa esitettiin ensimmäinen kokonaisvaltainen työvoimaennuste ja siitä johdetut koulutuspoliittiset suositukset. Tämän jälkeen pää-

Tässä tilanteessa reformistiset tendenssit pyrkivät sulautumaan yhteen monopolien vaatimusten kanssa, joita myös vaikutusvaltaisimmat professorit lähenevät. Tästä sulautumistendenssistä on toistaiseksi selvin osoitus keväällä perustettu *Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö*, jota johtavat rinnan korkeakoulujen kanslerit ja keskeiset professorit, eräät teollisuuden ja rahalaitosten avainhenkilöt (mm. Matti Virkkunen) sekä muuan johtava oikeistososialidemokraatti, nimittäin EEC-neuvoteli Jussi Linnamo.⁹

Lähitulevaisuudessa korkeakoululaitoksen kehittämis-työssä on edessä kolme suurta, rakenteellista uudistusta. *Ensimmäkin* hallinnonuudistus, *toiseksi* korkeakoulujen kehittämislain uudistaminen ja *kolmanneksi* tutkintojen rakenteen uudistaminen. Kaikki kolme suurta kysymystä juontavat juurensa korkeakoululaitoksen objektiivisen kriisitilan syvenemisestä, kuten jäljempänä käy ilmi. Näiden ratkaisujen eteen on ajauduttu; nyt niitä ei enää voi kiertää pikkukorjauksilla eikä "epäpoliittisilla" entisten kaavojen soveltamisilla. Nämä kysymykset tulevat pakottamaan eri intressiryhmät korkeakoulupoliittisen kokonaislinjansa entistä konkreettisempaan määrittelyyn. Jo nyt ovat eräät oikeistososialidemokraatit korkeakouluneuvostossa ryhtyneet puhumaan neuvoston toimesta laadittavasta valtion korkeakoulupoliitiikan kokonaisohjelmasta. Kommunistit näkevät välttämättömäksi koko demokraattisen liikkeen korkeakoulupoliittisen linjan perusteellisen hahmottumisen. Aloite korkeakoulupoliitiikan kokonaisohjelmoinnissa on saatava demokraattiselle liikkeelle! Tämän aloitteen kannalta keskeisiä ovat kolme suurta uudistusta, joita kutakin käsitellään seuraavassa lähemmin.

Hallinnonuudistus

Korkeakoulujen sisäisen ja keskushallinnon umpikuja on osa korkeakoulujen yleistä kriisiä. Nykyinen professori-invaltainen hallinto niin laitostasolla kuin tiedekunnan ja korkeakoulun tasollakin on johtanut kärkeistyvään ristiriitaan monopolien etujen kanssa. Profes-

omapiirien vaatimukset eri astelisen ammattikoulutuksen kehittämisestä työvoiman ennakoidun tarpeen mukaisesti ovat kasvaneet ja opetusministeriöön on perustettu erityinen määrällisen suunnittelun päällikön virka ja joukko tähän liittyviä alempia vakansseja.

⁹ Korkeakoulu- ja tiedepoliittisesta tutkimussäätiöstä ks. "Professoreilla ja suurpääomalla yhteinen säätiö", Ylioppilaslehti 1. 8. 72.

sorit ovat perinteisesti keskittyneet oppiainekohtaisten intressiensä lyhytnäköiseen ja ahdaskatseiseen varjeluun, minkä ideologisena legitimaationa on toiminut vetäytyminen "asiantuntemuksen" ja "epäpoliittisuuden" suojaan. Korkeakoulujen toiminnalle on leimallista suunnitelmaton, anarkkisesti ajautuva kehitys. Tämä on käynyt kestäättömäksi valtiomonopolistisen korkeakoulupolitiikan edellyttämän tietynlaisen kokonaisvaltaisuuden, tehokkuuden ja suunnitelmallisuuden vaatimuksen kanssa. Ennen kaikkea korkeakoulujen suunnitteleman toiminta merkitsee kasvavaa rahan tuhlausta monopolien kannalta.

Hallinnon professorivaltaisuus aiheuttaa toisenkin ongelman: se synnyttää jatkuvasti kärjistyviä konflikteja opiskelijoiden ja alempien opettajien sekä professorikunnan välille. Hallinnonuudistus on siis monopolien ja valtion kannalta välttämätön paitsi suunnittelun ja päätöksenteon rationalisoimiseksi, myös korkeakoulujen rauhoittamiseksi.

Lex Virolainen

Nummisen komitean esitys ja sittemmin Lex Virolainen, jotka sisälsivät yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden vaatimuksen ja korkeakoulujen autonomian suhteellisen säilyttämisen, olivat poikkeuksellisen radikaaleja malleja koko kapitalistisessa maailmassa. Miksi hallitus ja etenkin keskustapuolue menivät antamaan tällaisen esityksen vuonna 1969? Viitteitä vastaukseen antaa Ari Erti: "Toisaalta tarve välttää valtiomonopolistista sääntelypolitiikkaa ja erityisen 'hyvin' alkanutta vakauttamista häiritsevät liikehinnat (mahdollisesti ns. kansanrintaman hajoaminen) ja toisaalta mahdollisuus opiskelijauhkaan vedoten ja jopa opiskelijabyrokraattien tuella... ohittaa uudistusta voimakkaasti vastustanut professorikunnan valtaenemmistö (ja siten neljän vuoden lykkäytymisen jälkeen saada kapitalismille välttämätön reformi vihdoin suoritetuksi) johtivat populististen ideoiden siivittämisen ja taktisten laskelmien kannustaman opetusministeri Virolaisen tekemään 'kapitalistisen maailman demokraattisimman hallinnonuudistuksen'." ¹⁰ On myös muis-

¹⁰ Ari Erti: "Tilanne hallinnonuudistuksessa", *Soihtu* 2/1971, s. 77.

Tämä hallinnonuudistusesityksen ristiriitainen tausta heljastuu myös niiden näkemysten ristiriitaisuutena, joilla hallinnonuudistusta Nummisen komitean mietinnössä perusteltiin. Toisiinsa kietoutuneina esitetään toisaalta monopolien toisaalta demokraattisten voimien edut huomioon ottavia näkökohtia:

— "Korkeakoulujen opiskelijamäärä on lyhyessä ajassa mo-

tettava, että käynnissä oli keskustapuolueen ns. tuleminen kaupunkieihin, joka sitten vuoden 1970 vaalien myötä haaksirikkoutui. Samalla oli käynnissä vanha tuttu valta-
taistelu Johanneksen Virolaisen ja Ahti Karjalaisen välillä.¹¹

Edellä sanottua syvempinä perusedellytyksinä on nähtävä Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin suhteellinen kehittymättömyys, monopolien suhteellinen heikkous ja maamme verraten heikko sidonnaisuus johtaviin imperialistisiin valtioihin ja kapitalistiseen integraatioon.

Lex Virolaisen demokraattisuutta ei kuitenkaan pidä liioitella. Lakiesityksen perustavanlaatuiset puutteet voidaan opiskelijaliikkeen tämänhetkisen kokemuksen pohjalta nähdä entistä selvemmin. Olennainen vinoutuma lakiesityksessä oli useissa kohdissa ilmenevä vallan keskittäminen perustasolla työskentelevien opiskelija- ja opettajajoukkojen päiden yläpuolelle: kolmeksi vuodeksi kerrallaan valittavalle laitosneuvostolle, keskeistä roolia näytteleville osastoneuvostoilta ja erityisesti korkeakoulun suppealle hallitukselle, joka ei lakiesityksen mukaan olisi ollut missään parlamentaarisessa vastuusuhteessa valtuustoon ja joka olisi valittu myös kolmeksi vuodeksi

ninkertaistunut, mutta niiden sisäisen hallinnon rakenne on useimmissa tapauksissa pysynyt lähes ennallaan."

— "On selvää, että korkeakoululaitoksen suhteellisen osuuden kasvu (kustannuksista) koulutusjärjestelmässä ja korkeakoululaitoksen merkitys yhteiskunnan taloudelliselle kasvulle vaatii kiinnittämään entistä suurempaa huomiota korkeakoulujen työn tehokkuuteen ja taloudellisuuteen."

— "Korkeakoululaitoksen nopea kasvu vaatii sekä korkeakoulujen fyysisen suunnittelun että niiden opetuksen ja tutkimuksen suunnittelun tehostamista... nykyiset hallintoelimet on yleensä järjestetty siten, että suunnittelun mahdollisuuksia ei niissä ole riittävästi turvattu."

— Korkeakoulujen hallintoa hoitavat "professorit tutkimus- ja opetustehtäviensä ohella", mistä kärsii vakavasti sekä päättöskenteen ja suunnittelun teho että itse opetus ja tutkimus.

— Korkeakoulujen hallinnollisen ja opetuskellisen apuhenkilökunnan määrä ei ole kasvanut riittävästi.

— Opettajien ja opiskelijoiden oikeusturva on puutteellinen, esimerkiksi "rangaistusmenettely on ilmeisen sattumanvarainen".

— Nykyinen hallinto ei kykene takaamaan opintososiaalisten tehtävien ja opintoneuvonnan tehokasta hoitamista.

— Virantäyttömenettely on liian hidas ja tehoton.

— Nykyinen hallinto on epädemokraattinen, se ei anna opiskelijoille ja alemmille opettajille mahdollisuutta vaikuttaa täysipainoisesti itseen koskeviin päätöksiin. (Korkeakoulujen sisäisen hallinnon kehittämiskomitean mietintö, Komiteamietintö 1969: A 11, Helsinki 1969 s. 12).

¹¹ Luokkavihollisen äänenkannattaja Uusi Suomi totesi 10.7. 1969 osuvasti: "Opetusministerin on päästävä vasemmalta lujaa ajamalla ulkoministerin ohi. Yhden miehen ja yhden äänen iskusana on tullut mahtava loitsu, jonka luvut lukemalla yksi mies kenties aikanaan saa paljon ääniä."

kerrallaan. Tyypillisesti laitosneuvoston vaalissa olisi noudatettu kolmikantaperiaatetta, laitosneuvoston tehtäviä ei mitenkään määritelty laissa, laitoksen johtajaksi olisi voitu valita vain tohtori tai professori, korkeakoulun hallituksen tehtäviin ei olisi kuulunut esim. korkeakoulun vuotuisen budjetin hyväksyminen ja kaikki tehtävät, joita ei erikseen määritelty, olisivat kuuluneet korkeakoulun hallitukselle.

Vanhan professorikaartin Lex Virolainen saattoi täysin pois tolaltaan ja sai sen paljastamaan avoimesti poliittisen taantumuksellisuutensa ja asiantuntemuksensa rajoittuneisuuden. Sen taholta esitetyt vasta-”argumentit” pelkistyivät seuraaviksi:

— Hallinnonuudistus politisoisi korkeakoulut, mikä tuhoaisi tieteen vapauden ja korkeakoulujen itsemääräämisoikeuden alistaessaan vapaan tutkimuksen poliittisille intresseille!

— Hallinnonuudistus on epädemokraattinen: se johtaisi opiskelijoiden enemmistödiktatuuriin, mikä taas veisi asiantuntemuksen syrjäytymiseen ja tieteellisen tason laskuun!

— Korkeakoulujen toiminnan tehottomuus ei johdu hallinnosta vaan resurssien niukkuudesta!

— Hallinnonuudistus on kommunistien salajuoni korkeakoulujen muuttamiseksi vallankumouksen pesäkkeeksi!¹²

¹² Oikeistoprofessorien argumentaatiotaktiikka noudatti porvarillisen ideologian yleistä taktiikkaa: rauhallisissa oloissa pyritään vakuuttamaan pseudotieteellisillä ja ”epäpoliittisilla” perusteilla, demokraattisen kamppailun voimistuessa siirrytään pultelemättömään antikommunismiin. Sivistysvaliokunnan parannetta hallituksen esitystä laitoshallinnon osalta pettivät mm. Mikko Juvan hermot. Hän kirjoitti artikkelin otsikolla ”Yliopiston turmelijat”, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa ja muissa suurimmissa oikeistolehdissä 3.3. 1970. Juva ilmoitti seuraavaa: ”On vain yksi tilanne, missä lakiluonnoksen määräämä neuvostovalta on tarkoituksenmukainen, ja se on yhteiskunnan nopean ja radikaalin muuttamisen tilanne, vallankumouksellinen tilanne”. Kovin panoksin ampuivat kokoomuslaiset levittäessään laajalti painotuotetta nimeltä ”Susi savuverhon suojassa”; normaalin hallinnonuudistusta vastustavan propagandan lisäksi esitteeseen oli painettu ote ”Unkarista paenneen isänmaanystävän” haastattelusta, joka oli julkaistu alunperin ruotsalaisessa Allers’issa. Jutun mukaan kommunistit kaappasivat Unkarissa vallan soluttautumalla ensin kouluihin ja korkeakouluihin. ”Pienen punaisen klikin onnistui täydellisesti alistaa valtaansa yhteiskunnallisen instituutimme rehtori ja korkeakoulusta tuli kommunistisen propagandan pesäpaikka. Ne, jotka eivät tanssineet punaisten pillien mukaan, potkittiin pois.” Ja loppuun on lisätty toteamus: ”Ellet halua kaiken ylläkerrotun käyvän toteen, mene äänestämään ja äänestä Suomen puolesta!”

SYL:n ja ylioppilaskuntien kritiikki Lex Virolaista kohtaan jäi suurelta osaltaan tekniseksi. Lain edellä esitettyjä puutteita vastaan hyökättiin ankarastikin, mutta arvostelu ei pohjautunut selkeään demokraattiseen korkeakoulupoliittiseen linjaan, saati analyysiin hallinnonuudistuksen yhteiskunnallisesta taustasta. Tämä teoreettinen kyvyttömyys liittyi läheisesti kyvyttömyyteen johtaa opiskelijoiden keskuudessa syntynyttä joukkoliikettä, jonka tavoitteena oli lakiesityksen parantaminen ja sen käsittelyn jouduttaminen.

Kommunistien ja sosialistien taholta arvosteltiin voimakkaasti hallinnonuudistuksen tulkitsemista pelkästään hallinnolliseksi uudistukseksi ja esitettiin yleisiä vaatimuksia tieteen ja opiskelun saattamisesta palvelemaan kansanvaltaisia pyrkimyksiä, korkeakoulujen autonomian turvaamisesta,¹³ marxilaisuuden opiskelusta yliopistoissa sekä opiskelijoiden ja työläisten yhteisrintaman välttämättömyydestä. Mitään perusteellista *teoreettista analyysia* suomalaisen korkeakoululaitoksen ja korkeakoulupolitiikan kehittymisestä osana valtiomonopolistista kapitalismia ei vielä pystytty laatimaan. Tämä merkitsi myös johdonmukaisen korkeakoulupoliittisen linjan puuttumista.

Joukkojen parissa korkeakoulujen laitoksilla ja aineyhdistyksissä tehtävä pitkäjänteinen työ oli Lex Virolaisen aikaan vielä vähäistä; käytännön demokraattinen taistelu opiskelijoiden etujen puolesta ja opiskelijoiden

¹³ Näkemys autonomiasta suhteessa porvarilliseen valtioon demokraattisen korkeakoulukamppailun menestymisen eräänä keskeisenä edellytyksenä ei ollut tuolloin saavuttanut maaperää kd-liikkeen kaikissa osissa. Kansan Uutiset kirjoitti 9.7. 1969: "Autonomian suojattu ja turvallinen ilmapiiri onkin antanut erinomaisen kentän professorien henkilökohtaisten etujen ajamiseen. Tämä on — professorien aseman ohella — ollut merkittävä syy yliopiston hallinnon sisäiseen jäykkyyteen ja uudistushaluttomuuteen. Yliopiston itsehallinto on taannut sen, että suuressa konsistorissa istuu 162 yksilöä, joiden ei tarvitse muodostaa minkäänlaisia eturyhmiä ajaakseen (=vesittääkseen) ideoita. Autonomia ja professorivalta ovat myös osaltaan vaikuttaneet professoreiden tieteellisen työn vähentymiseen..." Tähän kritiikkiin sisältyy selvästi pyrkimys lisätä valtiovallan vaikutusta korkeakouluihin. Tämä sosialidemokratismille ominainen, valtion luokkaluonteen tyystin unohtava pyrkimys ilmentää osaltaan SKDL:n piirissä vallinnutta reformistista "kansanrintama"-haaveilua. Liekö yllä lainatun KU:n tekstin kirjoittaja koskaan tutustunut Marxin Gothan ohjelman arvosteluun? Marx kirjoittaa: "Hallitus samaten kuin kirkkokin on... estettävä saattamasta koululaitosta vaikutusvaltaansa. Preussi-Saksan valtakunnassa (eikä asiaa auteta sillä kehnolla tekosyyllä, että puhe on 'tulevaisuuden valtiosta' — olemmehan huomanneet, mitenkä tämän asian laita on) valtion tarvitsisi päänvastoin saada kovakourasta koulutusta kansalta." (Marx-Engels: Valitut teokset, II osa, Petroskoi 1959, s. 26).

parissa oli vailla traditiota. Tältä pohjalta on ymmärrettävä myös kansandemokraattien ja kommunistien osittainen kykenemättömyys tehdä loppuun vietyä, johdonmukaisesti opiskelijoiden etujen mukaista *konkreettista* arviota Lex Virolaisesta. Ei vielä tunnettu opiskelijoiden kollektiivisia tarpeita riittävän perusteellisesti. Niinpä esimerkiksi laitostason hallinnon osalta asetettiin kyllä päämääräksi yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ilman kiintiöitä laitosneuvoston vaalissa, mutta *laitoskokouksen* välttämättömyyttä opiskelijoiden välittömän vaikutusvallan takaajana ja poliittisen tahdonmuodostuksen foorumina ei pystytty riittävän konkreettisesti perustel- len osoittamaan opiskelijajoukoille.¹⁴

Joka tapauksessa kommunistit ja muut kansandemokraatit kykenivät järjestämään opiskelijat maamme oloissa ainutlaatuisen mittavaan ja voimakkaaseen joukkoliikkeeseen torjumaan oikeiston taholta Lex Virolaisen sabotoimiseksi suunnattua painetta.¹⁵

¹⁴ Ks. tästä vaiheesta tarkemmin Juhani Ruotsalo, Kari Tolkka: Opiskelijaliike ja SOL, Soihtu 1/72, ss. 48—57.

¹⁵ Melko hyvän kuvan lakkotaistelun mittasuhteista antaa SYL:n lehdistölle 23.2. 1970 toimittama tiedote:

"Lakkorintama 23.2. 1970 klo 15.00

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta täydelleen lakossa. Suuri luentosali tupaten täynnä.

Kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta lakossa. Luennoille osanotto on laskenut jopa muutamaa prosenttiin normaalista. Yleiskokous pidettäneen tiistaina iltapäivällä.

Teknisen korkeakoulun ylioppilaskunta on täydelleen lakossa. Yleiskokous suuressa luentosalissa, joka on aivan täynnä. Luennoille osallistuminen on aivan minimaalista.

Taideteollisen oppilaitoksen ylioppilaskunta on täydelleen lakossa ja yleiskokous on jatkunut aamusta saakka. TOKYO:n edustaja osallistui HYY:n edustajien kanssa Suomen Kaapeli- tehtaan työläisten solidaarisuuskokouksen lähetystöön.

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta on lakossa, josta ovat irtisanoutuneet JOO (kokoomuksen opiskelijajärjestö) ja Pörssi (taloustieteilijöiden tiedekuntajärjestö). Vain yksi luento on pidetty, ja osanotto oli noin viidennes normaalista. Erilaista ohjelmaa on koko päivän ajan yliopiston aulassa; mm. Helsingin ylioppilasteatterin esitys. Tervehdyksiä mm. Valmetilta.

Tampereen teknisen korkeakoulun ylioppilaskunta on lakossa.

Turun yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijat ovat täydelleen lakossa. Huomenna lakkoon liittyvät humanistisen tiedekunnan opiskelijat. Yleiskokous pidetään maanantaina klo 18.00.

TTY tukee lakkoa.

Turun kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta on myös lakossa. Turun opettajakorkeakoulun ylioppilaskunta on päättänyt liittyä lakkoon tiistaista lähtien.

Oulun yliopiston ylioppilaskunta on täydelleen lakossa.

Abo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin opiskelijat eivät ole lakossa.

Tampereen yliopiston ylioppilaskunta on täydelleen lakossa,

Ennen eduskuntakäsittelyn huipentumista oikeiston jarrutukseen ehti sivistysvaliokunta värikkäiden vaiheiden jälkeen vielä korjata hallituksen esitystä siten, että laitosneuvostojen valinta muutettiin yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle nojautuvaksi. Itse eduskuntakäsittelyssä, kokoomuksen, liberaalien ja RKP:n edustajat kävivät vuorotellen lukemassa professorien kirjoittamia puheita, joista useat rikkoivat pituudessa kahden tunnin haamurajan. Jarrutus päättyi, kun eduskunta siirtyi vaalilomalle.

Hallinnonuudistuskamppailu merkitsi voimakasta kehitystä kansandemokraattien ja kommunistien korkeakoulupoliittisessa tietoisuudessa. Merkittävimmat tulokset siitä teoreettisesta työstä, jota oli ennen muuta harjoitettu Helsingin yliopiston valtiotieteilijöiden lehden, *Tutkaimen* piirissä, on kirjattu hallinnonuudistuskamppailun jälkeen ilmestyneessä teoksessa *Johdatus uuteen yliopistoon*¹⁶ sekä paljolti samojen henkilöiden laatimassa *SKDL:n tiede- ja korkeakoulupoliittisessa ohjelmassa*. Vaikka näissä esitetty analyysi jäi vielä yleiseksi eikä järjestelmällisesti ulottunut konkreettisiin taistelutunnuksiin saakka, se merkitsi kuitenkin pitkää askelta kohti demokraattisen korkeakoulupoliittisen linjan luomista.

Lex Itälä

Hallinnonuudistuskehityksen seuraava vaihe oli Lex Itälä — jo syntyessään kuolemaan tuomittu kompromissi demokraattisen liikkeen, taantumusprofessorien ja muun oikeiston sekä vihdoinkin valtiomonopolistista kehitystendenssiä johdonmukaisimmin heijastavan sosialide-

josta TOON on sanoutunut irti. Parhaillaan on menossa yleiskokous.

Kaikki lakot näyttävät jatkuvan ainakin tiistaihin, kunnes eduskunnan perustuslakivaliokunta, sivistysvaliokunta ja puhe-miesneuvosto ovat tehneet päätökset kokouksistaan.

NUSEWNI (Englanti) ja USI (Irlanti) sekä ÖH (Itävalta) ovat lähettäneet solidaarisuussähkeet SYL:lle...

Erittäin merkittävänä on pidettävä Kaapelitehtaan työläisten 15 minuutin solidaarisuuslakkoa."

Tyypillistä ylioppilaskuntien ja SYL:n silloiselle tilalle oli, että SYL kehotti jo seuraavana päivänä jäsenjärjestöjään lopettamaan lakot, koska ne eivät enää "oleellisesti vaikuta tilanteeseen". SYL sai välittömästi sähkeen Tampereen yliopiston lakkokokoukselta, joka paheksui kehotusta ja ilmoitti jatkavansa lakkoa. Oulun lakkotoimikunta lähetti SYL:lle sähkeen, jonka lakoninen sisältö oli: "YÖK".

¹⁶ Pekka Aarnio, Mikael Bökk, Antti Kasvio, Kari Toikka, Matti Viikari: *Johdatus uuteen yliopistoon*, Tampere 1970.

mokratismien välillä. Lex Itälässä olivat uusia lähinnä seuraavat piirteet:

— korkeakoulujen valtuustoon varattiin yhden kuudesosan minimikiintiö opettajille ja muulle henkilökunnalle;

— korkeakoulun hallitukseen varattiin mahdollisuus määrätä kiintiöt eri tieteenalojen edustajille;

— laitosneuvoston jäsenistä olisi valittu kaksi kolmannesta vaaleilla; loput olisi valittu laitoksen toimialojen tai toimintayksiköiden toimesta;

— laitos- ja osastoneuvostojen asiantuntijaelimiksi olisi perustettu ns. tieteelliset neuvostot, joihin olisivat kuuluneet professorit, apulaisprofessorit ja dosentit; tieteellisten neuvostojen tehtävänä olisi ollut tieteellisen pätevyyden ratkaiseminen ja opinnäytteiden arvostelu.

Karjalaisen 2 b-hallitus ei uskaltanut antaa eduskunnalle edes näin vesitettyä lakiesitystä; perustuihan se edelleen ainakin jossakin määrin yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle. Esityksen myönnytykset suuntautuvat selvästi professorikunnalle ja vanhakantaiselle oikeistolle; niitä ei ollut laadittu johdonmukaisen valtiomonopolistisen näkemyksen pohjalta.¹⁷ SYL ja ylioppilaskunnat tuomitsivat esityksen vesitykset sangen yksimielisesti. Yhä puuttui kuitenkin selkeä kokonaislinja sekä demokraattisten joukkojärjestöjen että kommunistien ja kansandemokraattien arvostelusta.

Itse asiassa juuri syksyllä -71 Itälän lakiesityksen olessa ajankohtainen alkoi SOL:n toimesta entistä voimakkaampi suuntautuminen perustason toimintaan, opiskelijajoukkojen järjestämiseen aineyhdistyksissä ja laitoksilla. Tähän kehitykseen liittyi yleensä korkeakoulupoliittisten tavoitteiden entistä konkreettisempi hahmotelu, josta ensimmäisenä osoituksena syntyi Helsingin yliopistolla Tiede ja imperialismi -päivänä 14. 10. -71 laadittu moniste. Vasta kun tällaisesta toiminnasta on kart-

¹⁷ Tämä näkyy selvästi esityksen pyrkimyksessä tieteenalakoh-
taisten edustusten turvaamiseen hallintoelimissä. Ei ole syyttä
huomautettu, että "ammattiliberaali" Itälän perusheikkous ja
samalla vahvin puoli on se, että hän on puolivillainen tekno-
kraatti-sosialidemokraatti. Heikkous tämä on siksi, että Itälän
puolivillaisuus (myönnytykset toisaalta muinaisuutta edustaville
taantumusprofessoreille, toisaalta demokraattisille voimille) es-
tää häntä ratsastamasta maineeseen ja kunniaan valtiomonopolis-
tisen kehityksen ja sosialidemokratismien aallonharjalla. Vahva
puoli tämä on siksi, että Suomen erikoislaatuudessa poliittisessa
asetelmassa tulee tilantelta, joissa juuri puolivillaiset
henkilöt pääsevät ministereiksi. Itälä on toki sosialidemokraa-
teille parempi ministeri kuin joku kepulainen tai toisaalta
jyrkkä oikeistoliberaali. Ja kepuille sekä liberaaleille hän on
parempi opetusministeri kuin joku sosialidemokraatti.

tunut riittävästi kokemuksia voidaan marxilais-leniniläiselle yhteiskunta-analyysille perustuva yliopistoteoria konkretisoida palvelemaan käytännön poliittista taistelua.

Sos.dem. vähemmistöhallituksen lakiesitys

Viimeisen hallinnonuudistusesityksen synnyttäjä, SDP:n vähemmistöhallitus, syntyi poliittisen kriisin oloissa. Sen objektiivisena tehtävänä oli viedä Suomi EEC-sopimuksen kynnykselle ja varmistaa tulopoliitiikan jatkuminen. Tämän hallitus teki. Hallituksen synnyn ja toiminnan subjektiivisena motiivina oli ennen kaikkea SDP:n hegemoniapyrkimysten eteenpäin vieminen mm. tehokkaan nimityspoliitiikan avulla.

Antamalla esityksen korkeakoulujen hallinnon uudistamisesta hallitus saattoi osoittaa "vasemmistolaisuuttaan", peittää hieman todellista luonnettaan työväenluokan ja demokraattisten voimien pettäjänä. Samalla hallinnonuudistus kävi syötiksi, jolla ruokkia puolueen (ja kenties hallituksenkin) nuorempia, vilpittömpiä demokraatteja. Mutta jotta hallinnonuudistusesitys olisi voinut täyttää nämä tehtävät, sen täytyi olla varsin demokraattinen. Niinpä annettiin lakiesitys, joka on *parempi* kuin alkuperäinen Lex Virolainen ja *paljon parempi* kuin Lex Itälä.

Lakiesityksen perustelut ovat poikkeuksellisen laajat ja "ideologiset". Niissä puhutaan korkeakoulujen tehtävästä yhteiskuntaa kriittisesti uudistavana tekijänä jne. Niiden avulla on haluttu osoittaa SDP:n johtava rooli suomalaisen korkeakoulupoliitiikan arkkitehtinä. Toisaalta itse lakiesitys on eräin osin avoimessa ristiriidassa perustelujensa kanssa. Perusteluissa korostetaan, että kiintiöperiaatteet ovat vahingollisia ja luovat keinotekoista vastakkaisuutta korkeakouluissa työskentelevien ryhmien välille. Kuitenkin itse lakitekstissä esitetään kiintiöperiaatetta laitosneuvoston ja osastoneuvoston valinnassa. Lakiesityksen perusteluissa puhutaan kauniisti korkeakoulujen autonomiasta, mutta saman tien esitetään olennaisia virkanimityksiä siirrettäväksi pois korkeakoulujen omasta päätäntävällästä. Perusteluissa ilmoitetaan, että korkeakoulujen sisäisen hallinnon tulee olla kaksitasoinen. Saman tien esitetään perustettaviksi osastot ja osastoneuvostot kolmanneksi välitasoksi, joka imee olennaisen vallan pois laitostasolta.

Tässä lakiesityksessä heijastuu erittäin selvästi hallinnonuudistuksen ristiriitainen rooli tämän hetken poliittisessa asetelmassa. Lakiesitys on varsin johdonmukainen

pyrkimyksessään opiskelijajoukkojen suoran vaikutusvallan minimoimiseen, kuten jäljempänä käy yksityiskohdittain ilmi. Tässä suhteessa on kyseessä tähänastisista hallinnonuudistusesityksistä taitavin ja johdonmukaisin. Monopoliporvariston kannalta ei todellakaan ole tarpeellista puolustaa professorien tieteenalakohtaisia intressejä (mikä tendenssi ilmenee *Lex Itälässä*), vaan ehkäistä opiskelijoiden ja alemman henkilökunnan suora joukkovaikutus hallinnossa, siirtää valtaa mahdollisimman paljon virkamiehille, suppeille hallintoelimille sekä korkeakoulujen ulkopuolelle, porvarilliselle valtiokoneistolle, sekä mikäli mahdollista suoraan monopolille.

Mutta vaikka yllä sanottu tendenssi ilmenee johdonmukaisesti lain eri yksityiskohdissa, ovat lain *kokonaispiteet* sellaiset, ettei suurporvaristo voi niitä koskaan hyväksyä. Ne perustuvat selvästi yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle ja jättävät edelleen voimaan korkeakoulujen suhteellisen suuren autonomian. Lakiesityksen puitteet eivät voisi muullaiset ollakaan — SDP ei olisi muulla tavoin voinut näytellä edistyksellistä tässä kysymyksessä. *Lex Virolaisen* jälkeen suomalaisille opiskelijoille ja koko demokraattiselle liikkeelle ei kelpaa mikään sen vähempi kuin yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta vakavasti loukkaava laki ei oikeastaan voi mennä läpi (jos se hyväksyttäisiin eduskunnassa, ei voitaisi välttää boikotilta ja konfliktin erittäin huomattavalta kärjistymiseltä korkeakouluissa). SDP teki lakiesityksensä propagandasyistä, eivätkä johtavat oikeistososialidemokraatit varmasti ole ajatelleetkaan, että esitys menisi läpi eduskunnassa. Mutta antaessaan esityksen eduskunnalle SDP ehkä teki teon, jota sen johto vielä katuu: se antoi demokraattiselle opiskelijaliikkeelle aloitteen.

Demokraattisen liikkeen tavoitteet hallinnonuudistuksen suhteen ovat selkiintyneet ratkaisevalla tavalla kahden kehitysvaiheen kautta. Ensinnäkin kokonaisvaltaisen yliopistoanalyysin muotoileminen ensimmäisten hallinnonuudistuskamppailujen jälkeen merkitsi kaikesta abstraktisuudestaan ja yleisyydestään huolimatta edellytysten syntymistä hallinnonuudistuksen yhdistämislle laajempaan korkeakoulupoliittiseen tavoitteistoon sekä yleensä demokraattisen liikkeen ja toisaalta marxilais-leniniläisten voimien kokonaisstrategiaan. Toiseksi *kommunististen* ja kansandemokraattisten opiskelijoiden suuntautuminen joukkotyöhön sekä konkreettisten korkeakoulupoliittisten tavoitteiden hahmotteluun on antanut pohjan vaatimusten oikealle konkretisoinnille, analyysin yhdistämiselle joukkojen tarpeisiin.

Demokraattisen opiskelijaliikkeen on asetettava ainakin seuraavat vaatimukset hallinnonuudistukselle:

— Demokraattinen hallinnonuudistus voi nojautua ainoastaan yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle ilman kiintiöitä kaikilla hallinnon tasoilla.

— Demokraattinen hallinnonuudistus edellyttää vanhan tiedekuntajärjestelmän poistamista. Hallinnon tulee olla selvä ja kaksitasoinen: koko korkeakoulun keskuhallinnosta (valtuusto ja hallitus) sekä laitostason hallinnosta koostuva.

— Demokraattinen hallinnonuudistus edellyttää, että opiskelijoiden ja muiden korkeakouluissa työskentelevien mahdollisimman suora vaikutusvalta taataan kaikissa hallinnon yksityiskohdissa. Tämä edellyttää valittujen hallintoelinten lyhyitä toimikausia, äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ulottamista koskemaan kaikkia korkeakouluissa työskenteleviä, tarpeettomien muodollisten pätevyysvaatimusten torjumista hallintoviroissa, virkamiesvallan estämistä — yleensä tinkimättömästi joukkojen välitöntä vaikutusvaltaa puoltavaa linjaa hallinnonuudistuksessa.

— Demokraattinen hallinnonuudistus edellyttää, että opetusta ja tutkimusta, perusopintoja ja jatko-opintoja ei eroteta toisistaan, vaan jokaiselle opiskelijalle taataan entistä paremmat mahdollisuudet osallistua myös mielekkääseen tutkimustyöhön jo perusopintojen aikana.

— Demokraattinen hallinnonuudistus edellyttää, että korkeakoulujen autonomiaa ei kavenneta entisestään lisäämällä porvarillisen valtiokoneiston tai muiden ulkopuolisten vaikutusmahdollisuuksia korkeakoulujen sisäisissä asioissa.

— Demokraattinen hallinnonuudistus edellyttää, että nimenomaan laitostasolla taataan joukkojen mahdollisuus valvoa valitsemiensa elinten toimintaa ja päättää laitoksen toiminnan suuntaviivoista kollektiivisesti.

Korkeakoulujen sisäisen hallinnon demokratisoiminen on nähtävä ennen muuta perinteisen professorivallan, suunnittelemattomuuden, tavoitteettomuuden, epävarmuuden, opetuksen ja tutkimuksen yhteiskunnallisen merkityksettömyyden sekä avoimen poliittisen taantumuksellisuuden ja epätieteellisyyden murtamisen ehtona. Samalla hallinnonuudistus avaa korkeakouluille edellytykset taistella valtion ja monopolien kiristyvää otetta vastaan, opintojen mekaanista tehostamista ja kapea-alaisamista vastaan, tutkimuksen ja opetuksen erottamista vastaan, monopolien ehdoilla tapahtuvaa tutkimusta vastaan. Taistelu hallinnonuudistuksen puolesta on

taistelua tieteellisen ja yhteiskunnallista edistystä palvevan opetuksen puolesta.

Sd-hallinnonuudistusesityksen 13 heikkoutta

On kysyttävä, miten Paasion hallituksen antama hallinnonuudistusesitys täyttää demokraattiset vaatimukset. Vastaukseksi on esitettävä seuraavat 13 kohtaa, joissa esitys sotii opiskelijoiden etuja vastaan ja joissa sitä on muutettava:

1. Lakiesityksessä korkeakoulujen sisäisen hallinnon perusteista (16 §) esitetään laitosneuvostot valittaviksi siten, että puolet paikoista kuuluu opiskelijoille, puolet opettajille ja henkilökunnalle — siis kiintiöperiaatteella.

ME VAADIMME LAITOSNEUVOSTOJEN VALINTAA YLEISELLÄ JA YHTÄLÄISELLÄ ÄÄNIOIKEUDELLA ILMAN KIINTIÖITÄ!

2. Lakiesityksessä ei mainita sanallakaan laitosten yleisiä kokouksia, vaan laitoksen ylin valta kuuluisi 6—16-jäseniselle laitosneuvostolle ja laitoksen johtajalle. Näin ei opiskelijajoukoilla olisi suoraa vaikutusvaltaa laitoksen toiminnan kehittämiseen, ei keinoa valvoa laitosneuvostojen ja johtajan toimintaa, ei tilaisuutta kollektiiviseen päätöksentekoon.

VAADIMME, ETTÄ LAITOKSEN YLIN PÄÄTTÄVÄ ELIN ON VÄHINTÄÄN KERRAN LUKUKAUDESSA JA AINA TARVITTAESSA KOKOONTUVA LAITOSKOKOUS, JOKA PÄÄTTÄÄ LAITOKSEN KEHITTÄMISEN YLEISISTÄ SUUNTAVIIVOISTA JA VOI TARVITTAESSA EROTTAA LAITOSNEUVOSTON SEKÄ MÄÄRÄTÄ UUSIEN VAALIEN PITÄMISESTÄ!

3. Lakiesityksen 17 § toteaa, että laitosneuvoston tehtävät määritellään myöhemmin kunkin korkeakoulun perussäännössä, jonka valtioneuvosto antaa tai vahvistaa. Lakiesityksessä ei siis ole uskallettu sanoa, mitä valtaa oltaisiin valmiit antamaan laitosneuvostolle.

VAADIMME, ETTÄ LAITOSNEUVOSTON TEHTÄVÄT MÄÄRITELLÄÄN LAISSA! VAADIMME, ETTÄ LAITOSNEUVOSTON TEHTÄVIIN SISÄLLYTETÄÄN MM. LAITOKSEN VUOTUISTEN TOIMINTASUUNNITELMIEN LAADINTA LAITOSKOKOUKSEN HYVÄKSYTTÄVÄKSI, ESITYSTEN TEKEMINEN LAITOKSEEN KUULUVIEN VIRKOJEN (MYÖS PROFESSORINVIRKOJEN) TÄYTTÄMISEKSI, LAITOKSEN MÄÄRÄRAHOJEN KÄYTÖSTÄ PÄÄTTÄMINEN SEKÄ LAITOKSEN OPETUS- JA TUTKIMUSSUUNNITELMIEN LAATIMINEN!

11. Lakiesityksessä määritellään erikseen korkeakoulun valtuuston ja hallituksen tehtävät. Hallitukselle annetaan mahdollisuus siirtää tärkeäksi katsomansa asia valtuuston päätettäväksi. Kuitenkaan korkeakoulun ylimmällä päättävällä elimellä, valtuustolla, ei ole oikeutta pidättää tärkeäksi katsomaansa, normaalisti hallitukselle kuuluvaa asiaa omaan päätösvaltaansa. Sama epädemokraattisuus ilmenee lakiesityksessä myös hallituksen ja rehtorin sekä hallintoviraston välisessä suhteessa. Näin estetään demokraattisesti valittuja elimiä käyttämästä valtaansa tehokkaasti.

VAADIMME, ETTÄ VALTUUSTOLLE ANNETAAN OIKEUS PIDÄTTÄÄ OMAAN PÄÄTÖSVALTAANSA MIKÄ TAHANSA TÄRKEÄKSI KATSUMANSA ASIA, JOKA NORMAALISTI KUULUU HALLITUKSEN PÄÄTÖSVALTAAN! SAMA JÄRJESTELY ON TOTEUTETTAVA HALLITUKSEN JA HALLINTOVIRASTON SEKÄ REHTORIN SUHTEESSA!

12. Lakiesityksen mukaan valtuusto valitsee toimeenpanevaa valtaa käyttävän hallituksen toimikauttaan vastaavaksi ajaksi kerrallaan. Valtuusto ei voi erottaa hallitusta, vaikka hallitus menettäisi valtuuston luottamuksen. Valtuuston ja hallituksen välillä ei siis ole parlamentaarista vastuusuhdetta. Tämä on tyystin perusteen demokratian kavennus korkeakoulun hallinnossa.

VAADIMME, ETTÄ KORKEAKOULUN HALLITUS MÄÄRITELLÄN ELIMEKSI, JOKA ON PARLAMENTAARISSESSA VASTUUSSA VALTUUSTOLLE JA SIIS VALTUUSTON EROTETTAVISSA!

13. Lakiesityksessä ei anneta mahdollisuutta saattaa laitoshallintoa uudessa demokraattisessa muodossa voimaan ennen koko lain voimaantulusta. Juuri laitosten hallinnossa vallitsee tällä hetkellä syvä kriisi; kykenemättömyys suunnitteluun ja professorien mielivalta ovat laitostasolla kaikkein ilmeisimmät. Lain hyväksymisen jälkeen seuraa mahdollisesti useampia vuosia, ennen kuin laki astuu voimaan. Laitoshallinnon demokratisointi ei voi odottaa! Lakiesityksessä ei myöskään turvata yksityisten korkeakoulujen perussääntöjen demokraattista laadintaa. Kuitenkin perussäännöllä määrätään ratkaisevan tärkeitä vallanjaon yksityiskohtia korkeakoulun sisällä.

VAADIMME, ETTÄ HALLINNONUUDISTUKSESTA PÄÄTETTÄESSÄ ANNETAAN HALLITUKSELLE MAHDOLLISUUS MÄÄRÄTÄ UUSI, DEMOKRAATTINEN LAITOSHALLINTO TOTEUTETTAVAKSI VÄLITTÖMÄSTI LAIN HYVÄKSYMISEN JÄLKEEN

KORKEAKOULUISSA, JOISSA TÄHÄN ON EDELLYTYKSET. VAADIMME MYÖS, ETTÄ KAIKISSA KORKEAKOULUISSA VALTAAAN HETI LAIN HYVÄKSYMISEN JÄLKEEN YLEISILLÄ JA YHTÄLÄISILLÄ VAALEILLA VALTUUSTOA VASTAAVA ELIN, JOKA LAATII ESITYKSEN KORKEAKOULUN PERUSSÄÄNNÖKSI.

Nyt eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallinnonuudistusesityksessä on siis 13 kohtaa, jotka sotivat opiskelijoiden ja kaikkien demokraattisten voimien etuja vastaan. Nämä 13 kohtaa on korjattava.

Nämä 13 virhettä osoittavat, että lakiesitystä laadittaessa on tehty kompromissi demokraattisten voimien ja oikeiston vaatimusten välillä. Tämä kompromissi merkitsee tinkimistä opiskelijoiden eduista, tinkimistä demokradiasta. Tämä ilmenee pyrkimyksenä opiskelijajoukkojen suoran vaikutusvallan minimoimiseen korkeakoulujen sisäisessä hallinnossa. Tätä demokraattinen opiskelijaliike ei voi hyväksyä.

Mutta toisaalta lakiesityksen puitteet perustuvat yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle, professorivallan murtamiselle korkeakouluissa. Tässä mielessä laki on tulos demokraattisten voimien ponnisteluista ja painostuksesta.

Koska lain yleispuitteet ovat demokraattiset, on laki oikea pohja eduskuntakäsittelylle. Lain 13 virhettä on korjattava eduskunnassa.

Demokraattisen opiskelijaliikkeen lähimmät tehtävät

Demokraattisen opiskelijaliikkeen on ennen kaikkea torjuttava yritykset vetää lakiesitys pois eduskunnasta, samoin yritykset lykätä lain käsittelyä.

Opiskelijaliikkeen päätunnus hallinnonuudistustaistelussa on:

HALLINNONUUDISTUS KÄSITELTÄVÄ VIHIVYTELEMÄTTÄ EDUSKUNNASSA!

Toisaalta opiskelijaliikkeen on torjuttava hallinnonuudistuksen vesittäminen. On tinkimättä vaadittava lain 13 virheen korjaamista. Mutta on selvää, että oikeistovoimat pyrkivät heikentämään lakia vielä nykyisestä esityksestä. On estettävä lain vesittäminen.

Opiskelijaliikkeen toinen päätunnus on:

HALLINNONUUDISTUS TOTEUTETTAVA LOPPUUN ASTI DEMOKRAATTISENA, OPISKELIJOIDEN EDUISTA TINKIMÄTTÄ!

Tällä hetkellä on selvää, että kokoomuksen, kristillisen liiton, SMP:n ja RKP:n eduskuntaryhmien valtaenemistöstä vastustaa yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle perustuvaa hallinnonuudistusta. LKP:n eduskuntaryhmän enemmistö tulee myös olemaan tällaista lakia vastaan.

Keskustapuolueen tämänhetkinen kanta hallinnonuudistukseen on epäselvä. Kepu on lain käsittelyssä avainasemassa.

SDP:n voidaan edellyttää seisovan lakiesityksensä takana. SDP:n nuoret kansanedustajat esittivät lain lähetekeskustelussa tekopyhästi, että "mikäli laitoshallinnon osalta demokraattisemman lain taakse löytyy eduskunnassa riittävästi poliittista voimaa, ei SDP tule vastustamaan lain parantamista tältä osin". Varmasti tätä poliittista voimaa ei löydy ilman demokraattisten voimien ankaraa painostusta sekä eduskunnassa että sen ulkopuolella. Näin SDP tekee kompromissin etukäteen, yrittämättäkään luoda painetta keskustaryhmiin päin.

Demokraattisen liikkeen päävastustajat hallinnonuudistustaistelussa ovat *ensinnäkin* oikeisto, joka pyrkii kaikkien yleiselle ja yhtäläiselle äänioikeudelle perustuvien lakien käsittelyn estämiseen, sabotoimiseen ja hylkäämiseen, *toiseksi* reformismi, joka taipuu vesittämään yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puutteille perustuvan hallinnonuudistuksen yksityiskohdissaan. Tätä reformismia edustaa nyt eduskunnalla olevan lakiesityksen synnyttänyt sosialidemokratismi; sitä edustaa myös keskustalainen reformismi. Tämä reformismi ilmenee paitsi puolueiden johtotasolla ja eduskunnassa, myös useissa ylioppilaskunnissa ja Suomen ylioppilaskuntien liitossa, joissa nimenomaan keskustalaiset opiskelijajärjestöt ovat tinkineet loppuun saakka demokraattisesta linjasta hallinnonuudistuksessa. Tämän vuoksi edellä mainitut 13 kohtaa tuskin tulevat sisältymään kokonaisuudessaan esim. SYL:n vaatimuksiin.

Uusi hallitus tuskin tulee toimimaan kovin aktiivisesti hallinnonuudistuksen suhteen. Se ei luultavasti halua kiirehtiä uudistuksen käsittelyä eduskunnassa, mutta ei arvattavasti vedä lakiesitystä poiskaan. Ennen kunnallisvaaleja edes SDP ei luultavasti halua nostaa hallinnonuudistusta voimakkaaseen keskusteluun. Opiskelijaliikkeen on pakotettava puolueet ilmaisemaan kantansa jo ennen kunnallisvaaleja.

SOL ja SONK julkaisevat hallinnonuudistuksesta yhteisen kannanoton, joka sisältää mm. edellä mainitut 13 sisällöllistä vaatimusta. Sosialidemokraattisen opiskelijanuorison keskusliitto on näin yhdessä SOL:n kanssa aset-

tunut opiskelijoiden etujen tinkimättömän puolustamisen kannalle. Pohjan tälle yhteiselle arviolle loi viime keväänä käyty laitoshallintokamppailu, jonka aikana lukuisat aineyhdistykset ilmaisivat selvästi opiskelijajoukkojen tarpeet etenkin laitostason hallinnon suhteen.

Demokraattisen opiskelijaliikkeen päätehtävä heti syyslukukauden alusta lähtien on joukkomittainen taistelu demokraattisen hallinnonuudistuksen puolesta. Tämän taistelun tulee rakentua korkeakoulujen laitoksilla, itse opiskeluympäristössä ja päivittäisessä opiskelutyössä tehtävälle agitaatio- ja organisointityölle. On paljastettava laitostason hallinnon epädemokraattisuuden seuraukset: tavoitteettomuus, suunnitelmattomuus, epätieteellisyys, epävarmuus, pedagoginen tehottomuus ja mielivalta. Tälle perustalle kohoaa kestävä joukkoliike, joka on valmis laajamittaisiin voimanoituihin tilanteen niin vaatiessa.

(Kirjoituksen toinen osa julkaistaan Soihtu 5/72:ssa)

Palveleeko rahasi muitten etuja?

Ammattiosastossasi ajat omaa ja kaikkien palkansaajien asiaa. Suomen Työväen Säästöpankki tukee samoja asioita. Sen tavoitteet ovat samansuuntaiset kuin Sinulla ja järjestöilläsi. STS:ssa rahasi hyödyttävät juuri Sinua, yksityistä palkkasäästäjää sekä omia järjestöjasi. Miksi siis panisit palkka-rahasi muualle palvelemaan muitten etuja.

Määrää itse oma palkkapankkisi.
Siihen Sinulla on oikeus.

**SUOMEN
TYÖVÄEN
SÄÄSTÖPANKKI**

Palkkasäästäjän pankki

Likvidaattorit liikkeellä — mutta hyökkäykset eivät pysäytä SOL:n etenemistä

Juhani Ruotsalo

Viime viikkoina ja kuukausina on pääasiassa Kansan Uutisten palstoilla voitu seurata hämmentävää näytelmää, jonka sankariksi on puettu tiheään vaihtuva joukko kansandemokraattisia henkilöitä ja järjestöjä, jonka konnaksi on nimetty Sosialistinen Opiskelijaliitto ja jonka käsikirjoitus ja ohjaus ylittävät optimistisimpienkin imperialististen strategiiden unelmat. Sosialistista Opiskelijaliittoa kohtaan ryöppyää sekava, mutta mittava sarja tuomioita, parjauksia, valheita ja painostusta. SOL:n linjasta ja konkreettisesta politiikasta esitettävän ”kriitiikin” demagogisuus ja pintapuolisuus ylittää kaikki entiset ennätykset tarjoten samalla joillekin entisille opiskelijapolitiikoille tilapäisiä mahdollisuuksia poliittisen uransa elvyttämiseen. Verbaalista hyökkäystä tuetaan järjestöllisillä ja taloudellisilla toimenpiteillä, jotka kohdalokkaalla tavalla vaarantaisivat demokraattisen opiskelijaliikkeen kehitysmahdollisuuksia Suomessa, elleivät SOL:n jäsenet ja ystävät tuntisi vastuutaan ja suuntaisi toimintaansa olosuhteiden vaatimusten mukaiseksi. Koko tämän hyökkäyksen tarkoituksena on heikentää ja hämmentää SOL:n ja sen ystävien toimintavalmiutta, lyödä säröjä SOL:n tunnusten alla kehittyvään vallankumoukselliseen opiskelijaliikkeeseen ja erityisesti sen kasvavaan yhteistyöhön työläisnuorison ja muun työväenluokan kanssa. Hyökkäys ei objektiivisesti ottaen — tuskin subjektiivisestikaan — rajoitu pelkästään SOL:oon tai opiskelijaliikkeeseen, vaan merkitsee myös pyrkimystä vaikeuttaa SKP:n eheytymistä ja voimistumista. On siten tärkeää paljastaa SOL:n vastustajien todelliset kasvot, osoittaa SOL:n tilanteen tosiasiallinen kehitys ja historiallinen merkitys sekä selvittää väärentämättömänä SOL:n periaatteellinen, kestävä kanta SOL:n sisäistä tilaa koskeviin kysymyksiin.

I

SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokousten historiallinen merkitys

Sosialistisen Opiskelijaliiton tilanteen ymmärtämiseksi on välttämätöntä viitata SKP:n ja koko kansandemokraattisen yhteistyön sisäisten ristiriitojen kehityksen yleiseen luonteeseen.¹ Ylimääräinen edustajakokous merkitsi huomattavaa edistysaskelta kommunistisen liikkeen kehityksessä, jonka keskeisenä kysymyksenä oli ja on kysymys SKP:n sisäisestä tilasta. Yleisin termein ilmaistuna: puolue laati edustajakokouksessa itseanalyysin,

¹ Tiedonantaja on esitellyt erimielisyyksien syntyvaiheita ja kehitystä seuraavasti: "On tunnettua, että kriisi-ilmiöt alkoivat syntyä puolueessa kuusikymmentäluvun alussa. Osittain ne olivat yhteydessä NKP:n 20. edustajakokouksen seurauksiin. Erälle kommunisteille syntyi selvä pyrkimys tulkita 20. edustajakokouksen päätöksiä yksipuolisesti ja tehdä yhteenvetoja, joilla ei ollut mitään tekemistä puoluekantaisuuden kanssa. Eräät puolueen jäsenet, pääosaltaan lehdistön työntekijät, SKDL:ssä, dem. nuorisoliitossa ja dem.naisliitossa sekä ammatillisessa liikkeessä muun muassa rakennustyöläisten liitossa ja puolueen eri järjestöportaissa työskentelevät toimitsijat esittivät ajatuksiaan puolueen "uudistamisesta" ja sen vaatimista "leikkauksista".

On luonnollista, että puolueen toiminnassa esiintyi heikkouksia, joilla on sekä objektiivisia että subjektiivisia syitä. Näin tulee varmasti aina olemaan. On kuitenkin kiistatonta, että puolueen toiminta perustui marxismi-leninismiin, suomalaisen yhteiskuntaelämän tieteelliseen erittelyyn ja sen johtoehtoinen kollektiiviseen ajatteluun. Puolueen toimintamuotoja jatkuvasti kehitettiin ja parannettiin. Puolueen ohjelmallisia asiakirjoja täsmennettiin ja kehitettiin poikkeamatta tieteellisen sosialismin peruseriaateista. Eräissä tapauksissa ryhdyttiin toimenpiteisiin poikkeamia vastaan. Suomen Kommunistinen Puolue oli suorittanut 1940- ja 50-luvuilla Suomen yhteiskuntaelämän vakavan erittelyn, mm. suurpääoman valta-asemia koskevan selvityksen, ja määritteli sen pohjalta puolueen toiminnan pääsuunnan. Monet sen ajan asiakirjat, esim. 50-luvun tunnettu yhteisösuunnitelma, ovat merkittäviä toimintaohjeita puolueellemme yhä edelleen.

On mielenkiintoista pyrkiä arvioimaan miten SKP:ssä tänään suhtaudutaan ns. 60-luvun alun uudistusliikkeeseen. Lienee selvää, että SKP:n jäsenten suuri enemmistö torjuu yksipuolisesti kielteisen SKP:n toiminnan arvioinnin 14. edustajakokousta edeltäneeltä ajalta. "Uudistusliikkeen" lähtökohta on ristiriidassa historiallisen totuuden ja objektiivisuuden kanssa. Siihen yhdistyvien arvioiden esittämiseen liittyy yritys tulkita yksipuolisesti ja vääristellysti koko puolueen historiaa.

On tietenkin sinänsä luonnollista, että yhteiskunnallisten muutosten mukana uudessa tilanteessa puolueessa syntyy erilaisia mielipiteitä taktisesta linjasta. Oleellista kuitenkin 60-luvun ilmiöille on se, että eräät toverit alkoivat määritellä poliittisen tilanteen, strategian ja taktiikan toisin kuin mitä marxilais-

jossa se totesi puolueessa vallitsevan ideologis-poliittisia erimielisyyksiä, joita ei vielä ole mahdollista kollektiivisesti ratkaista; määritteli yhteiset ideologis-poliittiset lähtökohdat, joiden perustalla puolueen toiminta tulisi tapahtumaan ja joihin tukeutuen ideologinen keskustelu voisi edetä kohti erimielisyyksien täydellistä kollektiivista arviointia ja ratkaisua; sekä määritteli organisatoriset normit, jotka takaisivat ideologisen ja poliittisen keskustelun sekä kasvavan yhtenäisyyden suotuisat edellytykset. Ylimääräisen edustajakokouksen omaksuma linja on siten kommunisteille periaatteellinen kysymys. Se ei ole satunnainen kompromissi, vaan marxilais-leniniläinen — vaikkakin vielä suppea — arvio ja ohjelma erimielisyyksien ja niiden syiden voittamiseksi — eikä ainoastaan erimielisyyksien voittamiseksi, vaan puolueen toiminta-

leniniläinen teoria, puolueen ohjelmalliset asiakirjat ja kansainvälisen kommunistisen liikkeen arvioinnit edellyttävät. Se johti väistämättä keskusteluihin ja väittelyihin puolueessa. Täysin luonnollista on myös se, että kun syntyi poikkeama periaatteelliselta linjalta, syntyi taistelu, jonka kuluessa mielipide-erot johtivat avoimiin ristiriitoihin.

Tätä keskustelua ja väittelyn vaihetta eräät toverit käyttivät hyväkseen aivan uuden linjan julkituomiseksi. Marxismi-leninismiin "luovan" soveltamisen varjolla eräät toverit esittivät selkeästä "joustavuutta", jossa unohdettiin puolueen pääperiaatteet ja luokkakantainen lähtökohta sekä esitettiin oikeistorevisionistisia katsomuksia. Jo 60-luvun alkupuolella kävi selväksi, että puolueen erimielisyyksissä ei ollut kysymys ristiriidasta äärikatsomusten välillä, oikeistorevisionismien ja vasemmistolaisluokkaisuuden välillä, vaan monista marxilaisen teorian periaatteellisista kysymyksistä ja puolueen käytännön politiikkaa koskevista kysymyksistä ja jopa koko Suomen Kommunistisen Puolueen olemassaolosta. Kävi täysin selväksi, että on sellainen linja, joka pyrki muuttamaan SKP:n "liberaalisemmaksi" puolueeksi, joka hiljalleen luopuisi luokkataistelusta ja muovautuisi "kansalliseksi" puolueeksi, jonka eri yhteiskuntapiirit hyväksyisivät. Matti Kurjensaari on eräässä kirjoituksessaan todennutkin että "yhteen toviin näytti jo siltä, että kommunisti on kansallisissa tapahtumissa mukana kuin laine virrassa".

Puolueen "uudistamista" perusteltiin sillä, että "uudistettu" puolue saisi suuremman kannatuksen joukkojen parissa. Oli kuitenkin täysin luonnollista että luopuminen periaatteista johti päinvastaiseen kehitykseen.

SKP:n vahvat asemat Suomessa ovat aina perustuneet sen voimakkaisiin luokkakasvoihin ja vahvoihin kansainvälisyyden periaatteisiin. Ns. "uudistus" johti vieraiden piirteiden ilmaantumiseen sen kasvoihin, sen ideologiaan ja politiikkaan. Tämä kehitys, avoin pyrkimys muuttaa puolueen perusolemusta johti siihen, että puolueen perusta, työväenluokan ja pienviljelijäin kannatus alkoi vakavasti horjua. Vaaleissa kärsittiin tappioita. Kaikki tämä sai aikaan oikeutettua tyytymättömyyttä ja huolestuneisuutta jäsenjoukkojen keskuudessa.

Kun puolueen johto ei ottanut huomioon tätä huolestuneisuutta ja pyrkimystä toimia puolueen hyväksi, syveni puolueen sisäinen kahtiajako edelleen. Se levisi koko puolueeseen, heikensi sen taistelukuntoa ja johti entistä avoimempiin ristiriitoihin. Ns.

kyvyn ja kollektiivisen tietoisuuden kehittämiseksi. Sillä edustajakokous ei merkitse kahden ylihistoriallisen ryhmittymän välisen valtataistelun pelisääntöjen vahvistamista, vaan se hahmottelee historiallisen *prosessin*, jonka kuluessa puolue-erimielisyyksien tunnustetut osapuolet yhteisellä perustalla, yhteisesti sovituin menetelmin kompromissittoman ideologisen keskustelun kautta laajentavat puolueen kollektiivisen yksimielisyyden ja toimintayhtenäisyyden astetta. Ylimääräisen edustajakokouksen viitoittama linja muodostaa *yksiselitteisen ja täydellisesti velvoittavan* säännösten tämän prosessin aloittamiselle. "Jos lähdetäisiin ajatuksesta, että nykyinen enemmistö-vähemmistö-jakautuma on säilytettävä, se merkitsee, että SKP:sta muodostuisi puolue ilman periaatteita. Me emme halua, että nykyinen ns. enemmistö puolueen johdossa tulisi säilymään, emmekä myöskään, että nykyinen ns. vähemmistö säilyisi. On tarpeen lujittaa ennen muuta marxismi-leninisin pohjalla toimi-

"uudistajien" 14. edustajakokouksessa suorittama hyökkäys toistui 15. edustajakokouksessa ja johti kokouksen täydelliseen epäonnistumiseen. Tämän hälyttävän tilanteen johdosta kommunistien pyrkimys puolueen järjestöllisen, ideologisen ja poliittisen yhtenäisyyden rakentamiseksi koetulle marxismi-leninisin pohjalle on voimistunut.

Neuvottelut 15. tynkäedustajakokouksen valitseman puoluejohdon, joka edusti vain osaa puolueesta, ja suurimpien, maan teollisuusaloilla toimivien piirijärjestöjen välillä johtivat lopulta ylimääräisen edustajakokouksen pitämiseen. Kokousta edelsi suuri valmistelutyo. Sen kuluessa tultiin yksimielisesti johtopäätöksiin, että puolueen erimielisyyksien pääsyyt ovat ideologiset ongelmat ja puolueen käytännön politiikka, muun muassa erimielisyydet päälinjan toteuttamisesta hyvin monissa asioissa. Ylimääräisen edustajakokouksen asiakirjoissa mainitaan erimielisyyksien aiheena muun muassa suhtautuminen sosialidemokratiaan ja vakauttamispolitiikkaan, erilaiset mielipiteet veropolitiikassa ja maatalouspolitiikassa sekä eräät erimielisyydet kansainvälisessä politiikassa ja maailman kommunistisen liikkeen toimintaan liittyvissä kysymyksissä.

Ylimääräisen edustajakokouksen pitäminen oli välttämättömyys. Se merkitsi käytännössä sanoutumista irti marxismi-leninisin normien rikkomisesta ja sanelumenetelmistä, jotka olivat levinneet puolueeseen 60-luvun alkuvuosina ennen 14. edustajakokousta vastoin silloisen puoluejohdon työn ohjauksesta tekemiä päätöksiä ja jotka laajenivat 14. edustajakokouksen jälkeen sekä ennen 15. edustajakokousta ja joita myös 15. edustajakokous toteutti.

Ylimääräinen edustajakokous hyväksyi yksimielisesti puolueelle periaatteellisen ohjelman yhtenäisyyden asteittaisesta palauttamisesta. Sen yhteydessä katsottiin oikeaksi siirtää eräiden erimielisyyksien ja niiden syiden selvittely suotuisampaan ajankohtaan. Eräiden erimielisyyksien arvioitiin muodostuvan varsin pitkäaikaisiksi ja eräiden osalta taas todettiin, että ne ratkaisee käytännön elämä." (Soltu 1/72, ss. 70—72; julkaistu alunperin Tiedonantajassa 15.—22. 1972).

vaa puolueen ydinjoukkoa.”² Ainakin ne voimat puolueessa, joita toisinaan virheellisesti nimitetään ”oppositioksi”, asettavat toimintansa perustaksi nimenomaan puolueen ylimääräisen (ja myöhemmin 16.) edustajakokouksen vahvistaman linjan, joka puolueen ydinjoukon laajentumisen kautta asteittain hävittää puolueen ”suuntauokset” ja niiden käsitysten eroissa ilmenevät puolueerimielisyydet.

Ylimääräisen edustajakokouksen linja ja sen toteuttaminen merkitsee historiallisesti kommunistisen liikkeen voimistumista ja sen vastustajien tappiota. Juuri kommunistisen liikkeen voima tekikin ylimääräisen edustajakokouksen mahdolliseksi. On selvää, että jatkuvasti laajeneva marxismi-leninisin propaganda, kansainvälisen kommunistisen liikkeen voiman kasvu, tulopolitiikan vastainen joukkoliike, sekä nuorison marxilais-leninilaisten tunnusten alla tapahtuva liike luovat uusia edellytyksiä ylimääräisen edustajakokouksen linjan täytäntöön panemiseksi. Mutta juuri ylimääräisen edustajakokouksen merkitys kommunistista ydinjoukkoa, liikettä voimistavana tapahtumana aiheuttaa myöskin sen, että tämän linjan puolesta on *aktiivisesti kamppailtava*. Sillä mikäli puolueen erimielisyydet perustuvat poliittis-ideologisiin tekijöihin, tämä merkitsee, että puolueen sisällä on vaikuttanut ja vaikuttaa ei-kommunistinen tendenssi. Tämän tendenssin eristäminen ja poistaminen vaatii sinnikästä vakuuttelun menetelmää ja puoluekurin ja -demokratian johdonmukaista noudattamista.

Olennaista puolueen eheytymisessä ja voimistumisessa on siten ylimääräisen edustajakokouksen viitoittaman ja 16. edustajakokouksen vahvistaman linjan *täydellinen* noudattaminen, puoluelinjan noudattaminen *kaikilta osin, kokonaisuudessaan ja kaikissa puolue-elimissä*. Tunnettua on, että tässä suhteessa on esiintynyt äärimmäisen suuria vaikeuksia. Ennen 16. edustajakokousta puolueen tila kärjistyi juuri tästä syystä voimakkaasti. SKP:n sisäisen kriisin pääongelma oli tuolloin siinä ”että puolueen johto ei ole pystynyt tai ei ole halunnut eristää ylimääräisen edustajakokouksen päätösten rikkojia. Puolueen johto ei ole pystynyt vielä aikaansaamaan sitä, että marxismi-leninismi, leniniläiset normit ja puolueen korkeimman elimen päätökset vallitsisivat poikkeuksetta ja ilman rajoituksia puolueessa.”³ Ongelmat huipentuivat avoimiin hyökkäyksiin ylimääräisen edustajakokouksen

² Sama, s. 83 (sitaatti toveri Erkki Tuomisen puheesta keskuskomiteassa lokakuussa 1971).

³ Sama, s. 84.

linjaa vastaan ja pyrkimyksiin hylätä se 16. edustajakokouksen valmisteluissa.⁴ Puoluekantaisten kommunistien päättävällisellä toiminnalla voitiin kuitenkin varmistaa 16. edustajakokouksen linjaksi ylimääräisen edustajakokouksen linja. Tämä oli merkittävä voitto kommunistisen liikkeen kehitykselle; se uudisti jälleen perusedellytykset puolueen voiman ja yhtenäisyyden kasvuille.

16. edustajakokouksen päätöksiin pätee tietysti sama kuin ylimääräisen edustajakokouksenkin päätöksiin: ne eivät toteudu itsestään. Tiedonantaja kirjoitti välittömästi edustajakokouksen päätyttyä: "... sen kysymyksen, eteenkö puolue tästä edustajakokouksesta todella kohti eheytymistä, ratkaisee tehtyjen päätösten ja käytännön välinen suhde. Jos päätökset toteutetaan käytännössä, on tämän kokouksen historiallinen arvo ja ansio selvä. Sen vuoksi kaikkein tärkeimmäksi tästä eteenpäin muodostuu päätösten toteuttaminen; taistelu päätösten käytännöllisen toiminnan puolesta. Se on taistelua sääntöjen keskeisimmän kohdan toteuttamiseksi: edustajakokouksen asettamiseksi ylimmän päätösvallan asemaan."⁵ Tämä arvio on jo osoittautunut täysin oikeaksi. Ei ole mikään salaisuus, että puolueessa on voimia, jotka eivät aloitteellisesti toteuta 16. edustajakokouksen linjaa, vaan jarruttavat ja jopa vastustavat sen soveltamista. Edustajakokouspäätösten jatkuva loukkaaminen herättää kommunisteissa syvää huolestumista. Päätöksiä rikotaan taikka jätetään toimeenpanematta poliittisen linjan kysymyksissä, lehdistökysymyksessä, demokraattista sentralismia sovelletaan byrokraattiseen tapaan, ideologista selvitystyötä ei ole tehostettu puoluekokouksen päätösten edellyttämällä tavalla ja henkilövalinnoissa toimitaan omapäisesti edustajakokouksen selvistä ratkaisuksista piittaamatta.⁶

⁴ SKP:n Helsingin piirijärjestön piirikomitean aloitteessa 16. edustajakokoukselle sanottiin mm: "Ylimääräisen edustajakokouksen järjestöpoliittisessa päätöksessä hyväksyttiin ns. "voimasuhdeperiaate". Ylimenokauden vaikeuksien voittamiseksi luovuttiin tässä kohdassa marxilais-leniniläisistä puolueen järjestörakenetta koskevista periaatteista. Puoluetyön käytäntö on kahden vuoden aikana vakuuttavasti osoittanut, että tämä ryhmäkuntalaisuudelle tehty myönnytyös on vakavasti vaarantanut puolueemme rivien eheyttämiseen tähtäävien päätösten toteuttamista." Rivit 2/72, s. 4.

⁵ Tiedonantajan pääkirjotus 6. 4. 1972.

⁶ Vakavana on pidettävä mm. S. Elomaan vappupuheessaan esittämää ajatusta monivuotisten työehtosopimusten puolesta, mikä rikkoo 16. edustajakokouksen yksiselitteistä kantaa. Lehdistön alalla Kansan Utiset on edelleen jatkanut edustajakokouksen edellyttämästä tasapuolisuudesta poikkeamista — tämä on ilmennyt mm. SOL:oa koskevassa kirjoittelussa, jossa liiton toi-

Sosialistisen Opiskelijaliiton ja puolueen kokonaiskehityksen kannalta olennaisena päätösten loukkaaminen ilmenee SDNL:n ja SOL:n sisäistä tilannetta koskevan lisäpöytäkirjan soveltamiskysymyksessä, johon palataan jäljempänä. Ei voi välttyä siltä vaikutelmalta, että eräät kommunistit eivät pyrikään 16. edustajakokouksen päätösten toteuttamiseen vaan toisinaan jopa päinvastaiseen.

Yhteenveto:

Mikä on niiden voimien objektiivinen historiallinen merkitys, jotka pyrkivät aktiivisesti toteuttamaan 16. edustajakokouksen päätöksiä, ja mikä niiden, jotka tästä kieltäytyvät taikka tätä vaikeuttavat? Mikä on näiden voimien suhde puolueen hajaannuksen historiassa esiintyvään jakautumaan? Ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten aktiivinen ja johdonmukainen toteuttaminen merkitsee kommunistisen liikkeen, marxismileninismien perustalla toimivan "ydinjoukon" voimistumista, sekä myöskin sitä kysymystä koskevan selvyyden ja yksimielisyyden lisääntymistä, mitkä puolue-erimielisyyksiin liittyvät ideologiset suuntaukset ovat olleet ja ovat oikeita. Ja päinvastoin: kieltäytyminen edustajakokouksen linjan täydellisestä ja aktiivisesta soveltamisesta puolueessa merkitsee kehittyvän kommunistisen liikkeen heikentämistä, sen kehityksen objektiivista sabotointia ja osoittautuu näin objektiivisesti 1960-luvulla puoluehajaannusta aiheuttaneiden voimien ja syiden historialliseksi jatkoksi. Tämä historiallinen yhteys ei itse asiassa riipu siitä, onko molemmissa tapauksissa kyseessä sama ryhmittymä tai "suuntaus" — vaikka näin luultavasti onkin.

minnasta syrjään jättäytyneet voimat ovat voineet laajasti esitellä toimintaansa ja mielipiteitään liiton politiikan, työn ja saavutusten jäädessä lähes kokonaan vaille huomiota ja näissäkään tapauksissa ei ole vältetty tahallista vääristelyä. Demokraattisen sentralismin byrokraattisesta soveltamisesta on rälkeänä esimerkkinä poliittisen toimikunnan 17. 5. kokous ja tuolloin tehdyn SOL:oa koskeneen päätöksen syntyprosessi (ks. tämä kirjoitus s. 99—101). 16. edustajakokouksen päätöslauselmassa puolueen yhtenäisyyden lujittamiseksi ja sen joukkopohjan laajentamiseksi sanotaan: "...Ideologisen taistelun kysymysten on oltava keskeisellä sijalla puolueen toiminnassa. On voimistettava työtä puolueen aatteellisten marxilais-leninilaisten perustelujen vahvistamiseksi" — kannanoton edellyttämiin toimenpiteisiin ei ole tyydyttävästi ryhdytty. Henkilövalintojen suhteen on puolueen johdon enemmistö rikkonut edustajakokouksen lisäpöytäkirjan edellyttämää menettelyä täydentäessään keskuskomitean sihteeristöä, samoin SDNL:n johdon enemmistöön lukeutuvat kommunistit nuorisoliiton sihteerien valinnassa.

II

SOL:n tilanteen yleinen luonne

SOL:n ristiriitojen taustalla ovat samat poliittis-ideologiset erimielisyydet kuin puolueessa; toisaalta kärkevämpinä, koska SOL oli 1960-luvulla muuan puolueen ulkopuolella toimivan marxismi-leninismiin vastaisen virtauksen tärkeä kanava; toisaalta kuitenkin toissijaisena, koska kyse on sittenkin ennen kaikkea SKP:n sisäisten erimielisyyksien heijastumasta. Missään tapauksessa näitä kahta kysymystä ei voi erottaa toisistaan: koko puolue- ja SKDL-erimielisyyksien historia osoittaa, että tapahtumat SKDL:ssä, sen jäsenjärjestöissä, YLL:ssä, ammattiyhdistysliikkeessä toimivien kommunistien keskuudessa sekä riippuvat puolueen tilanteesta että vaikuttavat siihen aktiivisesti.

Sosialistisen Opiskelijaliiton oman kehityksen kannalta on yhtä ratkaisevaa, että puolueen eheytymis- ja voimistumiskehitys jatkuu häiriöttömästi (minkä eräänä edellytyksenä on SOL:ssä toimivien kommunistien antama käytännöllinen tuki puolueen linjalle). SOL:n 8. liittokokouksen päätöslauselma "SOL — opiskelijoiden ja siivestyneistön marxilais-leniniläinen joukkojärjestö"⁷ osoittaa tämän kysymyksen ratkaisevan merkityksen yksiselitteisesti: SKP:n kehitys on marxilais-leniniläisen johtotyön, tendenssinä toteutuvan demokraattisen sentralismin viimekätinen edellytys. Tässä mielessä on paitsi SKP:n myös SOL:n kannalta ratkaisevaa, että sekä SKP:n että SOL:n piirissä sovelletaan johdonmukaisesti SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätöksiä *kokonaisuudessaan ja täydellisesti*. Tältä pohjalta Sosialistinen Opiskelijaliitto joukkojärjestöluonteensa puitteissa voi antaa myönteisen panoksen SKP:n eheytymis- ja voimistumiskehitykseen. Tämä — marxilais-leniniläisesti johdetussa opiskelijoiden taistelussa toteutuva kommunistinen kasvatustehtävä, kommunistisen liikkeen toimintaedellytysten ja voiman laajentaminen — käy täydellisesti yksiin 8. liittokokouksen päätöslauselman kanssa.

Tästä näkemyksestä poikkeaa ratkaisevasti *Yhteisrintaman* käsitys: "Jotta SOL kykenisi kokoamaan joukonsa ja liittämään ne työväenluokan konkreettiseen taisteluun elinehdoista ja ihmisoikeuksista, on tilanne

⁷ Päätöslauselma on julkaistu *Soihtu* 3/72:ssä. Se ilmestyy myös SOL:n 8. liittokokouksen dokumentaatiossa "Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan", SOL:n kirjasarja 3.

liitossa viipymättä selvitettävä. On käynnistettävä neuvottelut, joissa määritellään liiton suhde kommunistiseen puolueeseen ja kansandemokraattiseen liikkeeseen. Näiden neuvottelujen linjana tulisi olla SOL:n neutralisointi niin, että sen asema hajotustyön välikappaleena korvautuisi asemalla luokkataistelun merkittävänä osatekijänä.”⁸

Tässä esitetty neutralisointiajatus merkitsee sitä, että SOL:n piirissä toimivia kommunisteja pyritään estämään suorittamasta SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten toteuttamistyötä ja siihen kiinteästi liittyvää ideologista taistelua. Viime kädessä tällainen käsitys nojautuu mekanistiseen ja väärin ymmärrettyyn tulkintaan ylimääräisen edustajakokouksen linjasta; tulkintaan, jossa edustajakokous nähdään valtaistelun sääntelemiseksi laadittuna kompromissina eikä — kuten tässä kirjoituksessa on pyritty asennoitumaan — kommunistisen, yhtenäisen puolueytimen ja sen luonnetta koskevan yksimielisyyden kasvuprosessin organisatoris-poliittisena perusedellytyksenä. Yhteisrintaman käsitys nojautuu siten SKP:n ongelmien taktiseen, valtaistelu- ja henkilöriitatermein suoritettuun tarkasteluun, mikä on jyrkässä ristiriidassa puolue-erimielisyyksien historian ja ylimääräisen edustajakokouksen tekemän perusarvion kanssa.

Yhteen veto:

Sosialistisessa Opiskelijaliitossa ja Sosialistisen Opiskelijaliiton suhteen noudatettava politiikka tulee muotoilla täydellisesti SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten ja esimerkin mukaisesti, jotta se vastaisi maamme demokraattisen ja vallankumouksellisen opiskelijaliikkeen ja kokonaisliikkeen etuja.

III

SOL:n vastustajat SKP:n linjaa vastaan

SOL:n kysymykseen on ottanut kantaa itse asiassa kaksi tahoja; toisaalta ne, jotka tuomitsevat SOL:n linjan ja vaativat sen muuttamista — heitä on SOL:n, SDNL:n, SKDL:n ja SKP:n piirissä ja elimissä — ja toisaalta ne jotka hyväksyvät ja tukevat SOL:n linjaa —

⁸ Yhteisrintama 2/71, s. 3.

heitä on niin ikään SOL:ssa, SDNL:ssa, SKDL:ssä ja SKP:ssa. Kiistan "ydin" on SOL:n sisäinen tilanne — SOL:n ulkopuolelta esitetyt hyökkäykset liittyvät tai perustuvat tai ilmoitetaan perustuvaksi siihen. Samalla on selvää, että SOL:n tilannetta ei voi käsittää rajoittumalla tarkastelemaan SOL:n sisäistä kysymystä; itse asiassa *kysymyksessä on kamppailu SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten — siinä luvussa SKDL:n luonnetta koskevan kannanoton — toteuttamisen puolesta niin SOL:ssa kuin muuallakin kd-liikkeessä*; kamppailun areenana on koko liike, sen aiheena SKP:n linja soveltaminen *SOL:ssa ja suhteessa SOL:oon*.

Sosialistisen Opiskelijaliiton linja

SOL on pitänyt toimintansa ohjeena SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen määrittelemää SKP:n eheyty mis- ja lujittumisohjelmää, johon sisältyy myös kannanotto SKDL:sta. Tämän linjan mukaisesti SOL on katsonut, että:

a) SOL:n sisäisen tilanteen käsittelyssä on sovellettava SKP:n esimerkkiä sen koko laajuudessa ja SOL:n koko järjestöverkon tasoilla. SOL:n keskusjohdon normalisoimisen yhteydessä on näin ollen saatettava samat, SKP:n linjaan perustuvat normit vallitseviksi koko järjestössä.

b) 16. edustajakokouksen jälkeen SOL:n tilanteen käsittely on kytkettävä SDNL:n tilanteen käsittelyyn edustajakokouksen lisäpöytäkirjan mukaisesti.

c) SOL:n ja SKDL:n suhteiden tulee rakentua SOL:n tasavertaiselle osallistumiselle SKDL:n toimintaan ja päätöksentekoon sekä SOL:n täydelliselle järjestölliselle, poliittiselle ja ideologiselle itsenäisyydelle suhteessa yhteistyöjärjestö SKDL:oon. SKDL:n tulee asettaa SOL:n käytttöön suhteellinen osuus SKDL:n yhteisistä resursseista huolimatta poliittis-ideologisista mielipide-eroavuuksista, joita SOL:n ja SKDL:n johdon enemmistön välillä mahdollisesti on.

Tätä linjaa ei kukaan ole kyennyt osoittamaan SKP:n edustajakokousten vastaiseksi — ja enemmänkin: kukaan ei ole kyennyt kumoamaan sitä kantaa, että tämä linja vastaa täydellisesti SKP:n linjaa. Tämä linja on nimenomaisesti myös SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjaa johdonmukaisesti tukevien kommunistien linja. Nämä puoluekantaiset kommunistit ovatkin pyrkinet SKP:n elimissä tämän linjan mukaisiin ratkai-

suihin sekä sen periaatteen toteuttamiseen, etteivät SOL:n johdossa toimivien kommunistien ja koko SOL:n ja toisaalta SKP:n johdon kulloisenkin enemmistön väliset mahdolliset mielipide-eroavaisuudet saa vaikuttaa SOL:n ja SKP:n suhteisiin ja yhteistyöhön.

SOL:n vastustajien linja

SOL:n vastustajien linja sen sijaan paljastuu — vastakkaisista väitteistä huolimatta — SKP:n eheytykslinjan vastaiseksi.

1. TuASS:n, OSO:n ja TOS:n johtoelinten linja

SOL:n sisäisen opposition, joka on pidättäytynyt SOL:n toiminnasta, politiikka on SOL:n järjestöllisen hajaannuksen alusta saakka ollut SKP:n linjan vastaista — mikä on ollut myös välitön syy SOL:n hajaannukseen. Pääpiirteet tästä politiikasta voidaan tiivistää seuraavasti:

a) Jatkuva kieltäytyminen SKP:n linjan ja esimerkin pohjautuvista liittokokousratkaisuksista ja liittokokousten boikotointi tämän perustalla. (7. liittokokouksessa ankarien junttatoimien jälkeen vähemmistöön jääneet TuASS, TOS ja OSO kieltäytyvät hyväksymästä toveri Kalma-kurkea SOL:n puheenjohtajaksi loukaten näin SKP:n linjaan olennaisesti sisältyvää osapuolten henkilövalintojen itsenäisyyden periaatetta — kokous hajosi nimenomaan tähän kysymykseen. 8. liittokokouksessa oppositio kieltäytyi hyväksymästä sopimusta, joka olisi merkinnyt SKP:n linjan soveltamista koko järjestöverkossa — SKP:n 16. ja ylimääräisen edustajakokouksen esimerkin mukaisesti.)

b) Jatkuva SKP:n eheytykslinjan loukkaaminen TuASS:ssa, OSO:ssa ja TOS:ssa. Tähän sisältyvät ennen kaikkea täydellinen kieltäytyminen suhteellisuudesta ja tasapuolisuudesta henkilövalinnoissa johto- ja edustus-elimiin, SOL:oa tukevan osapuolen syrjäyttäminen toiminnasta sekä SKP:n linjan vastaiset syrjäytämöiset jäsenyyskysymyksessä — jopa poliittis-ideologisiin erimielisyyksiin perustuva erottaminen (Suikkanen).

c) SKP:n ja SOL:n linjan vastainen asennoituminen SKDL:n järjestöluonteeseen.

d) Hysterinen, paikoin tragikoominen valehtelu SOL:n tilanteen luonteesta ja syistä, joka ei varmasti-

kaan auta SOL:n eheytymiskehitystä, saati että se olisi SKP:n edellyttämän linjan mukainen.⁹

e) Pyrkimys jarruttaa ideologista keskustelua SOL:ssa (ja SKP:ssa) vallitsevista asiaerimielisyyksistä. Tämä pyrkimys ei saa mitään tukea SKP:n päätöksistä — se päinvastoin on täysin vastakkainen SKP:n eheytysohjelman perusperiaatteille, jotka lähtevät erimielisyyksien olemassaolon tunnustamisesta ja voittamisesta aatteellisen koitoksen ja käytännön elämän kautta.¹⁰

Tästä koostuu SOL:n toiminnasta pidättäytyneiden järjestöjen suorittama hyökkäys SKP:n linjaa vastaan *SOL:oa koskevassa kysymyksessä* — tämän kirjoituksen asiana ei ole arvioida näiden järjestöjen muun toiminnan suhdetta SKP:n linjaan, vaikka tämäkin epäilemättä olisi mielenkiintoinen aihe. Olemme havainneet, että ao. kolme järjestöä kieltäytyvät osallistumasta SOL:n toi-

⁹ TOS:n, TuASS:n ja OSO:n edustajien kirjoitukset KU:ssa nimittävät SOL:n johtoa "puoluevastaiseksi" viittaamalla juuri näiden kolmen järjestön johtohenkilöiden taktiseksi tueksi tehtyyn SKP:n poliittisen toimikunnan 17. 5. 72 päätökseen (vrt. tämä kirjoitus) — se on varsinaisen ongelman hämärtämiseen tähtäävää demagogiaa. Kansandemokraattisten opiskelijoiden maatakasittävä neuvottelukunta kehittää uuden "teorian" SOL:n tilanteen syistä: se on muka "SOL:n piirissä esiintyvä ääri-vasemmistolaisuus" — tämä on julkeata ja opportunistista vääristelyä: todetaanhan asiakirjassa, jonka TOS:n, TuASS:n ja OSO:n johtoelimet itse esittivät 8. liittokokouksen perustaksi, yksiselitteisesti: "SOL:n sisäinen hajaannus on heijastanut SKP:n sisällä vallitsevia erimielisyyksiä, joiden eräänä seurauksena on ollut SOL:n ja SKP:n suhteiden muodostuminen epänormaaliksi, mikä edelleen on vaikeuttanut tilannetta SOL:ssa" (KU 16. 4. 72). SOL:n vähemmistö kieltäytyy itsepintaisesti myöntämästä sitä tosiseikkaa, että 8. liittokokouksen alla käytyjen eheytysohjelman toteutuksen katkeamispisteeksi muodostui TuASS:n, TOS:n ja OSO:n edustajien kielteinen kanta näiden kolmen järjestön sisäisen demokratian palauttamiseen. Tämän sijaan tyrkytetään ilmaisuja "SOL:n toiminnasta syrjäytetyt järjestöt" — tämä on läpinäkyvää valehtelua.

¹⁰ Asettakaamme peräkkäin ote Yhteisrintamassa 1/72 julkaistusta T. Moilasen kirjoituksesta ja vastaavaa kysymystä käsittelevä kohta ylimääräisen edustajakokouksen päätöksissä. Yhteisrintama 1/72: "Suositukseen (keskuskomitean hyväksymä suositus 16. edustajakokoukselle) sisältyvistä poliittisista kysymyksistä ei ole suurin erimielisyyksiä. Tämä jälleen saa kyseenalaiseksi sen usein vähemmistön taholta toistetun väittämän, että puolueessa muka vallitsee syviä aatteellisia poliittisia erimielisyyksiä." Ylimääräinen edustajakokous: "Eräiden vallinneiden erimielisyyksien ja niiden syiden osalta on pidetty oikeana jättää niiden selvittely tilanteeseen, jolloin olosuhteet ovat siihen nykyistä otollisemmat. Osa erimielisyyksistä saattaa jäädä pitkääkalsiksi, osan niistä ratkaisee käytännön elämä... Osa näistä erimielisyyksistä on liittynyt ideologisiin ongelmiin, joita on kosketeltu puolueemme periaateohjelman ja sääntöluonnoksen käsiteltyyn yhteydessä. Miellipide-eroja on jäsenistön keskuudessa ollut myös puolueen päälinjan toteuttamisesta..."

mintaan, kieltäytyvät toimimasta SOL:n ja SKP:n päälinjan hyväksi korkeakouluilla perustein, jotka eivät kestä kritiikkiä.

2. SKP:n politiikka SOL:n suhteen

Seurattaessa SKP:n politiikkaa SOL:n suhteen, paljastuu kaikessa kirkkaudessaan, että kysymys todellakin on taistelusta SKP:n edustajakokousten omaksuman linjan käytännöllisen soveltamisen puolesta taikka sitä vastaan. SKP:n edustajakokousten päätökset, suositukset ja esimerkki ovat erinomainen osoitus siitä, miten SKP kykenee vallankumouksellista traditiotaan seuraten osoittamaan tien paitsi itselleen myös läheisyydessään toimiville joukkojärjestöille. SKP:n puolue-elinten enemmistöllä ei — luvalla sanoen — tätä kykyä tai halua näytetä aina olevan.

a) Jo 7. liittokokouksen jälkeen SKP:n johdon enemmistö kaikessa hiljaisuudessa — ilman sen kummempia päätöksiä — lakkautti kaiken materiaalsen avun SOL:lle. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että SOL:n järjestöllisen hajaannuksen syy oli — kuten edellä on osoitettu — nimenomaan SOL:n opposition puoluevastaisissa asenteissa. Tämä tapahtui niinkään siitä huolimatta, että vasta 7. liittokokouksen jälkeen SOL kehittyi marxilais-leniniläiseksi joukkojärjestöksi. SKP:n johdon enemmistön omaksuma politiikka oli ja on tulkittavissa ainoastaan poliittiseksi painostukseksi, joka pohjautuu SKP:n poliittis-ideologisiin erimielisyyksiin. Kyse ei siis ole toimenpiteistä, jotka olisi suunnattu SOL:oa tai SOL:n johdossa toimivia kommunisteja vastaan siksi, että nämä rikkoisivat edustajakokousten linjaa — koska näin ei asianlaita ole. Siten SKP:n johdon enemmistön harjoittama taloudellinen painostus ja kiristys on avoimesti ja vakavalla tavalla SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan vastainen, poliittis-ideologisista syistä johtuva hallinnollinen toimenpide.

b) SKP:n poliittisen toimikunnan enemmistöpäätöksessä 12. 4. 1972 vaadittiin puolueen normaaleista menettelytavoista täydellisesti poiketen SOL:n kommunisteja toimimaan liittokokouksen siirtämiseksi, joka olisi jo teknisesti ollut täysin mahdollista. Edelleen SKP:n poliittisen toimikunnan enemmistön 17. 5. hyväksymä kommentti vääristelee em. päätöstä koskenutta Kalmakurjen, Orasen ja Kanervan kommenttia.¹¹

¹¹ Kalmakurjen, Orasen, Kanervan kommentissa todetaan: "Kommunisteina meitä oudoksuttaa se, että SKP:n poliittisen toimi-

c) SKP:n poliittisen toimikunnan 17. 5. tekemä enemmistöpäätös, joka merkitsee SKP:n 16. edustajakokouksen linjan täydellistä syrjäyttämistä. Tässä enemmistöpäätöksessään poliittinen toimikunta toteaa TuASS:n, OSO:n ja TOS:n esitysten olevan se pohja, jolle SOL:n eheys olisi voinut ja voisi perustua.

Tästä päätöksestä on todettava:

— Sen valmistelu on ollut virheellistä. Aikaisemmassa päätöksessään 7. 4. poliittinen toimikunta päätti käsitellä SDNL:n ja SOL:n tilannetta lähitulevaisuudessa ja valmistella käsittelyn molempia osapuolia kuunnellen ja kollektiivisesti. Tätä päätöstä ei koskaan toteutettu: käsittelyyn otettiin vain SOL, valmistelu suoritettiin yksipuolisesti, käsittelyn kuluessa tehtyjä huomautuksia ei otettu lainkaan vakavan pohdinnan kohteiksi vaan A. Aallon laatima päätösesitys nuijittiin sellaisenaan pöytään. Tämä ei vastaa vakavamielisten, puoluekantaisten kommunistien käsitystä demokraattisesta sentralismista.

— Päätöksen sisältö on virheellinen monestakin syystä. *Ensinnäkin* siinä asetutaan keskuskomitean edustajakokouksen päätöksen nojalla pariteettiperiaatteella valitseman elimen edelle, elimen, jonka tehtävänä on

kunnan enemmistö vaati 12. 4. tekemässään päätöksessä ... SOL:n liittokokouksen siirtämistä, ellei neuvotteluissa päästäisi ratkaisuun. Tällainen päätös on kaikkien niiden periaatteiden vastainen, joita kommunistit soveltavat poliittisissa, ammatillisissa ja muissa joukkojärjestöissä, joissa toimii muitakin kuin kommunisteja. Vastaavissa tilanteissa puolueen säännöllisenä periaatteena on ollut, että puolue velvoittaa jäsenensä pyrkiään puolueen kannan mukaiseen ratkaisuun ennen liittokokousta, liittokokouksen aikana ja sen jälkeen. Koskaan puolue ei ole pyrkinyt vaatimaan sellaisten kokousten siirtämistä, joiden koollekutsumiseen ovat osallistuneet muutkin kuin kommunistit. Poliittisen toimikunnan päätös syntyi äänestyksen jälkeen äänin 6—4. Sitä paitsi poliittinen toimikunta päätti suositella siirtämistä siinä tapauksessa, että yhteiseen sopimukseen ei päästä 16. edustajakokouksen päätöksen pohjalta. Tältä pohjalta sopimukseen olisi päästy, mutta SOL:n vähemmistö ei suostunut näitä päätöksiä noudattamaan" (ks. Solhu 3/72, ss. 10—11). Tähän poliittisen toimikunnan enemmistö vastaa 17. 5. päätöksessään: "Koska ... Reijo Kalmakurjen, Jyrki Orasen ja Unto Kanervan lausunnot antavat väärän kuvan puolueen k.o. asioita koskevista päätöksistä ja siten myös omalta osaltaan vaikeuttavat ja häiritsevät sekä puolueen että SOL:n yhtenäisyyden rakentamista, poliittinen toimikunta pitää tarpeellisena korostaa, että joukkojärjestöissä tehdään omat päätökset niiden sääntöjen mukaisessa järjestyksessä ja puolueen päätökset sitovat ja velvoittavat vain puolueen jäseniä". (ks. Päivän Posti 4/72). Poliittisen toimikunnan lausunnossa ei edes yritetä osoittaa Kalmakurjen, Orasen, Kanervan kommentista kohtia, joissa 'väärä kuva' annetaan — ainoksi vääristelyksi ja perusteettomaksi hyökkäykseksi jää poliittisen toimikunnan enemmistön väite, että Kalmakurki, Oranen, Kanerva vääristelevät asioita.

nimenomaisesti edistää SOL:n ja SDNL:n neuvotteluja. Tähän elimeen kuuluu kaksi SKP:n nimeämää neuvottelua edistävää henkilöä, Veikko Lehtinen ja Rainer Virtanen. Toiseksi siinä syrjäytetään edustajakokouksen vaatimus, jonka mukaan SDNL:n ja SOL:n tilannetta on käsiteltävä rinnan. Kolmanneksi siinä asetutaan tukemaan TuASS:n, TOS:n ja OSO:n esityksiä, jotka kieltäytyvät soveltamasta SKP:n linjaa kokonaisuudessaan SOL:n tilanteeseen. Näinollen poliittisen toimikunnan enemmistö asettuu tukemaan voimia, jotka vastustavat SKP:n linjan kokonaisvaltaista toteuttamista SOL:ssa. SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linja on kuitenkin kokonaisohjelma, jonka osittainen vastustaminen merkitsee itse perusajatuksen, itse linjan hylkäämistä. Näin ollen poliittisen toimikunnan enemmistö on tässä päätöksessään asettunut SKP:n 16. edustajakokouksen linjaa vastaan.

Poliittisen toimikunnan ne jäsenet, jotka kannattavat edustajakokouksen linjan täydellistä ja aktiivista toteuttamista, eivät voineet hyväksyä tehtyä päätöstä. Nytemmin he ovat jättäneet päätökseen kirjallisen, eriävän mielipiteensä. On selvää, että jokaisen puoluekantaisen kommunistin tulee tässä tilanteessa nojautua toiminnassaan SKP:n edustajakokouksen selkeään päätökseen eikä sen kanssa ristiriidassa olevaan poliittisen toimikunnan enemmistöpäätökseen. Niinikään SOL:lle — marxilais-leniniläiselle joukkojärjestölle — nimenomaan edustajakokous tarjoaa marxilais-leniniläisen, oikean esimerkin ja oppaan.

Eräät toverit ovat yrittäneet johtaa keskustelua pois heille ilmeisen kiusallisesta ristiriidasta edustajakokouksen ja poliittisen toimikunnan enemmistön kannanottojen välillä väittämällä, että edustajakokouksen päätöksiä tulkitsee poliittinen toimikunta eikä jokin yksityinen kommunisti. Edustajakokouksen päätökset ovat tässä kysymyksessä kuitenkin niin selkeät, että jokainen lukutaitoinen kykenee välittömästi havaitsemaan poliittisen toimikunnan enemmistön poikenneen edustajakokouksen linjasta. Tässä tapauksessa ei ole edes syytä keskustella edustajakokouspäätösten tulkinnasta, vaan niiden johdonmukaisesta ja täydellisestä noudattamisesta. Päätösten ollessa näinkin selviä merkitsevät puheet poliittisen toimikunnan tulkintaoikeudesta käytännössä sitä, että edustajakokouksen päätökset latistuisivat poliittisen toimikunnan enemmistön päätöksiksi, joilla automaattisesti katsottaisiin olevan yhtäpitävä sisältö edustajakokouksen linjan kanssa. Tämä merkitsisi itse asias-

sa edustajakokouksen *likvidoimista* poliittisena realiteettina.

d) SKP:n nuorisopoliittisen jaoston toiminta. SKP:n nuorisopoliittinen jaosto teki päätöksen, jossa se "toivoo kommunistien toimivan siten, että SOL:n eri osapuolten väliset neuvottelut voitaisiin aloittaa 17. 7." ¹²

Tämän päätöksen nojalla jaoston puheenjohtaja E. Vainionpää ja sen sihteeri L. Lehto kutsuivat SOL:n ja sen jäsenjärjestöt kokoukseen, jossa oli määrä käsitellä SOL:n sisäistä tilannetta. Tähän kokoukseen eivät SOL:n johtoa ja ylimääräisen edustajakokouksen linjaa tukevat voimat saapuneet, jonka jälkeen SOL:oa vastaan hyökkäävät voimat ovat nostaneet asiasta tavattoman metelin väittäen "SOL:n jälleen vastustavan SKP:n elinten päätöksiä". Nuorisopoliittisen jaoston toiminnasta on todettava seuraavaa:

— Jaoston toiminnassa on ilmennyt vakavia epäsuhteellisuksia, mm. useat jaoston jäsenet eivät ole saaneet lainkaan kutsuja jaoston kokouksiin. Jo tämä seikka mitätöi jaoston tähänastisen työskentelyn.

— Jaoston tekemä päätös on virheellinen *ensinnäkin* siksi, että se merkitsee jaoston toimivallan ylittämistä: jaosto on luonteeltaan valmisteleva elin, joka tekee keskuskomitealle esityksiä nuorisoa koskevista kysymyksistä. Keskuskomitea *ei* ole delegoinut sille nuorisosiain hoitamista ja päätäntävaltaa, mikä olisikin leniniläisen, puolueen politiikan universaalisuudesta ja kokonaisvaltaisuudesta lähtevän puoluteorian vastaista. Jaostolla on luonnollisesti päätäntävaltaa, joka koskee sitä itseään valmistelevan elimen ominaisuudessa, se voi käynnistää prosesseja, joiden avulla valmistelu etenee jne. — mikään nuorisopoliittikkaa hoitava elin se ei puolueessa ole. Jaosto on siis ylittänyt toimivaltansa yleisesti suhteessa puolueen normaaliin päätöksentekomekanismiin. Samalla se on ylittänyt toimivaltansa *suhteessa 16. edustajakokouksen päätöksiin astumalla puolueen pariteettiperiaatteella nimeämien neuvottelujäsen edistävien henkilöiden edelle.*

— Jaoston päätös on tämän lisäksi *sisällöllisesti* vir-

¹² Risto Uljas: Vielä SOL:n tilanteesta, *Kansan Uutiset*, 6. 8. 72. E. Vainionpään mukaan päätökseen sisältyi myös vaatimus "neuvottelujen aloittamisesta SKP:n päätösten pohjalta" (*Kansan Uutiset* 20. 7.). Tilanteessa, jossa mm. SKP:n poliittisen toimikunnan eräät päätökset ovat kiistää aiheuttavia kysymyksiä ja sitä paitsi edustajakokouksen päätöksen kanssa ristiriidassa kuten tässä kirjoituksessa on osoitettu, merkitsee Vainionpään tarjoaman ennakkoehdon asettaminen vain neuvottelujen torpedoimista. Tähän viitataan myös Uljaan kirjoituksessa.

heellinen, koska siinä suositellaan toimenpiteitä SOL:n suhteen *riippumatta* SDNL:n tilanteesta.

— Jaoston tekemä sinänsä epäilyttävä ja ehdottomasti vailla puolueen päättävän elimen arvovaltaa oleva suositus neuvotteluista ei vielä ollut kyllin: tämän *suosituksen* nojalla Vainionpää ja Lehto *kutsuivat koolle* SOL:n tilannetta käsittelevän neuvottelun. Tämä on huomattavaa sekaantumista SOL:n järjestölliseen itsenäisyyteen ja ehdottomasti tuomittavaa — toisin kuin Vainionpää on ahkerassa kirjallisessa tuotannossaan ehtinyt väittää. Vainionpään menettely rikkoo avoimesti puolueen ja SOL:n suhteiden yleisiä ja oikeita periaatteita.

— Jaoston päätös tehtiin yksimielisesti; tästä Vainionpää aseenkantajineen on saanut lisäähietä hyökätä SOL:n johdon kimppuun. ASS:n puheenjohtaja Risto Uljas on kuitenkin selkein sanoin osoittanut, että päätös on saatu aikaan tietoisella virheellisen informaation välittämisellä, nuorisoliiton tilaa ja nuorisopoliittisen jaoston toimintaa koskevalla valehtelulla sekä kaiken huipuksi omavaltaisella toimeenpanotulkinnalla, sekä sanoutunut selkeästi irti Vainionpään tämän päätöksen pohjalta kehittelemistä syytöksistä SOL:oa kohtaan.¹³ Nuorisopoliittisen jaoston enemmistön toiminta osoittaakin kiistattomasti miten "Vainionpään ja kumppaneiden toimintaa... ohjasi pelkkä valtataktinen laskelmointi — ei pyrkimys ongelmien ratkaisemiseen nuorisoliikkeessä".¹⁴

Tämän perusseinan hämärtämiseksi lienee koko laaja keskustelu tästä asiasta Kansan Uutisten palstoilla provosoitukin.

e) Piiritason politiikka. Piiritasolla on kunnostautunut erityisesti SKP:n Helsingin piiri, joka vanhastaan tunnetaan ylimääräisen edustajakokouksen periaatteiden vastustajana.¹⁵ Helsingin piirin 7. 5. 72 valittu piirikomitea perusti ensimmäisessä kokouksessaan erityisen opiskelijajaoston, jonka tehtävänä on "johtaa kommunistien toimintaa yliopistolla".¹⁶

¹³ Ks. Risto Uljas: Vielä SOL:n ...

¹⁴ Sama.

¹⁵ Ks. alaviite 4.; Käytännön politiikassa tämä ylimääräisen edustajakokouksen vastainen linja on tullut esille mm. v. 1971 SKP:n Helsingin piirikokouksessa, jossa kokousenemmistö hylkäsi suhteellisuusperiaatteen piirikomitean valinnassa ja uusien jäsenten hyväksymisessä piirin johdon enemmistön jarruttaessa ylimääräisen edustajakokouksen määrittelemien poliittis-ideologisten erimielisyyksien perusteella sääntöjen edellyttämän lausunnon antamista jäsenyyttä hakeneista jopa yli vuodella.

¹⁶ Piirisihteri O. Björkbackan lausunto; päätöksen muodossa vahvistettuja tehtäviä ei jaostolle ole asetettu.

Jaoston jäsenistä Reijo Kalmakurki on kieltäytynyt osallistumasta sen toimintaan ja Risto Uljas ilmoittanut vastustavansa jaoston perustamista ja vaativansa sen lakkauttamista. Sinänsä tämä jaosto saattaisi olla myönteinen ilmiö — puolueen johto- ja ohjaustyön tehostuminen on SOL:n kannalta tervetullutta. Mutta tällä tilanteessa jaoston perustaminen suuntautuu 16. edustajakokouksen periaatteita vastaan. 16. edustajakokouksen päätösten jälkeen SOL:oa ja opiskelijaliikettä koskevat kysymykset ovat edelleen valtakunnallisen tason käsittelyssä, ennenkaikkea keskuskomitean toimivallan alaisia. Opiskelijajaoston perustaminen merkitsee käytännössä rinnakkaiselintä ASS:lle ja SOTO:lle, SOL:n helsinkiläisille jäsenjärjestöille. Huippunsa tämä tendenssi saa, kun jaoston puheenjohtaja, puoli vuotta puolueen jäsenenä ollut, ASS:n jäsenistön luottamuksen täydellisesti menettänyt J. Helin toteaa jaoston päätöksen velvoittavan kaikkia kommunisteja, vaikka tämäntyyppiset piirikomitean jaostot ovat luonteeltaan *valmistelevia elimiä!* (vrt. keskuskomitean nuorisopoliittinen jaosto)

SKP:n politiikka SOL:n suhteen osoittaa valitettavasti sen, että *SKP:n poliittisen toimikunnan enemmistö samoin kuin eräät muutkin kommunistit ovat valmiita rikkomaan edustajakokouspäätöksiä halutessaan voimistaa SOL:oa vastaan suuntautuvaan painostusta. Näinikään puolueen jäsenet ovat saaneet — kuten edellä olevasta ja jäljempänä seuraavasta ilmenee — täysin rauhassa rikkoo puolueen edustajakokouksen linjaa suhteessa SOL:oon esim. TuASS:ssa, OSO:ssa, TOS:ssa, SDNL:ssa, SKDL:ssa ja KU:ssa toimiessaan. Tämän asian tilan on poliittisen toimikunnan enemmistö vielä "laillistanut" omilla, edustajakokouspäätösten vastaisilla kannanotoillaan.*

3. Suomen Demokraattinen Nuorisoliitto ja SOL

Suomen Demokraattisen Nuorisoliiton johdon enemmistö yhtyi SOL:n vastaiseen kampanjaan jo verrattain aikaisin. Keväällä 1971, toteuttaessaan omassa keskuudessaan tähän mennessä näkyvimmän hyökkäyksensä ylimääräisen edustajakokouksen periaatteita vastaan, erottaessaan kolme luokkakantaista toimitsijaansa, SDNL samalla sanoi irti yhteistyönsä SOL:n kanssa — syyt olivat poliittis-ideologisia. Tämä merkitsi SOL:n pääsihteerin palkkauksen suhteen harjoitetun yhteistyön päättymistä, samoin SOL:n toimiston karkottamista Kulttuuritalolta. Tämän jälkeen Terä-lehti on useaan

otteeseen sekaantunut SOL:n sisäisiin asioihin, onpa SOL:n yksimielisesti hyväksytty marxilais-leniniläinen joukkojärjestöluonne ehditty tuomita "lahkolaiseksi".

Uuden asteen SDNL:n toiminta saavutti 16. 4. 72, jolloin SDNL:n keskushallituksen enemmistö sekaantui SOL:n sisäisiin asioihin tuomitsemalla SOL:n enemmistön SKP:n linjaan perustuneen politiikan 8. liittokokouksen valmisteluissa ja toteuttamisessa. SOL:n hallituksen 1. istunto — hyvin tietäen, että SDNL:n omassa keskuudessa vallitsevat ristiriidat ovat ehkä kaikkein kärkevimmit koko SKDL:ssa ja että neuvottelut ovat johdon enemmistön asettamien ennakkoehtojen vuoksi täysin poikki — ehdotti SDNL:lle yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. SDNL:n keskushallituksen enemmistön vastaus tähän kirjeeseen muodostaa nuorisoliiton poliittisten törmäilyjen huipentuman. Tässä kirjeessä SDNL kieltäytyy yhteistyöstä SOL:n kanssa vedoten SOL:n *sisäisiin asioihin* — ilmoittaapa vielä solmivansa omat suhteet SOL:n oppositioon! Kirje osoittaa ainakin yhden asian: ne esteet, jotka kevään 1971 jälkeen ovat johtaneet SDNL:n johdon enemmistön häpeilemään ja peittelemään suorittamiaan SKP:n linjan loukkauksia, ovat katoamassa, ja SDNL uskaltaa jälleen avoimesti hyökätä SKP:n omaksumaa eheytykslinjaa ja normaaleja järjestösuhteita vastaan.

4. SKDL:n keskusjohdon politiikka

SKDL:n keskusjohdon elimet ovat niinikään osallistuneet SOL:n painostukseen. SOL on useissa asiakirjoissaan kiinnittänyt huomiota SKDL:n yhteistyöjärjestöluonteeseen ja sääntöjen vastaiseen menettelyyn. Mainittakoon seuraavat tärkeimmät kysymykset:

— SKDL on vastoin tehtyjä suullisia sopimuksia 7. liittokokouksen jälkeen katkaissut *kaiken* taloudellisen avun SOL:lle. Viime vuonna SOL:n jäsenjärjestöt tosin saivat pienen avustuksen ylioppilaskuntavaaleja varten — tällöinkin suositettiin kohtuuttomasti SOL:n toiminnasta pidättyneitä järjestöjä.

— SKDL:n päätöksentekomekanismi on — kuten todetaan SOL:n 8. liittokokouksen hyväksymässä kannanotossa¹⁷ — yleisestikin kehittynyt kohti puolueluontoi-

¹⁷ Kannanotto SKDL:n luonteesta ja kehityksestä on julkaistu Soihu 3/72:ssa, ss. 91—94, ilmestyy myös kirjassa "Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan".

suutta yhteistyöjärjestöluonteen kustannuksella. Tästä kehityksestä on joutunut kärsimään erityisesti SOL, joka on ainoa SKDL:n yhteisöjäsenistä, jonka johdon kommunistit edustavat SKP:n määrittelemien erimielisyyksien mukaan jaoteltuna ns. vähemmistöä. On todettava, että yhteistyöjärjestöluonteen väheneminen merkitsee ensinnäkin SKDL:n sääntöjen ja tarkoituksen vastaista kehitystä ja toiseksi, niiden kommunistien osalta, jotka tällaista kehitystä tukevat, SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen vahvistaman vuonna 1967 laaditun järjestöpoliittisen asiakirjan periaatteiden syrjäyttämistä.

— Huippunsa SOL:n osalta saavutti SKDL:n sääntöjen ja tarkoituksen sekä SKP:n edustajakokouksen linjan vastainen politikointi SKDL:n liittoneuvoston kokouksessa 10.6., jossa SOL:n johto enemmistöpäätöksellä tuomittiin 8. liittokokouksen tapahtumista, asetettiin tukemaan SOL:n oppositiota sekä päätettiin luoda sääntöjen vastaiset suhteet siihen. SOL:n työvaliokunta on julkaissut päätöksestä kannanoton,¹⁸ jossa todetaan päätöksen olevan ensinnäkin SKDL:n liittoneuvoston toimivallan ulkopuolella, toiseksi virheellisesti ja valheellisesti valmistellun ja kolmanneksi sisällöllisesti virheellisen, tosiasioiden ja SKP:n linjan vastaisen.

5. Kansan Uutiset

Oman murheellisen lukunsa SOL:n vastaisessa politiikassa muodostaa Kansan Uutiset, joka muutoinkin tuntuu olevan täysin SKP:n edustajakokouspäätöksiä ja julkaisijajärjestöjen — mm. SOL:n — kontrollin ulkopuolella. SOL on viime vuosien aikana toistuvasti kiinnittänyt SKP:n, SKDL:n sekä Kansan Uutisten toimituksen ja hallintoelinten huomiota KU:n toimituspolitiikkaan, joka erittäin selvästi suuntautuu niin SKDL:n ja KU:n luonnetta ja siten SOL:n järjestöllisiä oikeuksia vastaan kuin myös SKP:n edustajakokouspäätöksiä vastaan. KU on lähes säännöllisesti kieltäytynyt julkaisemasta SOL:n kannanottoja, jopa vastineita on ollut työstä saada lehteen. Samaan aikaan KU esittelee näkyvästi SOL:n oppositiota ja muitten SOL:n ”kriitikkojen” puolueenvastaisia ajatuksia ilman minkäänlaisia kommentteja. Sanomattakin on selvää, että lehti vaikenee tyystiin SOL:n varsinaisesta toiminnasta ja siinä saavutetuista menestyksistä, samalla kun SOL:n opposition mitättömistä, parikymmentä kuulijaa keränneistä semi-

¹⁸ SOL-DOKUMENTTI 1.

naareista tehdään lehden palstoilla maamme demokraattisen ja vallankumouksellisen liikkeen merkkitaipauksia. "Huipussaan tämä toimituspolitiikka on silloin, kun KU hyökkää julkaisijajärjestönsä SKDL:n yhteisöjäsentä SOL:oa vastaan valheellisin väittein ja olemattomin perustein sallimatta SOL:n kuitenkaan käyttää KU:a tiedotusvälineenään KU:n ja SKDL:n luonteeseen edellyttämällä tavalla", todetaan SOL-DOKUMENTTI 1:ssä lakoisesti.

Yhteenvedo:

Kahlattuumme paikoitellen jopa väsyttävän määrän tosiasioita lävitse, voimme tehdä yhteenvedon toisaalta SOL:n, toisaalta SOL:n vastustajien politiikasta SOL:n suhteen. Päätösten, julkilausumien, postiin "kadonneiden" kokouksutsujen ja Kansan Uutisissa komeilevien syytekirjelmien kokonaisuudesta hahmottuu selkeä linja: SOL:n politiikka on ollut ylimääräisen edustajakokouksen ja 16. edustajakokouksen sekä SKDL:n järjestöluonteeseen mukaista — sen sijaan SOL:oa vastaan esiintyvien voimien toimenpiteet ovat suuntautuneet SKDL:n järjestöluonnetta sekä SKP:n linjaa vastaan. Tätä tosiasiaa eivät muuta mitkään saivartelut — ei myöskään se, että SKP:n poliittisen toimikunnan enemmistö takistista syistä on tehnyt edustajakokouksen linjan kanssa ristiriidassa olevan äänestyspäätöksen SOL:n tilanteesta.

IV

Likvidaattorit liikkeellä

Tämän artikkelin kolmessa ensimmäisessä, valmisteluvassa — joskin pakostakin varsin pitkäksi venyneessä — osassa on todettu, että:

a) Ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan täydellinen noudattaminen ja sen puitteissa tapahtuva ideologinen keskustelu on luonteeltaan kommunistisen liikkeen voimistamista ja päinvastoin.

b) SKP:n linjan seuraaminen SOL:ssa on niinkään luonteeltaan kommunistisen liikkeen voimistamista.

c) SOL on pyrkinyt noudattamaan SKP:n linjaa — SOL:n vastustajat ovat sitä systemaattisesti loukanneet.

Väistämätön on siten se johtopäätös, että SOL:n vastaiset voimat toimivat — rikkoessaan SKP:n

päätöksiä ja esimerkkiä — myöskin kommunistisen liikkeen heikentämiseksi. Tämä toteamus ei ole pelkkä yleinen päätelmä, vaan saa mielenkiintoisella tavalla vahvistusta SOL:oa vastaan kohdistetun painostuksen tarkemmasta analyysissä. Tämä analyysi paljastaa SOL:oa vastaan suunnatun hyökkäyksen poliittisen sisällön: kyseessä on objektiivisesti ottaen pyrkimys *kehittyvän kommunistisen liikkeen likvidointiin*.

1960-luvun lopulta lähtien on Suomessa ja kansainvälisesti havaittavissa kommunistisen liikkeen voimakas nousuvaihe. Anti-imperialistinen taistelu laajentuu voimakkaasti: Suomessa kehittyy vuosikymmenen lopulla laajoja joukkoliikehdintöjä tulopolitiikkaa ja luokkasopulua vastaan. Tässä prosessissa muodostuu myöskin opiskelijoiden laajeneva demokraattinen liike, joka marxilais-leniniläisen propagandan ja ajankohtaisen yhteiskunnallisen kokemuksen turvin kykenee kehittämään keskuudestaan marxilais-leniniläisen ytimen, marxilais-leniniläisen joukkojärjestön SOL:n, jota johtavat puolueen edustajakokouksien linjaa johdonmukaisesti tukevat kommunistit. Opiskelijoiden keskuudessa tapahtuva kehitys ei ole ainoalaatuista — myös työläisnuorison ja koululaisten keskuudessa tapahtuu erittäin huomattavaa kehitystä: marxismi-leninismää, proletaarista internationalismia ja ylimääräisen edustajakokouksen eheytyslinjaa tukevat voimat tempaavat aloitteen SDNL:n rappiokauden lakkauttamiseksi ja muodostavat jatkuvasti laajenevan kommunistisen nuorisoliikkeen. Kehitys heijastuu voimakkaasti myös SKP:n sisällä. Hyökkäykset ylimääräistä edustajakokousta vastaan voidaan torjua, vaikka jäsenkentän voima ei riitäkään vielä sen linjan täydelliseen soveltamiseen kaikissa puolue-elimissä. Puolueen politiikka terästyy olennaisesti, mikä näkyy myöskin 60-luvulla kehittyneen luottamuskriisin vähittäisenä heikkenemisenä joukkojen keskuudessa. Puolue kykenee edustajakokousten linjaa määrätietoisesti tukevien voimien ansiosta valloittamaan enenevässä määrin asemaansa työväenluokan joukkoliikehdintöjen etujoukkona ja kasvattajana, mikä luo uusia edellytyksiä 60-luvun ongelmien lopulliselle voittamiselle.

Vuosikymmenen alun poliittiseen tilanteeseen sisältyy näinollen kommunistisen liikkeen selvän voimistumisen tendenssi. Kuten edellä on todettu, puolueen viimeiset edustajakokoukset ja niiden linjan toteuttaminen merkitsevät tämän tendenssin voimistumisen edellytysten luomista. Tämä ei kuitenkaan tapahdu vaikeuksista: esiintyy voimia, jotka toimivat edustajakokousten linjaa vastaan. Näiden voimien toiminnan merkitys tulee ym-

märrettäväksi ainoastaan, jos sitä tarkastellaan sen objektiivisen historiallisen sisällön suhteen. Tämä sisältö paljastuu tendenssiksi *kehittyvän kommunistisen liikkeen likvidoimiseen*. SOL:oa vastaan esiintyvien voimien toiminta SOL:n suhteen on tietenkin vain osa tästä tendenssistä. Se ei ole tietenkään ylimääräisen edustajakokouksen ja 16. edustajakokouksen päätösten puolesta käytävän kamppailun ydinalue, vaikka sen merkittävyyttä lisää se tosiasia, että SOL on ainoa SKDL:n yhteisöjäsen, jonka johdossa toimivat kommunistit johdonmukaisesti kannattavat SKP:n edustajakokouslinjaa. SOL:n tilanne ilmentää kuitenkin erinomaisella tavalla sitä, mitä käytännössä merkitsee SKP:n linjan syrjäyttämiseen sisältyvä likvidaattoritendenssi.

1. Painostus

SOL:oa vastaan esiintyvien voimien toiminnan pääsisältö on SOL:ssa ilmenevän kommunistisen liikkeen nousutendenssin katkaiseminen, *SOL:n likvidointi puolueen edustajakokouslinjaa toteuttavan marxilais-leniniläisen joukkojärjestön ominaisuudessa*. Tämän toteuttamiseksi käytetään ensinnäkin *painostusta*, jonka tarkoitus on saada SOL luopumaan johdonmukaisesta kannastaan edustajakokouspäätöksiin, SKDL:n luonteeseen ja ideologisen taistelun kysymyksiin. Painostusta harjoitetaan sekä SOL:n sisällä että SKP:n ja SKDL:n elinten kautta. Painostukseen liittyvinä uhkauksina toimivat kaikki ne reaalisen likvidointipyrkimyksen muodot, jotka otetaan käyttöön painostuksen osoittautuessa tehottomaksi. Näitä keinoja selvitetään jäljempänä.

Painostukseen sisältyville ideologisille harhoille on tyypillistä pyrkimys SKP:n linjan vastaisessa mielessä SOL:n "neutralisoimiseen". Niinikään usein turvaudutaan konseptioon jossa SOL ratkaisisi "erityistehtäväänsä" vailla kriittistä suhdetta yleistä poliittista tilannetta hahmottaviin käsityksiin ja ideologioihin. Tuskin tarvinee perustella tällaisen kaavan mielettömyyttä.

2. Muut toimenpiteet

Painostus ei kuitenkaan ole SOL:n kohdalla johtanut eikä — sen voimme vakuuttaa — tule johtamaan tuloksiin. Niinpä vastustajat siirtyvät muihin menetelmiin, joilla toiminnan sisältönä ja ytimenä oleva SOL:n likvidointi (osana kommunistisen liikkeen nousua) toteutuu. Painostus jatkuu edelleen samalla, kun siihen sisäl-

tyvät uhkaukset alkavat toteutua käytännössä. Reaalisia likvidaatiotoimenpiteitä on useammanlaisia. Vaikka ne liittyvät toisiinsa ja ovat ymmärrettävissä vain suhteessa toisiinsa on hyödyllistä suorittaa jaottelu:

a) Sisäisin menetelmin tapahtuva likvidointi. Niistä näkyvin on luonnollisesti kieltäytyminen SOL:n poliittikan ja toimintayhtenäisyyden toteuttamisesta. Vaikka tämä kieltäytyminen on jo selvästi vaarantanut TuASS:n, OSO:n ja TOS:n etenemisen ja samalla niiden johtoelinten oman arvovallan ja aseman, siinä ilmenevä likvidointipyrkimys on kuitenkin jopa oman liikkeen menestystä ensisijaisempi. Samaan sisäiseen likvidointiin tähtää myös ylenmääräinen "keskustelu" erilaisista yksityiskohdista, yksinomainen keskittyminen SOL:n sisäisten ongelmien mahdollisiin aspekteihin ja niitä koskevien vääristelyjen tuottamiseen. Tämä ehkäisee tietenkin SOL:n toiminnan kehittymistä — mikä saumattomasti liittyy likvidaattori-ystäviemme toiminnan kokonaiskuvaan.

b) Ulkoapain suoritettu likvidointi. Ulkonaiset toimenpiteet liittyvät kolmeen pyrkimykseen, joiden sisältönä on SOL:n kehityksen vaikeuttaminen: SOL:n aineellisten toimintaedellytysten heikentäminen, SOL:n joukkosideiden heikentämisyritykset sekä pyrkimys SOL:n poliittiseen likvidoimiseen. Aineellisten toimintaedellytysten heikentämiseen ovat tähdänneet ja tähtäävät ne SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätösten vastaiset toimenpiteet, joilla SOL:lta on lakkautettu sekä SKP:n että SKDL:n taloudellinen tuki, SOL:n toimisto karkoitettu Kulttuuritalolta, SOL:ta evätty käytännössä mahdollisuus käyttää liikkeen päälehteä Kansan Uutisia jne. Joukkosideiden vaurioittamiseen liittyy SOL:oa vastaan suunnattu lehdistökampanja, alkaen pienimmistä ja lapsellisimmista valheista päätyen revisionistisiin teorioihin opiskelijaliikkeen merkityksestä.¹⁹ Kansan Uutisten "keskustelu" kuvastaa mainiosti tätä tendenssiä, samoin Yhteisrintama-lehden sekä Terään kirjoittelu. Näiden toimenpiteiden sisältö on siinä, että niillä pyritään lietsomaan epäluuloa SOL:a kohtaan opiskelijoiden ja työväenluokan keskuudessa, vaikeuttamaan SOL:n joukkopohjan laajenemista. SOL:n poliittisen likvidoimisen tendensi näkyy pyrkimyksissä riistää

¹⁹ Ks. Juhani Ruotsalo, Kari Toikka: Opiskelijaliike ja SOL, Solhtu 1/72, ss. 32—68, jossa on suppeasti eritelty tärkeimmät opportunistien virheelliset opiskelijaliike"teoriat"; ks. myös "Sosialistisen Opiskelijaliiton kommentti 'Kansandemokraattisten opiskelijoiden maatakasittävän neuvottelukunnan' perustamisasiakirjaan", SOL-DOKUMENTTI 2.

SOL:lta mahdollisuus vaikuttaa SKDL:n politiikkaan, SOL:n syrjäyttämisessä korkeakouluneuvoston SKDL-jäsenten valinnasta. Tämän toimenpiteen tarkoitus on ennenkaikkea ehkäistä SOL:n poliittisen panoksen myönteinen merkitys kommunistisen liikkeen voimistamisessa. Koska viime kädessä SOL:n kohdalla on kysymys opiskelijoiden joukoista, on SOL:n vastustajien toiminnan sisältö ymmärrettävä myöskin tässä yhteydessä SOL:n joukkositeiden vaurioittamisena, SOL:n kannattajien ja SOL:sta kiinnostuneiden opiskelijoiden vieroittamisena SOL:sta vedoten SOL:n poliittiseen tehostomuuteen ja merkityksettömyyteen.

Näiden reaalisten likvidointipyrkimysten tueksi tehdään tarvittavissa elimissä TuASS:ssa, TOS:ssa ja OSO:ssa, SKDL:ssa SDNL:ssa ja SKP:ssa tarvittavia päätöksiä. Päätökset "oikeuttavat" muut toimenpiteet samalla, kun niiden eräänä keskeisenä tehtävänä on muodostua osaksi sitä syytöskampanjaa, jonka sisältönä on SOL:n joukkositeiden vaurioittaminen.

Likvidointitoiminnan perusteluiksi esitetään seuraavaa:

1) SOL on revisionistinen teoriassa ja käytännössä. Tätä väitettä on vain harvoin pyritty perustelemaan. Yleensä SOL:n ideologispoliittinen tuomitseminen on rajoittunut ylimalkaisiin latteuksiin. Silloinkin, kun jotakin täsmällistä on pyritty esittämään, SOL on ymmärtääksemme kyennyt perustelemaan kantansa marxilais-leniniläisenä. Missään tapauksessa ei ole voitu osoittaa, että SOL:ssa olisi kysymys muusta kuin SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen tarkoittamista erimielisyyksistä. Näin ollen kaikki hallinnolliset toimenpiteet ovat joka tapauksessa perusteettomia ja SKP:n linjan vastaisia. Näin ollen myös "kansandemokraattisten opiskelijoiden maata-käsittävän neuvottelukunnan" väite SOL:n ääriivasemistolaisuudesta jää kaikkea pohjaa vaille.²⁰

2) SOL vastustaa SKP:n linjaa. (vrt. tämä kirjoitus).

3) SOL vastustaa SKDL:n linjaa. Tämä argumentti on valheellinen. SOL tukee ja on aina tukenut SKDL:n yhteisesti sovittua poliittista linjaa. SOL muodostaa merkittävän demokraattisen voiman korkeakouluilla ja kerää SKDL:n tavoitteiden tueksi jatkuvasti suurenevan joukon demokraattisia opiskelijoita. SOL:n yhteistyöpolitiikan ansiosta monien näiden tavoitteiden kannatus on merkittävää myös muiden puolueiden opiskelijakan-nattajien keskuudessa. Toisaalta SOL puolustaa johdon-mukaisesti SKDL:n yhteistyöjärjestöluonnetta ja torjuu

²⁰ Ks. SOL-DOKUMENTTI 2.

päättäväisesti kaikki pyrkimykset alistaa SKDL:n yhteisöjäsenet SKDL:n puolueluontoisen kehityksen epäitseenäiseksi osaksi. Tässä mielessä SOL on esittänyt ja tulee esittämään edelleen periaatteellista kritiikkiä SKDL:n johdon niitä toimenpiteitä vastaan, jotka suuntautuvat SKDL:n luonnetta ja tehtäviä vastaan. Tämä kritiikki on pohjautunut ja tulee pohjautumaan SKP:n kannanottoihin, ennen kaikkea ylimääräisessä edustajakokouksessa vahvistettuun järjestöpoliittiseen päätöslauselmaan.²¹

c) Rinnakkaisorganisoituminen

Sisäisen ja ulkoisen likvidointihyökkäyksen lisäksi SOL:oa vastaan hyökkääville voimille on käynyt tarpeelliseksi muodostaa rinnakkaisorganisaatioita SOL:ille ja sen elimille. Rinnakkaisorganisaatioita on syntynyt neljänlaisia:

a) SOL:n sisälle muodostuneet rinnakkaisorganisaatiot — Yhteisrintama-lehti, "Kansandemokraattisten opiskelijoiden maatakäsittävä neuvottelukunta", joka vahvistaa muodollisesti OSO:n, TOS:n ja TuASS:n rinnakkaisorganisoitumisen.

b) SKP:ssa muodostettavat opiskelijaelimet — tästä on merkinä ennen kaikkea SKP:n Helsingin piirin opiskelijajaosto.

c) SKDL:n puitteissa tapahtuva rinnakkaisorganisointuminen. Tästä saatiin esimakua viime vuonna SKDL:n Helsingin piirin järjestäessä "selostustilaisuuksia opiskelijoille", joita valmisteltaessa ei piirin yhteisöjäsenjärjestöön, ASS:aan oltu minkäänlaisessa yhteydessä ja jotka avoimesti suuntautuivat ASS:aa vastaan. Tämä suuntaus on nyttemmin saavuttanut uuden, entistä räikeämmän vaiheen. Joukko ASS:n sisällä katkeran ja selvän poliittisen tuomion opiskelijajoukoilta saaneita henkilöitä on perustanut "Helsingin Opiskelevat Kansandemokraatit"-nimisen järjestön, joka lienee järjestäytymässä SKDL:n piirin tuella SKDL:n perusjärjestöksi. Tämä järjestö on avoin rinnakkaisjärjestö — sen perustamisen perusteissa jopa väitettiin valheellisesti, että HOKA on tarpeellinen, koska mikään järjestö Helsingin opiskelijoiden

²¹ Alaviitteessä 17 mainittu SOL:n 8. liittokokouksen kannanotto on täydellisessä sopusoinnussa niin ylimääräisen edustajakokouksen järjestöpoliittisen asiakirjan kuin myös SKP:n keskuskomitean 22. 1. 67 hyväksymän järjestöpoliittisen päätöslauselman kanssa, jonka pohjalta 16. edustajakokouksen päätöksen mukaan käsitellään SKP:n ja SKDL:n järjestöpoliittisten suhteiden kehittämistä.

keskuudessa ei toteuta SKDL:n politiikkaa. Jokainen joka tuntee ASS:n toimintaa, tietää, että ASS on *erittäin* tehokkaasti toteuttanut SKDL:n poliittista linjaa — eri asia on, että ASS on myös tehokkaasti vastustanut SKDL:n johdon enemmistön SKDL:n luonteen vastaista järjestöpolitiikkaa.

d) SDNL:ssä tapahtuva rinnakkaisorganisoituminen. Tästä paras esimerkki on Keski-Suomen Sosialistisen Nuorisoliiton korkeakoulupoliittinen jaosto, jossa joukko JOS:ssa kannatuksensa menettäneitä henkilöitä toimii JOS:n hajottamiseksi. SDNL:n merkitys hajotustyössä tulee kasvamaan — tätä ainakin ennakoivat ne useat lausunnot, joissa SDNL:lle asetetaan uusia tehtäviä myös opiskelijajoukkojen taistelun johtamisessa.

Onko rinnakkaisjärjestöjen perustamiselle olemassa perusteluja? Ovatto ne oikeutettuja maamme luokkataistelutilanteen ja SKP:n kollektiivisten arvioiden valossa? SOL:n sisäiset rinnakkaiselimet eivät ole oikeutettuja, koska — kuten edellä on seikkaperäisesti osoitettu — SOL:n sisäisen tilanteen ratkaiseminen riippuu siitä, missä määrin vähemmistö suostuu kunnioittamaan SKP:n omaksumaa ja suosittelemaa eheytykslinjaa. Samasta syystä on oikeutettua, että SOL on solminut toiminnallisia suhteita niihin marxismi-leninismiin pohjalta toimiviin opiskelijoihin, jotka Turussa, Tampereella ja Oulussa vaativat SKP:n linjan noudattamista paikallisissa SOL:n jäsenjärjestöissä ja jotka juuri tästä syystä on syrjäytetty järjestöjen toiminnasta, usein jopa jäsenyydestä. SKP:een perustetut rinnakkaiselimet — ennenkaikkea tässä siis Helsingin piirin opiskelijajaosto — perustellaan yleensä puolueen johtavalla roolilla. Tämä onkin aivan oikein. Ainoana ongelmana näissä elimissä on se, että 16. edustajakokouksen linjan edellyttämä SOL:n ja SDNL:n tilanteen käsittelyprosessi on täydellisesti kesken puolueen keskuselimissä. Tällöin erityisten opiskelijaelinten perustaminen paljastuu rinnakkaisorganisoitumiseksi ja edustajakokouksen omaksuman kokonaislinjan vastaiseksi toimenpiteeksi, vaikka se sisältääkin järjellisen ajatuksen opiskelijakommunistien työn ohjaamisesta entistä tehokkaammin. Tämän tulee luonnollisesti kuitenkin tapahtua valtakunnallisin päätöksin puolueen keskuselimissä edustajakokouksen linjan mukaisesti.

SKDL:n elimiin synnytetty rinnakkaisorganisoituminen on yleensä perusteltu kahdella eri tavalla. Ensimmäinen, karkeampi, väittää, että SKDL:n perustamat rinnakkaisorganisaatiot ovat välttämättömiä, koska SOL ei muka noudata SKDL:n linjaa. Tällainen toteamus ei riitä pe-

rusteluksi rinnakkaiselimen perustamiselle — kyseessä on hyökkäys SKDL:n yhteistyöjärjestöluonnetta vastaan ja lisäksi, mikäli asialla ovat SKP:n jäsenet, hyökkäys SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen luomaa eheytylinjaa vastaan, joka kieltää hallinnolliset toimenpiteet ideologisten erimielisyyksien ratkaisemisessa. Kaikkien tiedossa on, että SOL toteuttaa erinomaisella tavalla SKDL:n yhteisesti sovittua peruslinjaa — erimielisyydet useissa poliittis-ideologisissa kysymyksissä eivät oikeuta HOKA:n perustamisen kaltaisiin toimenpiteisiin. Toinen tapa perustella SKDL:n omien opiskelijaelinten perustamista on viittaus SOL:n marxilais-leniniläiseen joukkojärjestöluonteeseen ja väite, että tämä kaventaa SOL:n jäsenpohjaa. Muodollisesti perustelu on pätevä — SOL sulkee ulkopuolelleen marxismi-leninismiin vihamielisesti suhtautuvat voimat — esimerkiksi pastori Pursiainen. Käytännössä marxilais-leniniläinen järjestöluonne on voimakkaasti laajentanut SOL:n joukkopohjaa mahdollistaessaan oikean politiikan joukkotyössä. Edellä esitellyllä argumentilla keinottelevien voimien todelliset tarkoitukset paljastuvat tietysti viimeistään silloin, kun asetetaan kysymys SKDL:n perustaman opiskelijajärjestön tehtävistä. On odotettavissa, että esim. HOKA:an ei hyväksyttäisi jäseniksi kaikkia ASS:n jäseniä, vaikka SKDL:n perusjärjestön luonne tätä edellyttäisikin. Mikäli näin käy, ovat viimeisetkin mahdolliset perustelut HOKA:n olemassaololle hävinneet — ja tähän viittaa vahvasti järjestön salainen perustaminen, jonka yhteydessä ei ASS:aan oltu minkäänlaisessa yhteydessä.

SDNL lähtee rinnakkaisorganisoitumiseen tunnuksella opiskelijoiden ja työläisnuorison yhteisestä taistelusta. Perussuunta on tietenkin oikea — tästä lähemmin esim. SOL:n 8. liittokokouksen päätökset. Olennaista on kuitenkin, että myös SDNL:n piirissä tapahtuva rinnakkaisorganisoituminen loukkaa karkeasti SKP:n omaksumaa linjaa, joka tällä hetkellä muodostaa välttämättömän perustan *koko Suomen vallankumousliikkeen kehittämiseksi* — se on siten välttämätön myös opiskelija- ja työläisnuorisoliikkeen kehittämisen kannalta. Myöskään asian laajempi merkitys ei ole niin selvä kuin SDNL väittää. Kaikki merkit viittaavat nimittäin siihen, että vielä pitkän aikaa on välttämätöntä voimistaa opiskelijoiden omaa marxilais-leniniläistä joukkojärjestöä mahdollisimman laajojen opiskelijajoukkojen mobilisoimiseksi demokraattiseen ja vallankumoukselliseen taisteluun. Opiskelijoiden liikkeen syntypohja ja liikkeen kehityshistoria on osoittanut erillisen opiskelijajärjestön hedelmällisyyden tässä historiallisessa tilanteessa Suomessa. Siten

välittömät puuhailut SDNL:n osuuden voimistamiseksi opiskelijaliikkeessä osoittautuvat paitsi SKP:n linjan vastaiseksi taktikoinniksi myöskin opiskelijaliikkeen objektiivisesti vasemmistolahkolaiseksi heikentämiseksi — mikä sekin on karkealla tavalla SKP:n päälinjan vastaista.

Mitkä ovat edellä SKP:n linjan vastaiseksi osoitetun rinnakkaisorganisoitumisen tehtävät SOL:oa vastaan tähdätyssä hyökkäyksessä? Rinnakkaisorganisoitumisen tarkastelu vahvistaa jälleen sitä, että hyökkäys SOL:oa vastaan on luonteeltaan *likvidaattorihyökkäys*, jonka perusmerkitys on kommunistisen liikkeen nousun sabotointi. Rinnakkaisjärjestöt toteuttavat *ensisijaisesti* kaikkia SOL:n likvidointitehtäviä, ne ovat hyödyllisiä SOL:n joukkositeiden vaurioittamisessa, SOL:n materiaalisien ja poliittisen likvidoinnin perusteluissa, SOL:n sisäisen likvidoinnin organisoimisessa jne. Niiden tehtävänä on osallistua — mutta vain osallistua — SOL:n likvidointipyrkimysten toteuttamiseen ja organisoimiseen. Eräät rinnakkaisjärjestöt, ennenkaikkea SKDL:n perustamat, toteuttavat *toissijaisesti* myös toista tehtävää. SOL:oa vastaan hyökkäävien voimien omien joukkositeiden laajentamispyrkimyksiä. Tarkasteltaessa niiden politiikkaa käy kuitenkin selväksi, että päähuomio on kohdistettu SOL:n sisäisen tilanteen selvittämiseen, että tarkoituksaan ei ole edistää demokraattista ja vallankumouksellista opiskelijaliikettä vaan päinvastoin hyökätä SOL:oa vastaan liikkeen heikentymisen uhallakin.

Rinnakkaisorganisoituminen sisältää myös mielenkiintoisia ristiriitoja, jotka heijastavat Suomen vallankumousliikkeen kokonaisproblematiikkaa. *Toisaalta* SOL:n vastustajilla on tendenssi painottaa SKDL:oa ja kansandemokraattista liikettä, *toisaalta* heidän on SKP:n kasvaneen vaikutusvallan ja SOL:n marxilais-leniniläisen järjestöluonteen vuoksi yritettävä nojautua *Suomen Kommunistisen Puolueen* linjaan ja päätöksiin — tosin puolueenvastaisiin vääristelyihin. Tämä ristiriita liittyy avoimesti SKDL:n puoluekehitykseen ja SKP:n rooliin siinä. SOL:n vastustajat joutuvat myöskin *toisaalta* painottamaan opiskelijaliikkeen "erityistehtäviä" pyrkiesään SOL:n yleispoliittiseen eliminoimiseen, *toisaalta* ne ovat järjestötaktisista syistä kuitenkin propagoimassa SDNL:oa opiskelijaliikkeen johto-organisaatioksi — vaikka SDNL nimenomaisesti on vieläkin kyvyttömämpi opiskelijaliikkeen erityisproblematiikan ratkaisemiseen kuin muihin tehtäviinsä, joihin se myöskin on verrattain kyvytön.

Rinnakkaisorganisoitumisen peruslinjoihin sisältyvät ratkaisemattomat teoreettis-poliittiset ristiriidat ovat

paitsi lainmukainen seuraus SKP:n edustajakokouslinjan hylkäämisestä, myöskin ilmeinen osoitus siitä, että SOL:n vastainen liike, joka siis on ymmärrettävissä ainoastaan kommunistisen liikkeen nousun eliminoimiseen tähtäävän kokonaisliikkeen osana, toimii SOL:n suhteen *verrattain sattumanvaraisesti*. Käytössä ovat viimeiset keinot SOL:ssa eteenpäin ryntäävän luokkakantaisen liikkeen vastustamiseksi, puolueen, sen vaikutuksen ja linjan eliminoimiseksi. SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjaa SOL:n suhteen vastustavat istuvat tosin mukavilla nahkatuoleilla, mutta he tuntevat jo *palaneen käryä*, joka nousee heidän omista housuntakamuksistaan, he näkevät jo *maailmanlopun merkkejä!*

V

SOL:oa ette voi pysäyttää!

Loppuyhteenvetona voimme todeta, että hyökkäys SOL:oa vastaan on luonteeltaan likvidatorinen liike, joka asettuu kommunistisen liikkeen yleistä nousua vastustavan toiminnan osaksi. Se on niiden henkilöiden epätoivoista politiikkaa, jotka sisimmässään eivät ole kyenneet omaksumaan SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen suuria päätöksiä, jotka — omiin demogogisiin teeseihinsä ehkä itsekin vähitellen uskoen — kieltäytyvät siitä ideologisen keskustelun avoimuudesta, siitä valmiudesta kritiikkiin ja itsekritiikkiin, jota SKP:n omaksuma eheytysohjelma välttämättä edellyttää. Se on niiden henkilöiden epätoivoista politiikkaa, jotka eivät ole valmiita noudattamaan SKP:n linjan mukaista järjestöpolitiikkaa, jotka sanalla sanoen eivät ole valmiita asettamaan omia teoreettisia ja poliittisia käsityksiään *alttiiksi luokkataistelun käytännön kokeelle*.

SOL:n vastaisessa hyökkäyksessä ei ole kyetty asettamaan kyseenalaiseksi SOL:n politiikkaa ja sen merkittävää osuutta monopolienvastaisessa taistelussa. On tragikoomista, kun esimerkiksi Helsingissä toverit, jotka ovat käytännössä osoittaneet kyvyttömyytensä korkeakoulutaistelun organisoimiseen, toverit, jotka SDNL:n toimitsijanpallilta tulevat neuvomaan käytännön taistelussa kokemuksia hankkineita todellisia korkeakoulutaistelun kaadereita, esittävät "huolestuneisuuttaan" SOL:n politiikan joukkovaikutuksista. Sillä todellisuudessa heitä huolestuttaa *sitä enemmän*, mitä enemmän SOL:n val-

lankumouksellinen politiikka kykenee mobilisoimaan opiskelijoita SKP:n päälinjan mukaiseen taisteluun ja myöskin SKP:n omaksuman historiallisen eheyty- ja kehityslinjan solidaariseksi tueksi.

Tamperelaisten, turkulaisten ja oululaisten opiskelijoiden ei tarvitse pitkään kysyä, kuka on likvidaattori ja kuka haluaa edistää opiskelijoiden taistelua. Käytäntö on todistanut SOL:n linjan oikeellisuuden. Voimasuhde sosialististen opiskelijoiden keskuudessa on jo peruuttamattomasti muuttunut SOL:n ja SKP:n linjan hyväksi. SOL:n vähemmistö, joka ei edusta enää neljättä osaa-kaan aktiivisista SKDL:oa tukevista opiskelijoista, on kulkemassa tietään loppuun, jossa häämöttää joko rehellinen itsekritiikki taikka hajotustoiminnan vieminen avoimeen kommunisminvastaiseen politiikkaan asti. Yhä useammat SOL:n vastustajien entisistä kannattajista ovat käytännön elämässä havainneet tämän. Yhä useammat luopuvat tukemasta SOL:n hajottajia, jotka vähitellen kutistuvat harvalukuisten byrokraattien joukoksi. Yhä selvemmäksi käy, että SOL:n periaatteellista, SKP:n linjaan nojaavaa politiikkaa, joka rakentuu SOL:n jäsenistön aktiiviseen osallistumiseen ja joukkomittaiseen poliittiseen keskusteluun, ei voida pysäyttää.

SOL:n 8. liittokokous oli uusi osoitus liiton myönteisestä panoksesta maamme vallankumouksellisen ja demokraattisen liikkeen kehitykselle. 8. liittokokous merkitsi kaikkien teoreettisella, poliittisella ja järjestöllisellä alalla otettujen kehitysaskelten yhdistymistä yleistykseksi liiton luonteesta (päättölauselma "SOL — opiskelijoiden ja sivistyneistön marxilais-leniniläinen joukkorajestö") ja sen järjestöelinten ja jäsenjoukkojen taistelun tehtävistä lähiaikoina ja -vuosina (toimintasuunnitelma). 8. liittokokouksen yhteydessä kävi havainnolliseksi myös SOL:n kansainvälisen aseman kehittyminen arvovaltaisten ulkomaalaisten liittokokousvieraiden ja -tervehdysten muodossa.

Kun tilanne on kiertämättömästi tämä — liiton periaatteiden, politiikan ja toiminnan kestävyys on käytännön elämässä saanut vahvistuksen — niin miten on selitettävissä se, että SOL:n vastaiseen hyökkäykseen yleensä on ryhdytty — puhumattakaan siitä, että hyökkäys on tullut sitä avoimemmaksi mitä lujemmin liitto on työssään edennyt ja mitä tietoisemmin SOL, sen jäsenjärjestöt ja jäsenjoukot ovat omaksuneet marxismin-leninismien ja proletaarisen internationalismin taistelunsa opastajiksi? Tähän ei voi löytyä kuin yksi pätevä selitys: Sosialistisen Opiskelijaliiton likvidointiin tähtäävien toimenpiteiden takaa löytyy marxismi-leninismille vieras aatteellinen rakennelma, jonka ydinajatuks-

sena SOL:n tapauksessa on se, että Sosialistinen Opiskelijaliitto vahingoittaa vallankumouksellista liikettä ja sen ajankohtaisen monopolienvastaisen strategian toteuttamista. Missä määrin tätä vääriä tietoisuutta ovat edistämässä tietoisesti kommunistisen ja marxilais-leniniläisen liikkeen heikentämistä kaavailevat voimat — sitä ei tässä ole mahdollista arvioida. Joka tapauksessa on selvää, että ylivoimaisen laajat joukot SKP:ssä, SKDL:ssä, SDNL:ssä ja myös SOL:ssa eivät tule hyväksymään niitä toimenpiteitä, joita SOL:oa vastaan 7. liittokokouksen jälkeen on suunnattu.

Tätä teesiä vahvistaa tieto siitä, että missään niistä järjestöistä, joita SOL:n likvidointityöhön on käytetty, ei näitä toimenpiteitä ole käsitelty muualla kuin järjestöjen johtavissa elimissä; laajoille jäsenjoukoille on vain ylhäältä käsin tarjottu milloin kestävämmiä "teorioita" sosialistisesta opiskelijaliikkeestä, milloin suoranaisia valheita SOL:n sisäisten erimielisyyksien luonteesta ja SOL:n toiminnasta. Tämä vuoksi SOL ja SOL:ssa toimivat kommunistit ovat useissa yhteyksissä esittäneet toivomuksen, että SKP tekisi perusteellisen marxilais-leniniläisen arvion maamme sosialistisesta opiskelijaliikkeestä sekä sen kiteytyneestä järjestöllisestä voimasta, Sosialistisesta Opiskelijaliitosta. Kieltäytyminen tästä tehtävästä on osa niistä toimenpiteistä ja laiminlyönneistä, joiden turvin on pyritty säilyttämään mahdollisuus esittää julkisuudessa SOL:n luonteen ja työn virheellisiä arvioita.

Vakuuttavana todisteena siitä haluttomuudesta, jota SOL:n vastaisen kampanjan etummaisiet henkilöt SOL:n laajan erittelemisen suhteen esim. TOS:n, TuASS:n ja OSO:n jäsenjoukkojen keskuudessa potevat, on päätöksentekoprosessi, jonka tuloksena näiden kolmen järjestön edustajat jäivät pois SOL:n ylimääräisestä liittokokouksesta toukokuussa 1971. TOS:n, TuASS:n ja OSO:n jäsenkokousten valitsevat liittokokousedustajat eivät osallistuneet liiton marxilais-leniniläisen periaateohjelman käsittelyyn ja ylipäätänsä ylimääräiseen liittokokoukseen *kokousedustajien oman päätöksen nojalla*. Näiden kolmen järjestön johtoelimet pyrkivät luomaan jäsenistöjen keskuudessa sellaista ilmapiiriä, jonka mukaan jäsenjoukkojen ei tulisi tarkasti perehtyä SOL:n julkaisuihin, lähinnä Soihtuun ja Soihdunkantajaan. Nämä toimenpiteet, vastaavia on muitakin, osoittavat SOL:n oppositiotoimintaa harjoittavien opiskelija"johtajien" pelkäävän jäsenjoukkojen mielipiteen kehittymistä SOL:n toimintaa ja politiikkaa kunnioittavaksi, mihin tietenkään ei olekaan pitkää askelta siitä, kun niihin huolellisesti ja aidosti perehtyy.

Itse likvidaattorihyökkäys paljastaa yhä selvemmin yhä useammille opiskelijoille SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen linjan kestävyys. Vain tällä linjalla voidaan rakentaa kestävä, periaatteellista politiikkaa, vain tällä linjalla toimivat voimat voivat julkisesti, avoimesti ja menestyksellisesti asettua käytännön kokeeseen. Likvidaattorien hyökkäys paljastaa myös SOL:n vastustajien todelliset kasvot, SKP:n linjan vastustajien todelliset kasvot. Ja vihdoin taistelu paljastaa SOL:n ideologisen linjan kestävyys. Pitkällä tähtäimellä likvidaattoreilla ei ole tulevaisuutta.

SKP:n linjaa ja periaatteellista opiskelijaliikkeen politiikkaa tukevat voimat ovat muotoilleet selkeän linjan tilanteen ratkaisemiseksi, linjan, joka myös tarjoaa likvidaattorihyökkäykseen osallistuneille tovereille mahdollisuuden irroittautua siitä ja ryhtyä yhteistyössä, vakavien ideologisten ja poliittisten keskustelujen avulla muotoilemaan ja toteuttamaan SOL:n politiikkaa. Tämä edellyttää seuraavaa:

— On asennoiduttava opiskelijaliikkeen kehittämiseen periaatteellisenä taistelutehtävänä, eikä järjestötaktisena ääntenkalastusmahdollisuutena. SOL voimistaa kaikin tavoin työtään opiskelijoiden keskuudessa 8. liittokokouksen sekä SOL:n hallituksen 1. ja 2. istunnon päätösten nojalla. Liikkeen voimistaminen on konkreettinen vastaus likvidaattoreille, se on osallistumista siihen historialliseen uurastukseen, josta Suomen vallankumousliikkeen nykyinen ja tuleva nousu koostuu.

— On pantava täytäntöön SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen omaksuma linja *kokonaisuudessaan* myös TuASS:ssa, TOS:ssa ja OSO:ssa. SOL:n sisäisen tilanteen ydinongelma, kysymys näiden kolmen järjestön sisäisestä demokratiasta ja jäsenkriteereistä on ratkaistava.

— On kaikin mahdollisin tavoin huolehdittava siitä, että SKP:n linjaa noudatetaan myös muissa SOL:oa käsittelevissä elimissä, esimerkiksi SKDL:n, SDNL:n ja SKP:n elimissä. Tässä suhteessa voimme luottavaisina nojautua SKP:n vallankumouksellisen tradition tukeen, SKP:ssa voimistuvaan päättäväisyyteen taistella 16. edustajakokouksen päätösten toteuttamisen puolesta jokapäiväisessä puolueyössä.

— SKP:n 16. edustajakokouksen lisäpöytäkirjan mukaisesti on neuvottelut SDNL:ssa ja SOL:ssa saatettava rinnakkain käyntiin ilman ennakkoehtoja SKP:n 16. edustajakokouksen päätösten ja esimerkin pohjalta.

— SKP:n kokemusten ja linjan opiskelua on lisättävä SOL:n piirissä. Vain nojautumalla sekä SKP:n kokemukseen, sen tietoisuuteen ja tukeen, että liiton työn

edelleen voimistamiseen voi SOL kehittyä suotuisasti edelleen. Erityisesti ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen päätökset muodostavat elintärkeän aineiston SOL:n kehityksen kannalta. SKP:n ja koko kansainvälisen kommunistisen liikkeen teoreettisen ja poliittisen linjan pohjalta on voimistettava selvitystyötä ja kampailua niin oikeistolaisia kuin "vasemmistolaisiakin" poikkeamia vastaan.

Näitä suuntaviivoja noudattaa SOL:n jäsenistön ylivoimainen enemmistö. Ne takaavat SOL:n voimistumisen ja kehityksen, suunnattiinpa sitä kohtaan minkälaisia hyökkäyksiä tahansa ja tulivatpa ne mistä tahansa. Silä viime kädessä vallankumousliikkeen likvidaattorit tulevat likvidoineeksi oman politiikkansa!

ETEENPÄIN SKP:n YLIMÄÄRÄISEN ja 16. EDUSTAJAKOKOUKSEN PÄÄTÖSTEN JA ESIMERKIN PERUSTALLA!

SKP:n LINJA TÄYTÄNTÖÖN OSO:ssa, TOS:ssa ja TuASS:ssa!

NEUVOTTELUT SDNL:ssa ja SOL:ssa RINNAN ALOITETTAVA!

KAIKKI POLIITTINEN JA AINEELLINEN TUKI SOL:lle!

TOVERI, OPISKELE!

Sosialistisen Opiskelijaliiton kirjasarjassa ilmestynyt

1. Georgi Dimitrov: Työväenluokan yhtenäisyys ja kansanrintama fasismia vastaan. 168 s., 5 mk.
2. B. M. Leibzon, J. Zhilin: Taistelu revisionismia vastaan. 80 s., 2 mk.

Ilmestyy lähiaikoina

3. Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan. Sosialistisen Opiskelijaliiton 8. liittokokous. n. 180 s., 5 mk.
4. Johdatus sosialismiin. Helppotajuinen johdatus marxismi-leninismiin ja suomalaisen yhteiskunnan peruskysymyksiin. n. 100 s., 4 mk.

Sosialistisen Opiskelijaliiton Punaiset vihkot -sarjassa ilmestynyt

1. Keskustelua tulopolitiikasta. 2. painos. 82 s., 1 mk
- Tilaus: Postiennakolla osoitteesta Olli Salin, SOL, Simonkatu 8 A 5, 00100 Helsinki 10

Raportteja, kommentteja

YLL ja lehtimieslakko

Lehtimiehet kävivät touku-kuun alkupuolella ammattijärjestönsä Suomen Sanomalehtimiesliiton (SSL) johdolla palkka- ja työehtojensa puolesta lakkotaistelun, joka kesti parisen viikkoa ja johti lakossa olleiden voittoon. Lakko toi esiin kapitalististen lehtimonopoliin taloudellisesti ja henkisesti alistaman työntekijäkunnan tyytymättömyyden työoloihinsa. Vaikka taistelu käytiin työehtoja koskevien tunnusten rajoissa, ei monopolien kannalta aran tiedotusalan työtaistelua voida arvioida oikein ottamatta huomioon koko kapitalistisessa tiedonvälitysjärjestelmässä esiintyvää yhteiskunnallista kehitystä. Tiedonvälityksen monopolisoituessa ja muodostuessa yhä enemmän osaksi valtiomonopolistista ideologisen sääntelyn mekanismeja sen piirissä tapahtuu väistämättä myös demokraattisten aatteiden esiinnousta.

SSL:n piirissä tämä kehitys on ilmennyt mm. vaatimuksina yritysdemokratian periaatteita noudattelevan toimitusdemokratian toteuttamisesta lehtitaloissa. Vaatimusten demokraattis-liberalistista luonnetta osoittaa, että vaikka näissä kaavailuissa päätöksenteko toimitustyössä siirtyisi monopolistisilta kustantajilta toimituskunnalle, ei kysymystä poliittisesta vallasta ole juuri ajateltu. Sama rajoituneisuus monopolien vastaisen taistelun perusongelmien suhteen ilmeni lehtimieslakossa, jonka tavoitteet jäivät reformistisiksi palkka- ja työehtokysymyksiksi. SSL:n johto, jossa sosialidemokraattien vaikutus on huomattava, ei luonnol-

lisesti enempään pyrkinytkään. Sen onnistui saada jäsenistönsä valtaosa — neljä viidesosaa — asettamiensa rajoitettujen tavoitteiden taakse.

Kd-lehdet lakossa!?

Samanaikaisesti kun lehtimieslakko oli reformistiselta kannalta menestys, se merkitsi kommunistisen lehtityön kannalta pitkään jatkuneen kehityssuuntauksen aallonpohjaa. Kansandemokraattiset lehdet, joilla sekä lehtimieslakossa että muissa samanaikaisesti tapahtuneissa merkittävässä yhteiskunnallisissa taisteluissa (kumityöläisten lakko, satamalakko, Alkon lakko, EEC-neuvottelut, käänne Vietnamsissa) olisi ollut mitä tärkein propaganda- ja organisoimistehtävänsä, jäivät porvarillisten lehtien tavoin ilmestymättä. Yleisen Lehtimiesliiton (YLL) johtamina kansandemokraattiset toimittajat antoivat täydellisesti tilanteen ohjauksen SSL:n johdolle. YLL yhtyi lakkoon, jolloin Kansan Uutiset, Kansan Sana, Kansan Tahto, Kansan Ääni, Satakunnan Työ ja Folketidningen Ny Tid olivat pois pelistä. SSL:n (sos.dem.) johdon ja kirjapainotyöläisten sos.dem. johtoisen ammattijärjestön yhteissopimuksella myös Tiedonantaja ja Hämeen Yhteistyö pelattiin ulos. Niitä ei suostuttu lotoimaan eikä painamaan. Näin oltiin tilanteessa, joka reformistisesta ammattiyhdistysjohdosta saattaa tuntua täydelliseltä, mutta joka on tosiasiallisesti luokkataistelun kokonaisuuden kannalta mitä vaarallisinta ja epäedullisinta: taistelulta on riistetty yksi sen tärkeimmistä aseista, työväenlehdistö.

SSL:n ja YLL:n suhteiden tausta

YLL:n osallistuminen lakkoon porvarilehtien toimittajien kans-

sa on monivaiheisen, mutta lyhyessä ajassa tapahtuneen kehityksen tulosta. Vielä 60-luvun lopulle saakka kansandemokraattisten lehtien toimittajat olivat muutamaa polkkeusta lukuunottamatta SSL:n ulkopuolella. SSL heräsi ammatilliseen etujärjestötoimintaan varsin myöhään. Aina 60-luvulle saakka sen toimintaa oli leimannut "herrasmiesklubin" mentaliteetti, joka edusti luonteenomaisesti porvarillista käsitystä "ammattiyhdistystoiminnasta". Yhteiskunnallinen kehitys, jonka objektiivisena perustana lehdistö on lehdistön monopolisoituminen, loi 60-luvun muiden huomattavien yhteiskunnallisten muutosten kanssa vuorovaikutuksessa edellytykset uudelle ideologiselle mielipideilmaukselle lehtimiesten keskuudessa. Tämä teki mahdolliseksi kd-toimittajien tulon SSL:ön.

YLL:n ideologinen suunta

YLL ei kuitenkaan tuolloin tuntenut erityistä vetoa SSL:ön, sillä YLL solmi työehtosopimuksensa kansandemokraattisten kustantajajärjestöjen kanssa ilman SSL:n asioihinpuuttumista, eivätkä liitot noudattaneet samoja sopimusperusteita. Ideologisesti YLL:oa kiinnostivat enemmän SKDL:n ja SKP:n poliittiset ja organisaattoriset kysymykset kuin toiminta valtaosaltaan porvarillisista lehdistä tulevien lehtimiesten järjestön piirissä. Kd-toimittajien keskuudessa vaikuttivat tuolloin voimakkaasti muisakin kapitalististen maiden kommunistisissa puolueissa jalansijaa saaneet ideologiset virtaukset, joitten aatteellis-poliittinen sisältö oli oikeistorevisionistinen. YLL:ssä hahmottui tietyvästi ensimmäisenä ns. uudistuslinja, joka vuoden 1966 SKP:n 14. edustajakokouksessa nousi ideologisesti johtavaan asemaan SKP:ssa.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta lähemmin käsitellä YLL:n toimintaa SKP:ssa kulkuneuvina vuosina. (YLL:n toiminta SKDL:ssä ja SKP:ssa on edellyttänyt kd-lehtien toimittajien ja kd-liikkeen ns. uudistuslinjan edustajien yhteistoimintaa, jota ei tässä ole tarkemmin eritelty.) Siitä voidaan lyhyesti todeta, että juuri YLL:llä on ollut suuri vaikutus SKDL:n ja SKP:n yhteisen "päälinjan" muodostumiseen ja niihin pyrkimyksiin joita puolueen enemmistöllä on ollut vähemmistöön jääneen puolueen luokkakantaan osan likvidoimiseen.

Taktinen muutos YLL:n linjassa

YLL:n ideologisen kehityksen suunnassa ei noitten vuosien jälkeen ole tapahtunut muutosta, vaikka YLL koko "uudistuslinjan" tavoin joutui SKP:n 15. edustajakokouksen aikaan 1969 toteamaan linjan johtavan umpikujaan. Ylimääräisen edustajakokouksen osoitettua, ettei luokkakantaista marxilais-leniniläistä linjaa ollut mahdollista aikaisemmin omaksutuin keinoin juurruttaa pois, YLL kohdisti huomionsa toimintaan omalla alueellaan, "ammattiyhdistysliikkeenä" kansandemokraattisessa lehdistössä. Noina vuosina tapahtui myös YLL:n jäsenten liittyminen lähes kokonaan SSL:ön. Uudessa ammattiyhdistysroolissa, jonka ironista kylläkin olisi pitänyt olla YLL:n tärkein rooli jo aiemmin, YLL saattoi saada SSL:stä poliittista arvovaltaa, jonka se oli kd-liikkeessä osittain menettänyt toimintamahdollisuuksien heikentyessä. YLL:n kannalta SSL:ssä puhaltavat demokraattis-liberalistiset ja reformistiset tuulet saattivat sopivasti, jotta SSL:ön liittymistä voitiin motivoida "ideologisilla" näkökohdilla, SSL:n taantumuk-

sellisen poliittisen luonteen muuttumisella.

YLL:n "ammattiyhdistys"-pyrkimysten todellisen luonteen osoitti valmistautuminen SKP:n 16. edustajakokoukseen. Kun likvidatoriset pyrkimykset 15. edustajakokouksen alla tuotiin esiin pääasiassa yksipuolisena mielipiteiden syöttönä, "toverit todistavat"-linjana kd-lehdistöissä, oli taktiikka vuoden 1972 edustajakokoukseen tultaessa vaihtunut hallinnolliseksi.

Hämeen Yhteistyön tapaus

Hämeen Yhteistyöstä muodostui uhri "voimainkoetuksessa", jossa panoksena oli ei vähempää kuin yksi kd-lehdistä, pohjoishämäläisen kansandemokraattisen työväenliikkeen äänenkannattaja. YLL:n jäsenten "ammattillisten oikeuksien" ajamisen varjolla YLL ryhtyi estämään toveri Rauno Setälän tuloa HY:n päätölmittajaksi vastoin lehden kustantajan SKDL:n Pohjois-Hämeen piirin kantaa. YLL:n "ammattiyhdistyslinjan" tavoite oli ilmiselvästi poliittinen ja SKDL:n sekä SKP:n sisäisiin asioihin puuttuva: päättää ohi poliittisten kustantajajärjestöjen kd-lehtien asioista toimittajanimityksiä myöten. Tosiasiallisesti YLL oli HY:tä lukuunottamatta jo tähän tavoitteeseensa päässytkin, SKDL:n Pohjois-Hämeen piirin painostamiseksi YLL:ön kuuluvat HY:n toimittajat aloittivat lakon ja kun toveri Setälä tästä huolimatta aloitti työnsä YLL:ön kuulumattomien toimittajien kanssa HY:ssä, YLL julisti HY:n saartoon, jota SSL valvoi. SSL:n osuus muodostui tässä vaiheessa tärkeäksi. Ay-politiikan varjolla YLL toteutti siihen asti kovinman poliittisen hyökkäyksensä SKP:n luokkakantaisia voimia vastaan saaden tukea SSL:ltä ja SAK:n tiedotusjaostolta. YLL:n ja SSL:n ideologiset kehityssuuntaukset

olivat tulleet yhteen: yhteisenä nimittäjänä oli hegemonistinen taistelu marxismi-leninismää vastaan.

YLL:n tosiasialliset tavoitteet HY:n tapauksessa eivät jääneet salaan, sillä saarron takia käytössä oikeudenkäynnissä työtuomioistuimessa YLL esitti vastineen oikeudelle, jossa todettiin mm.: "Kanteessa mainittu lakko ja saarto ovat syntyneet kansandemokraattisen liikkeen piirissä vallitsevasta ideologisesta erimielisyydestä ja sen aiheuttamasta järjestöllisestä valtataistelusta (kor. — IH) elvältä mainitut työtaistelut kohdistu millään tavoin kanteessa mainittuun työehtosopimukseen". YLL:n kaksinainen esiintyminen, yhtäältä "ammattillisten" oikeuksien puolustaminen", toisaalta järjestöllinen, poliittinen valtataistelu, edustaa puhdas tyylistä oikeistolaista juntaamista. Poliittisesti YLL:n menettely tuolloin edisti sosialidemokraattien hegemonistisia pyrkimyksiä ay-liikkeessä.

Merkitykseltään vähäisempi, mutta YLL:n toimintaa hyvin kuvaava tapahtuma oli myöhemmin keväällä 1972 käyty kampanja Kommunistin päätölmittajaa toveri Inkeri Lehtistä vastaan. Häntä syytettiin siitä, että hän oli julkaissut saarron aikana "rikkuriksi" julistetun Rauno Setälän kirjoituksen lehdessään. Setälän kirjoitus oli polemiikkia yleisradiopoliitikasta. YLL:n sääntöihin vedoten YLL:n liittohallitus uhkasi erottaa toveri Lehtisen (YLL:n jäsentiedote 3/72). Huhtikuussa kokoontunut YLL:n liittohallitus totesi mahtavasti, että "Kommunistin päätölmittaja Inkeri Lehtinen on toiminut vastoin liiton sääntöjä julkaitessaan rikkurillehti (sic!) Hämeen Yhteistyön päätölmittajan Rauno Setälän kirjoituksen omassa lehdessään YLL:n julistaman saarron aikana (YLL:n jäsentiedote 4/72)". Erottamista ei kuitenkaan tullut, vaan YLL päätti esittää "paheksumislau-

suntonsa" toveri Lehtiselle hänen menettelynsä johdosta. Tämä paheksumislausunto suunnautuu epäsuorasti SKP:ta vastaan, sillä Kommunisti on puolueen lehti, ja lehden sisällöstä vastaa viime kädessä Kommunistin toimitusneuvosto.

Näissä tapauksissa näkyy selvästi, miten YLL:n hyökkäyksissä poliittinen nyrkki on kätkeytyä ay-politiikan housuntakuun.

YLL:n rooli SSL:n lakossa

Lehtimiesten ay-politiikan tähän asti laajimmassa yhteenotossa, SSL:n lakossa, kansandemokraattisten lehtimiesten osana oli olla poliittisina myötäjuoksijoina. YLL:n yhtyminen lakkoon osoittaa jo sinänsä YLL:n ideologisen ja poliittisen haaksirikon ja sen joutumisen SSL:n politiikkaa ajavaksi liittännäiseksi. YLL:n rooli on jäänyt poliittisen helppohelkin osa, yhtäältä myötäillä SSL:n reformistisia ja tradeunionistisia pyrkimyksi, toisaalta taistella sitkeästi SKP:n luokkakantaista vähemmistöä vastaan kd-liikkeen sisällä ja etenkin kd-lehdistössä.

Jotta tämä murheellinen totuus YLL:stä ei olisi lehtimieslakon aikana paljastunut, YLL on pyrkinyt ylikorostamaan lakon merkitystä ja esittämään tekosyitä osallistumisensa puolustamiseksi. Tosiasiat paljastuvat tälläkin kertaa YLL:n virallisista päätöksistä. YLL:n liittokokous huhtikuussa totesi, että "kansandemokraattisen lehdistön palveluksessa olevat toimitustyöntekijät ovat valtaosaltaan järjestäytyneet Suomen Sanomalehtimiesten Liittoon. Tämän vuoksi on luonnollista, että SSL hoitaa myös kansandemokraattisten toimitustyöntekijöitten työehtosopimuskeskymykset (YLL:n jäsentiedote 4/72)". Jo tästä toteamuksesta ilmenee, että kd-lehtien "palve-

luksessa olevat" kokevat SSL:n tällä hetkellä varsinaiseksi etujaan ajavaksi ammattijärjestöksi, eivätkä suinkaan järjestöksi, jossa heidän olisi edistettävä kommunistien ja kansandemokraattien poliittisia etuja.

YLL:n kanta käy vielä selvemmäksi jatkossa: "YLL:n liittokokous antaa täyden tuen Suomen Sanomalehtimiesten Liiton toimille, joilla toimitustyöntekijöitten palkka- ja työehdot pyritään nykytilanteessa hoitamaan parhaaseen mahdolliseen tulokseen myös kansandemokraattisen lehtiväen osalta (kor. — IH)".

Ei jää epäselvyyttä siitä, että YLL pyrki SSL:n tuella ajamaan paitsi poliittisia, myös palkka- ja työehtoja koskevia tavoitteitaan kd-liikkeessä. Tämä on täsmälleen päinvastaista kuin se puhe, jolla SSL: on menoa aikoinaan perusteltiin.

Virheellisiä perusteluja

Kommunistisen puolueen ja koko kansandemokraattisen liikkeen kannalta on tietenkin täysin nurinkurista, että yksi tärkeimmistä taisteluvälineistä — kd-lehdistö — joutuu toimittajien palkkaetujen tai koko maan toimittajien taloudellisten tavoitteiden vuoksi yhden reformistisen ammattijärjestön sanelun alaiseksi. Tämä on luokkataistelun tehtävien vaarallista väärinarvioimista ja periaatteessa koko vallankumouksellisen liikkeen tekemistä mahoksi. Voi vain ihmetellä sitä itsesäänselvyyttä, jolla YLL:n sihteeri Sakari Selin puhuu asiasta (Terä 6/72): "Kun lakon julistanut SSL velvoitti kaikki jäsenensä kannatuslakkoon, oli asia selvä."

Selin yrittää samalla vierittää vastuun tilanteesta YLL:ltä kd-kustantajajärjestöille. Näiden asiana olisi hänen mukaansa ollut pyrkiä asiassa erillisopli-

mukseen SSL:n kanssa. Toisin sanoen, kd-lehtien kustantajien, jotka edustavat pääasiallisesti kd-liikkeen järjestöjä, pitäisi sopia kd-toimittajien palkka- ja työehdoista SSL:n kanssa. Tästä omalaatuisesta vaatimuksista paljastuu YLL:n epäitsenäinen myötäjuoksisen asema. Samalla selviää kenellä lehtilakon ohjaket olivat käsissä. Selin vetoaa kirjoituksessaan myös "solidaarisuuteen ammattikunnan valtaosan kamppailulle parempien työehtojensa puolesta". Tämä oli hämäästä, koska parempia työehtoja oli vaatimassa myös YLL ja outoa solidaarisuutta, koska moinen menettely oli omiaan rajoittamaan ei ainoastaan lehtimiesten lakon tavoitteita, vaan koko luokkataistelun, myös mm. kumityöläisten ja ALKO:n työntekijöiden lakon mahdollisuuksia.

Asteen verran järkevämmältä kuulostavan, joskin täsmälleen yhtä virheellisen väitteen lakoon menon perusteluiksi esittää YLL:n taloudenhoitaja Erkki Kumpulainen, joka kirjoittaa aiheesta SKP:n Helsingin piirin julkaisussa Rivit. Hän todistelee, että kd-lehtien irtaantumisen lakosta olisi merkinnyt koko lakkorintaman rikkimienemisen vaaraa. "Porvarillisten lehtien toimituksissa tuskin olisi hyväksytty sitä, että osa lehdistä ilmestyy lakon aikana", hän esittää. Tämäkin on arvotonta todistelua, kun ottaa huomioon YLL:n todelliset, mutta YLL:n johdon kirjoituksissa mainitsematta jätetyt tosiasialliset syyt, palkankorotusvaatimukset. Lisäksi on mahdotonta ajatella, että kommunistien ja kansandemokraattien pitäisi käydä porvarilehtien toimituksissa kysymässä, mitä kulloinkin sopisi tehdä. Kumpulaisen taka-ajatuksena, jonka hän jättää ilmaisematta, on että YLL:n toimintalinjan saneli itse asiassa SSL. YLL:lle taas oli välttämätöntä aikaisemmin omaksumansa poliittisen linjan vuoksi säilyttää SSL:n johdon tuki, koska sen menettäminen tässä

vaiheessa olisi merkinnyt, että YLL:n arvovallasta ei tällä "ammattiyhdistyspoliittisella" linjallakaan olisi ollut jäljellä enää rippeitäkään.

YLL:n lakossa olo eduksi työnantajaosapuolelle

On selvää, että mikäli SSL:n lakon tavoitteet olisivat koskeneet — kuten on haluttu uskotella — ainoastaan porvarillisten lehtien toimittajia, YLL:n irtaantumisella olisi ollut ainoastaan työtaistelua edistävää ja sen vaatimuksia radikaalisovva vaikutus. Lehtimonopoliin edustajilla, työnantajilla tuskin olisi ollut halua siihen, että kd-lehdet olisivat ilmestyneet yksinään, vaan he olisivat joutuneet heti miettimään tilannetta uudesta, lakkolaisten kannalta edullisemmasta näkökulmasta. Sanonta "porvarillisten lehtien toimituksissa tuskin olisi hyväksytty" onkin tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan näiden toimitusten työnantajaosapuolta.

YLL:n epäjohdonmukaisuus käy vielä selvemmäksi, kun ajatellaan vastaavaa tilannetta missä tahansa muussakin työtaistelutapauksessa. Juuri lakon tavoitteiden voimakas propagoiminen, taloudellisten vaatimusten kehittäminen poliittisiksi vaatimuksiksi tai tällaisen kehityksen uhka pakottaa työnantajia neuvottelemaan, ei suinkaan hyssyttely.

YLL:n politiikan ytimeen osuu toveri Eivo Koivunen, joka kirjoittaa lehtimieslakosta Hämeen Yhteistyössä: "Tosiasiasa kommunistiset ja muut lehtiemme toimittajat olivat lakossa palkkavaatimuksineen kansandemokraattisia järjestöjä ja niiden jäseniä vastaan — ja siten epäilemättä haittasivat työläisten ja muiden kapitalistien ja koko porvarillisen yhteiskuntamme sortamien työtekevien pyrkimyksiä".

YLL:n menettely lehtilakon aikana joutunee SKP:n tutkimuksen kohteeksi, mikäli tarkoituksena ei ole haudata SKP:n keskuskomitean asian tutkimisesta tekemää päätöstä. Samanaikaisesti asian selvittämisen kanssa puolueen olisi otettava kantaa siihen, voidaanko YLL:n jäsenistön kuuluminen SSL:ön katsoa puolueen ja kansandemokraattisen liikkeen edun mukaiseksi. Se on merkinnyt YLL:n itsenäisyydestä luopumista ja YLL:lle kuuluvien asioiden alistamista SSL:n hoitettavaksi. Kd-kustantajajärjestöt tuskin haluavat tulevaisuudessa hoitaa kd-toimittajien työehtosopimusasioita. SSL:n kautta, eivätkä kommunististen ja kd-järjestöjen jäsenet voi hyväksyä myöskään sitä, että YLL käyttää SSL:a poliittisena taustatukena puuttumisessaan SKDL:n ja SKP:n sisäisiin asioihin.

YLL:n aikaisemman ideologisen linjan jatkuminen nykyisen "ammattiyhdistyslinjan" muodossa vaikeuttaa SKP:n ja erityisesti kd-lehtikysymyksen ratkaisemista SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen viitoittamien periaatteiden mukaisesti ja karkottaa YLL:n jäsenistön luokkakantaisen osan liitosta, jossa SKDL:n ja SKP:n yhteinen "päälinja" on johtanut vähemmistön täydelliseen syrjimiseen.

Ilo Halonen

SEURAA SOIHDUNKANTAJAA

— Sosialistisen Opiskelijaliiton hallituksen äänenkannattajaa.

Ilmestyy joka 3. viikko. Myydään korkeakouluissa ja opistoissa. 1 mk.

Kirjoja

Vietnam - kirjallisuutta

Vietnamin kansan taistelu USAn imperialismia vastaan vaatii ja saa kaikkien anti-imperialististen, demokraattisten ja rauhanvoimien tuen. Tähän liittyy eri maissa järjestäytyneille Vietnam-solidaarisuusliikkeille välttämättömyys oppia ymmärtämään ne sotaan liittyvät tekijät, jotka edesauttavat solidaarisuusliikkeen laajentamista ja voimistamista. Näitä tekijöitä ovat:

a) sodan luonne USAn imperialististen maahantunkeutujen ja sen pystyttämän nukkehallituksen ja toisaalta Vietnamin kansan välisenä poliittisena ja sotilaallisena kamppailuna, jossa kansan taistelua johtavan yhteisrintamajärjestön FNL:n tavoitteena on rauha, riippumattomuus, demokratia ja puolueettomuus;

b) Yhdysvaltojen imperialismin käymän hyökkäyssodan barbaarinen, lukuisia kansainvälisiä sopimuksia rikkova sodankäyntitapa, joka on muuttunut viime kuukausina järjestelmälliseksi kansanmurhaksi USAn imperialistien joutuessa yhä selvemmin toteamaan tappionsa väistämättömyyden;

c) kansainvälisen solidaarisuusliikkeen merkitys, joka muodostaa osan niistä aineellisista ja poliittisista panoksista, jotka jouduttavat USAn joukkojen poistamasta Vietnamista ja sodan ratkaisua.

Näiden tekijöiden lisäksi, jotka muodostavat Vietnam-liikkeen laajentamisen ja voimistamisen perustan, on kommunistien ymmärrettävä Vietnamin sodan historiallinen merkitys koko imperialisminvastaisen

taistelun kehityksessä kyetäkseen johtamaan liikkeen kehitystä yhä tiiviimmäksi osaksi kansainvälistä anti-imperialistista toimintayhtenäisyyttä.

Vietnamiin liittyvää aineistoa — kirjoja, lehtiä, julisteita ja muuta materiaalia — on saatavana Etelä-Vietnamin Tasavallan tiedotustoimistosta ja Suomi-Vietnam-Seuran toimistosta Bulevardi 13 A 9, 00120 Helsinki 12, puhelin 640 223.

Suomenkieliset perusteokset

Vo Nguyen Giap: Kansan sota, kansan armeija, Vietnam Solidaarisuusryhmä, Hämeenlinna 1970, 132 s., 5 mk.

Kenraali Giap oli Vietnamin kansanarmeijan johtaja vuosina 1945—1954 sodassa Ranskan imperialismia vastaan. Nykyään hän on VDT:n puolustusministeri. Teos, joka on alunperin ilmestynyt v. 1961, on kansallisen vapautusliikkeen klassikko. Giap selostaa havainnollisesti kansan armeijan muodostamisen vaiheita ja periaatteita, sen etenemistä aina Dien Bien Phun loistavaan kukistamiseen v. 1954 ja ranskalaisten tappion sinetöimiseen. Giap toteaa vastauksena kaikille porvarillisille sotastrategikoille, joille vietnamilaisten voitto on jäänyt mysteeriksi: "Vietnamin kansa voitti vain siksi, että vapaussoita oli kansansota" (s. 29).

Kirja osoittaa, miten kansan armeijan muodostaminen ja voitokas eteneminen on tietolsten ryhmien — ennen kaikkea Indokiinan kommunistisen puolueen — suorittaman pitkällisen ja kärsivällisen valistus- ja organisointityön sekä sotilaallisen taistelun tulos.

Wilfred Burchett: Näin toimivat Vietnamin sissit, Tammi 1972, 262 s., 15 mk.

Tämä teos on eräällä tavalla jatkoa Giapin kirjalle, vaikka tekijän tausta on erilainen. Burchett on australialainen leh-

timies, joka on vuosikymmeniä kolunnut Aasian sotänäyttämöitä.

Kirja opastaa tilanteeseen, jossa vietnamilaiset kukistettuaan Ranskan sotilasjoukot joutuvat Yhdysvaltojen imperialismien tukeman nukkehallituksen sorron kohteeksi. Se osoittaa, miten sorto nostattaa vastarintaa, miten vastarinta muodostuu yhä laajemmaksi sortotoimien kovetessa ja miten tämä kierre lopulta vetää USAN imperialistit avoimeen sekaantumiseen Etelä-Vietnamiin.

Burchett, joka on tehnyt lukuisia matkoja Vietnamin taistelevien sissien parissa, kuvaa FNL:n sodankäyntiperiaatteita. FNL:n sotilaat ovat kansasta lähtöisin ja saavat kansan täydellisen tuen ennen operaatioita, niiden kestäessä ja niiden jälkeen. Taisteluun käydään vain tilanteissa, joissa voitto on varma. Viikkojen, jopa kuukausien huolellinen valmistautuminen edessä oleviin hyökkäyksiin luo täydellisesti toimivan, yhtenäisen ja loppuun asti tehtävistään tietoisien vapautusarmeijan yksikön. Vapautusarmeijan muodostamisen ja taistelun opastimena on marxismi-leninismi, johon pohjautuvaa sodankäynnin strategiaa ja taktiikkaa Vietnamin oloihin sovellettuna Vietnamin vallankumouksellinen liike on kehittänyt kymmenien vuosien ajan. FNL:n sodankäyntiin on ratkaisevasti vaikuttanut Vietnamin Kansan Vallankumouksellisen Puolueen, PRP:n marxilais-leniniläisen sotatieteen kehitystyö. Siihen liittyy erottamattomasti poliittisen ja sotilaallisen taistelun yhdistäminen, kansan poliittinen valmentaminen ja kansan luokkatietoisuuden kohottaminen.

FNL:n menestyksellinen poliittinen ja sotilaallinen työ kohdan USA:n imperialistien ja muodostaa monin osin vastakohdan USA:n imperialistien ja nukkehallituksen sotilasyksiköiden toiminnalle, jota kuvaavat alhainen moraal, kyvyttömyys sopeutua olosuhteisiin, kansan

tuen puuttuminen, satojentuhansien sotilaiden karkaaminen vihollisen puolelle sekä säännöllisesti kestäättömiksi paljastuvat epätieteelliset strategiset ja taktiset konseptit jne.

Burchettin kirjan kirjoittamisen jälkeen runsaan neljän vuoden aikana on sodassa tapahtunut monia käänteitä. Vapautusarmeija on edennyt, mutta samalla Yhdysvaltojen sodankäynti on muuttunut teknilliseltä varustustasoltaan yhä vaikuttavammaksi. "Näin toimivat Vietnamin sissit" osoittaa, että teknillisten parannusten kautta kansan viholliset eivät voi voittoa saavuttaa, vaikka se merkitseekin inhimillisen elämän ja luonnon tuhoamisen mittasuhteitten moninkertaistumista.

Pentagonin paperit, Tammi 1971, 304 s.

Daniel Elsbergin julkituomat Pentagonin käyttöön tarkoitetut tutkimukset Vietnamin sodasta eivät loppujen lopuksi tuoneet kovinkaan paljon uutta tietoa Vietnamin sodasta. Hyvin monet tämän kirjan paljastamista tiedoista oli julkaistu vietnamilaisten toimesta jo vuosia aikaisemmin. Kirjan teki merkittäväksi ennen kaikkea sen alkuperä. Sitä voitiin pitää Yhdysvaltain sodanjohdon analyysinä omasta sodastaan Vietnamin. Pentagonin paperit paljastaa tragikoomisesti Yhdysvaltain ulkopoliittikan päätöksentekoprosessin mielettömyydet. Se paljastaa väijäämättömästi Yhdysvaltain sotilaallis-taloudellisen valtaeliitin tietoisin toiminnan Vietnamin jo vuosikymmenien ajalta. Juuri tähän perustui kirjan valtava vaikutus yleiseen mielipiteeseen Yhdysvalloissa. Se herätti joukkojen supistusten myötä vaimentuneen sodanvastaisen toiminnan uudelleen aktiiviin taisteluun rauhan puolesta. Missään nimessä Pentagonin paperit eivät sisällä koko totuutta sodasta, sillä se on jo lähtökohdistaan suunnattu tukemaan päätöksentekijöitä heidän uusissa

valinnoissaan. Kirjassa ei tietenkään ole osoitettu niitä kiinteitä siteitä, jotka vallitsevat poliittisten päätöksentekijöiden ja suurpääoman välillä. Dokumentti antaa lähinnä kuvauksen hallituksen byrokratian sisäisistä kompromisseista, jotka ovat johtaneet äärimmäisen tuhoisiin seurauksiin Indokiinassa. Mikäli pyritään luomaan kokonaiskuva sodan muuttamiseksi vaikuttaneista tekijöistä on syytä perehtyä tähän dokumenttiin, jonka julkittuloon liittyvät myös amerikkalaisten monopolipiirien väliset ristiriidat.

Vietnamese Studies

Vietnamin Demokraattisessa Tasavallassa, Hanoissa, toimiva *Xunhasaba*-kustantamo julkaisee erittäin perusteellisesti Vietnamin ja Vietnamin sodan kysymyksiin paneutuvaa kirjasarjaa Vietnamese Studies (tutkimuksia Vietnamista).

Vietnamese Studies n:o 26 ja 31: Glimpses of U.S. neo-colonialism, 1—2, 1970—71, 188 ja 238 s., 4 mk.

Perustellessaan tämän teoksen kirjoittamista vietnamilaisen tekijäkollektiivi toteaa, että tällä hetkellä on vaikea saada koko kuvaa USA:n imperialismin kansainvälisestä politiikasta ilman konkreettista ajankohdasta analyysia sen uuskolonialistisesta politiikasta. Uuskolonialismista on tullus eräs Washingtonin maailmanlaajuisen strategian peruskomponenteista, sen ilmetessä eri muodoissa riippuen kulloisestakin ajankohdasta ja paikasta. Kaikialla maailmassa, erityisesti alikehittyneissä maissa, USA:n imperialismi toimii mitä erilaistimmalla menetelmällä käyttäen milloin CIA:aa tai sotilaallista interventiota, milloin turvautuen "rauhanjoukkoihin", milloin taloudelliseen "apuun".

Kirjan tekijät toteavat Yhdysvaltain neokolonialismin otaneen Vietnamin käyttöön

kaikki mahdolliset keinot — päätyäkseen katkeraan tap-pioon.

Jälkimmäinen osa keskittyy Yhdysvaltain uuskolonialismin ilmenemismuotojen tutkimiseen Etelä-Vietnamissa. Kirjassa selvitetään Yhdysvaltain Vietna-miin tunkeutumisen historia ja syyt sekä toimintamenetelmät, joilla imperialistista politiikkaa on toteutettu. Kirja selvittää varsin perusteellisesti uus-kolonialismin poliittisen rakenteen Etelä-Vietnamissa. Siinä eritel-lään eri poliittisia ja uskon-nollisia ryhmiä ja niiden ase-maa Yhdysvaltain politiikkaan nähden. Erityinen huomio koh-distetaan nukkehallituksiin ja niiden jäseniin, menetelmiin, joilla nämä hallitukset toimivat sekä eritellään niitä lainsäädän-nöllisiä toimia, maanomistuspoliitiikkaa, yhteiskuntarakenteen väkivaltaisia muutoksia, joihin Yhdysvallat nukkehallituksineen on ryhtynyt. Tärkeän puolen kirjassa muodostaa erilaisten taloudellisten keinojen käyttö Yhdysvaltain uuskolonialistisen politiikan toteuttamisessa. Tasapainottomat kauppasopimuk-set, Yhdysvaltain taloudellinen "apu", lainat, taloudellisen avun valvonta, yksityiset investoinnit saavat osakseen varsin perus-teellisen tarkastelun vietnami-laisten tutkijoiden toimesta.

Kirjan lopussa keskitytään Yhdysvaltain uuskolonialismin ilmenemismuotoihin ideologian ja kulttuurin alalla. Antikom-munismin lipun alla purjehtien on amerikkalaista elämäntapaa tuotettu maahan. Uskonnosta pornografiaan ulottuu se ase-valikoima, jota käytetään, jot-ta väestö saataisiin pakenemaan todellisuudesta.

*Vietnamese Studies n:o 23:
From the FNL to the Provisional Revolutionary Government,
1970 432 s. 4 Smk.*

Kirjassa tuodaan esille FNL:n rooli sen vastarintaperinteen työn jatkajana, joka sai alkunsa ranskalaista kolonialismia vastaan käydystä taistelusta

1860-luvulla. Kirja selvittää sel-keällä tavalla FNL:n toiminta-menetelmiä, miten se on onnis-tunut kokoamaan eri kansalliset ja kansanvaltaiset voimat yhteiseen rintamaan, miten se on muotoillut oikean poliittisen ja sotilaallisen linjan, luonut oh-jelman, joka heijastaa kansa-kunnan oikeutettuja pyrkimyksiä ja miten se on mobilisoitunut kaikki voimavarat imperialis-min poliittisten ja sotilaallisten hyökkäysten murskaamiseksi.

Erittäin mielenkiintoisen lu-vun kirjassa muodostaa selvitys siitä, miten FNL on kyennyt pitkäällisen ja vaikean imperia-lismin vastaisen taistelun aika-na rakentamaan vallankumouk-sellista perustaa, uutta talou-dellista, sosiaalista ja kulttuuri-rakennetta, joka muodostaa pe-rustan kansakunnan tulevaisuu-delle.

Kirja valottaa myös Vietna-missa käytävän kansallisen va-pautustaistelun ja sitä johtavan Kansallisen Vapautusrintaman suhdetta maailman muihin edis-tyksellisiin voimiin, ennenkalk-kea sosialistisiin maihin sekä kansallisiin vapautusliikkeisiin.

*Jorma Lindfors,
Olli Linsjö*

**NGUYEN VAN TROI-
LASTENSAIRAALA VIETNAMIIN
ps-tili 27700-8**

SUOMALAISTEN UUSI SUOSIKKI

Lada oli kesällä ollut henkilöautojen rekisteröintitilastoissa jo puoლისen vuotta yhtä miltta ykkössljalla. Ladan suosio on perustunut harkittuihin valintapäätöksiin — ts. Ladan luotettaviin ajo-ominaisuuksiin.

Maamme ulkomaankaupan kannalta Ladan myyntimenestys merkitsee (bilateraali-suuden periaatteiden mukaisesti) parantuneita vientimahdollisuuksia Neuvostoliittoon. Se on ollut siis 'Suosi Suomalaista' -kampanjan toteutumista käytännössä. Ja Ladan myyntimenestys kuvastelee yksin tein sen erinomaista soveltuvuutta nimenomaan suomalaisiin olosuhteisiin.

